

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AKTÜERYA VE RİSK YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KATILIM BANKALARINDA RİSK VE MALİ ANALİZ YÖNTEMLERİNİN
UYGULANMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS

Hazırlayan
Muhammed Enes SAYIN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Taner ERSÖZ

Karabük

OCAK/2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI.....	5
ÖZ.....	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	9
KISALTMALAR.....	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	11
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	12
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	12
1. KATILIM BANKACILIĞI.....	14
1.1. Katılım Bankası Tanımı.....	14
1.2. Katılım Bankalarının Amaçları.....	15
1.3. Katılım Bankalarının Ortaya Çıkış Nedenleri.....	16
1.3.1. Dini Nedenler.....	16
1.3.2. Sosyal Nedenler.....	17
1.3.3. Ekonomik Nedenler.....	18
1.4. Katılım Bankalarının Özellikleri.....	20
1.5. Fon Toplama Yöntemleri.....	22
1.5.1. Cari Hesaplar.....	22
1.5.2. Katılma Hesapları.....	23
1.6. Fon Kullanırma Yöntemleri.....	24
1.6.1. Mudaraba.....	24
1.6.2. Muşareke.....	25
1.6.3. İcara.....	26
1.6.4. Murabaha.....	27
1.6.5. Selemler.....	28
1.6.6. İstisna.....	29

1.6.7.	Sukuk.....	29
1.7.	Katılım Bankalarının Tarihsel Gelişimi	30
1.7.1.	Katılım Bankalarının Dünya'daki Gelişimi.....	30
1.7.2.	Katılım Bankalarının Türkiye'deki Gelişimi.....	32
2.	MALİ ANALİZ TEKNİKLERİ VE RİSK ANALİZİ	35
2.1.	Mali Analizin Tanımı ve Niteliği	35
2.2.	Mali Analizin Amacı.....	36
2.3.	Mali Analiz Türleri.....	38
2.3.1.	Amacına Göre Mali Analiz Türleri	38
2.3.2.	Kapsamına Göre Mali Analiz Türleri	39
2.3.3.	Analizi Yapacak Kişiye Göre	39
2.4.	Mali Analizde Kullanılan Teknikler	40
2.4.1.	Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz).....	41
2.4.2.	Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz).....	42
2.4.3.	Eğilim Yüzdelerine Göre Analiz Yöntemi (Trend Analizi)	44
2.4.4.	Oran Analizi.....	45
2.4.5.	Dupont Analizi.....	47
2.5.	Risk Analizi	49
2.5.1.	Normal Dağılım	49
2.5.2.	Log-Normal Dağılım	50
2.5.3.	Binom Dağılımı	51
2.5.4.	Poisson Dağılımı	52
2.5.5.	Üçgen Dağılım.....	53
3.	UYGULAMA.....	55
3.1.	Literatür Taraması.....	55
3.2.	Katılım Bankalarına Yatay Analiz Yönteminin Uygulanması ve Yorumlanması.....	59
3.3.	Katılım Bankalarına Dikey Analiz Yönteminin Uygulanması ve Yorumlanması.....	69
3.4.	Katılım Bankalarına Risk Analizi Uygulanması ve Yorumlanması	81
3.5.	R Programlamayla Zaman Serisi Analizi.....	87
	SONUÇ	90
	KAYNAKÇA	93

TABLolar LİSTESİ.....	99
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	100
EKLER.....	101
Ek-1 Aktif Kalemler	101
Ek-2 Pasif Kalemler.....	103
Ek-3 R Program Kodları.....	105
ÖZGEÇMİŞ.....	109

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Muhammed Enes SAYIN'a ait "Mali Analiz Yöntemlerinin ve Risk Analizinin Katılım Bankacılığında Uygulanması" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Aktüerya Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Doç. Dr. Ferudun KAYA	
Üye	: Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU	
Danışman Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Taner ERSÖZ	

Tez Sınavı Tarihi: 08.01.2019

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Muhammed Enes SAYIN

İmza :

ÖZ

İslam dinindeki faiz yasağı insanları klasik bankalarda işlem yapmaktan uzaklaştırmış, fon sahibi ve fon ihtiyacı olan insanların ekonomi dışında kalmasına sebep olmuştur. Bu durumun ortadan kalkması ve faiz hassasiyetine sahip insanların ekonomik faaliyetlere dahil olma ihtiyacı katılım bankalarının doğuşuna sebep olmuştur. İslami bankacılık, Faizsiz bankacılık gibi isimlerle de anılan katılım bankaları fon sahiplerinden faizsiz yollarla fon toplayıp ekonomiye kazandırmak ve yine faizsiz yollarla fon talep edenlerin ihtiyaçlarına cevap vermek için faaliyet gösteren bankacılık türü olarak ortaya çıkmıştır.

Mali analiz işletmelerin finansal tablolarına uygulanan teknikler yardımıyla işletmelerin mevcut durumunun belirlenmesi, değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik yorumlar yapılması işlemleridir. Bu analizler işletmelerin karlılık durumundan sermaye yeterliliğine, likidite durumundan borç-alacak oranlarına kadar birçok durumu ortaya koyarak yöneticilerin kalma alma süreçlerine destek olmaktadır. Finansal risk analizi ise işletmelerin mevcut risk durumunu hesaplayarak geleceğe dönük tahminler veren, karar alma süreçlerinde yöneticilere yardımcı olan ve mali analiz sonuçlarının verimliliği açısından analizciye destek olan bir analiz türüdür.

Bu çalışma da katılım bankalarının mevcut finansal durumlarını ortaya çıkarmak, sektördeki durumunu tespit etmek, gelecek yılları hakkında tahminler yapmak amacıyla risk ve mali analiz yöntemleri uygulanmıştır. Risk analizi yardımıyla katılım bankalarının riske karşı dayanıklılığı, mali analiz ile ise bankaların finansal görünümleri, yıllar içindeki gelişimi ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Mali Analiz, Finansal Analiz, Risk Analizi

ABSTRACT

The ban on interest in Islamic religion has made people away from trading in classical banks, and people who are in need of funds and funds are left out of the economy. The disappearance of this situation and the necessity of people with interest sensitivity to participate in economic activities caused the emergence of participation banks. Participation banks, also referred to as Islamic banking, Interest-free banking, have emerged as the type of banking activity that is funded by fund owners to collect and fund funds without interest, and to respond to the needs of those who seek funds through interest-free means.

Financial analysis is the determination of the current situation of the enterprises by means of the techniques applied to the financial statements of the enterprises and evaluating the future. These analyzes support the managers' retention processes by revealing many situations ranging from profitability status to capital adequacy, liquidity to debt-to-pay ratio. Financial risk analysis is a type of analysis that calculates the current risk situation of the enterprises, provides future-oriented estimations, assists managers in decision-making processes and supports the analyst in terms of the efficiency of financial analysis results.

In this study, risk and financial analysis methods were applied in order to reveal the current financial status of participation banks, to determine the situation in the sector and to make predictions about the future years. With the help of risk analysis, the resilience of the participation banks against risk and the financial analysis of the banks with financial analysis revealed the development of the banks over the years.

Keywords: Participation Banking, Financial Analysis, Financial Analysis, Risk Analysis

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Mali Analiz Yöntemlerinin ve Risk Analizinin Katılım Bankacılığında Uygulanması
Tezin Yazarı	Muhammed Enes SAYIN
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Taner ERSÖZ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	08.01.2019
Tezin Alanı	Aktüerya ve Risk Yönetimi / İşletme / Finans
Tezin Yeri	Karabük
Tezin Sayfa Sayısı	110
Anahtar Kelimeler	Katılım Bankacılığı, Mali Analiz, Finansal Analiz, Risk Analizi

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Implementation of Financial Analysis Methods and Risk Analysis in Participation Banking
Author of the Thesis	Muhammed Enes SAYIN
Advisor of the Thesis	Dr. Öğr. Üyesi Taner ERSÖZ
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	08.01.2019
Field of the Thesis	Actuarial and Risk Management / Business / Finance
Place of the Thesis	Karabük
Total Page Number	110
Keywords	Participation Banking, Financial Analysis, Financial Analysis, Risk Analysis

KISALTMALAR

AAOIFI	: İslami Finansal Kurumlar Muhasebe ve Denetim Kurumu
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
CIBAFI	: İslami Bankalar ve Finans Kurumları Genel Konseyi
IICRA	: Uluslararası İslami Uzlaşma ve Tahkim Merkezi
IIFM	: Uluslararası İslami Finans Piyasası Kurumu
IFSB	: İslami Finansal Hizmetler Kurulu
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TL	: Türk Lirası

ARAŞTIRMANIN KONUSU

AraŐtiranın konusu, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarında mali analiz tekniklerinin ve risk analizi tekniklerinin uygulanması ile katılım bankalarının mevcut durumunun ortaya konarak gelecek tahminlerinin yapılmasıdır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalıŐmanın amacı Türkiye’deki katılım bankalarının mevcut finansal durumlarını risk ve mali analizi teknikleri ile ortaya koymak, değerlendirmesini yapmak ve katılım bankacılığı sektörünün geleceği hakkında bilgi edinmektir. Bu analizler neticesinde çıkan sonuçların sektöre, karar alma sürecindeki yöneticilere destek olması ve katılım bankalarının krlılık, sermaye yeterliliği gibi finansal konulardaki yeterliliğinin hesaplanarak literatüre katkılar sağlayacağı düŐünmektedir. Bunun yanında katılım bankalarının aktif büyüklükleri ve bankacılık sektöründeki payı ne kadar, mevduatlarındaki yabancı fonların oranı ne kadar, ileriye dönük tahminler nelerdir gibi sorulara cevap aranmıŐtır.

İslam dinindeki faiz yasağından dolayı Müslümanlar, tasarruflarını değerlendirme konusunda sıkıntılar yaŐamaktadırlar. Faizden korunmak için fonlarını klasik bankalardan uzak tutmakta, yastık altında saklamaktadırlar. Bu atıl fonlar ekonomik sisteme dahil olmadığı gibi herhangi bir yatırıma da dönüŐmemektedir. Bunun yanı sıra yine faiz hassasiyeti olan insanlar ticaretlerinde, yatırımlarında ve toplumsal hayat içinde ihtiyaç duydukları fonu karŐılamak konusunda klasik bankaları tercih etmemekte ve fon eksikliğini gideremedikleri için sıkıntılar çekmektedirler. Katılım bankaları faizsiz yollarla bu atıl fonları toplayıp ekonomiye kazandırmak ve yine faizsiz yollarla fon talep edenlerin ihtiyaçlarına cevap vermek için faaliyet gösteren bankacılık türü olarak ortaya çıkmıştır. Katılım bankaları hane halklarından yatırımcılara, uluslararası kurumlardan Müslüman devletlere kadar birçok kesime faizsiz bankacılık araçları ile hizmet vermektedir.

Mali analiz işletmelerin finansal tablolarına uygulanan teknikler yardımıyla işletmelerin mevcut durumunun belirlenmesi, değerlendirilmesi ve geleceğe yönelik

yorumlar yapılması işlemleridir. Yöneticiler, işletmeleri hakkında karar alma süreçlerinde finansal anlamda bilgiye ihtiyaç duyarlar. Firmanın karlılık durumundan sermaye yeterliliğine, likidite durumundan borç-alacak oranlarına kadar birçok etken karar alma süreçlerinde yöneticilere ihtiyaç duydukları bilgiyi sağlamaktadır. Bu bilgiler mali analiz teknikleri aracılığıyla elde edilmekte ve yöneticilere sunulmaktadır. Bu kapsamda yapılan çeşitli hesaplamalar da finansal tablolardan elde edilen sayısal veriler kullanılmaktadır. Finansal risk analizi ise işletmelerin mevcut risk durumunu hesaplayarak geleceğe dönük tahminler veren, karar alma süreçlerinde yöneticilere yardımcı olan ve mali analiz sonuçlarının verimliliği açısından analizciye destek olan bir analiz türüdür.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada katılım bankalarının konsolide finansal tabloları üzerinde mali analiz teknikleri, diğer adıyla finansal tablolar analizi ve risk analizi uygulanmıştır. Araştırmaya konu olan katılım bankalarının finansal tabloları Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) web sayfasındaki veri setleri üzerinden elde edilmiştir.

Araştırmada katılım bankalarının risk analizini hesaplamak için ücretsiz olarak sunulan Vose risk yazılım programı kullanılmıştır. Monte Carlo simülasyon yöntemini kullanan program tutarlı sonuçlar vermektedir.

2018 dönemine ilişkin tahmin sadece aktif değerlerin toplamı üzerinden yapılmıştır. Bunun nedeni aktif ve pasiflerin değerlerinin eşit olmasından kaynaklanmaktadır. 2017 tahmininin serisi analizini yapabilmek için “R” programlama diline kodlar girilmiştir. 2017 tahmini için kullanılan kodlar ve sonuçlar uygulama kısmında verilmiştir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Araştırma kapsamında katılım bankalarının konsolide finansal tablolarında aktif ve pasif verileri içeren bilançolar kullanılmıştır. Üçer aylık dönemler itibarıyla 2012-2017 yılları arası kullanılmıştır. Konsolide katılım bankaları kapsamında 2012 ile 2015

üçüncü üç aylık döneme kadar Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans ve Bank Asya faaliyet göstermektedir. 2015'in ikinci üç aylık dönemi itibariyle Ziraat Katılım faaliyetlerine başlamış, 2015'in dördüncü üç aylık dönemi itibariyle Bank Asya'nın faaliyetleri sona ermiştir. 2016'nın birinci dönemi itibariyle Vakıf Katılım faaliyetlerine başlamıştır. 2016-2017 yıllarında toplamda 5 katılım bankası faaliyetlerine devam etmiştir.

1. KATILIM BANKACILIĞI

Bu bölümde katılım bankalarının tanımı yapılmış, amaçları, ortaya çıkış sebepleri ve özellikleri anlatılmıştır. Katılım bankalarının fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri açıklanarak Katılım bankalarının Dünya'daki ve Türkiye'de tarihsel gelişim süreci ele alınmıştır.

1.1. Katılım Bankası Tanımı

Uluslararası literatürde İslami banka, Faizsiz bankacılık, kâr-zarar ortaklığı gibi çeşitli isimlerle anılan bu bankalar Türkiye'de 1 Kasım 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 5411 sayılı bankacılık kanunu ile katılım bankacılığı ismini almıştır. Bu kanuna göre katılım bankası, özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade etmektedir.

Katılım bankacılığı faizsizlik ilkelerine göre faaliyet gösteren, bu ilkelerle her türlü bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren, kar ve zarara katılma esasıyla fon toplayıp ticaret, ortaklık ve finansal kiralama vb. yollarla fon kullandıran bir bankacılık şeklidir (TKBB, 2018a, s. 2).

Katılım bankacılığı nominal faaliyetlerle kar/zarar meydana getirmeyen ancak piyasalardaki ekonomi faaliyetlerine (ticaret, üretim vb.) fon sağlayan ya da bu işlemleri gerçekleştiren ve bu işlemler sırasında ortaya çıkan kar veya zararı müşterileriyle paylaşan bankalardır. Faizle ilgisi olmayan her türlü bankacılık işlemleri de katılım bankaları tarafından gerçekleştirilmektedir (Tunç, 2016, s. 113–114).

Katılım bankaları ulusal düzeyde ekonomide kullanılmayan fonları finansal sisteme dahil etme, uluslararası düzeyde ise fon hareketlerini faizden uzak tutma ihtiyacından ortaya çıkmıştır ve bundan hareketle hem uluslararası işlemlerde faizden uzaklaşmak, hem de ulusal anlamda dini hassasiyetinden dolayı banka işlemlerine verilmeyen fonları ekonomiye kazandırmak amacıyla kurulmuştur (Hazıroğlu, 2015, s. 110–111).

Tüm bu tanımlardan hareketle; faizin İslam dininde yasak olması nedeniyle klasik bankalardan uzaklaşıp, birikimlerini yastık altında saklayan veya gayri menkul gibi çeşitli yatırım alanlarına yönelen işletmelerin ve bireylerin fonlarını toplayıp, bu fonları yine faizden kaçınan yatırımcıları desteklemek için çeşitli yollarla kullandıran bankacılık türüdür.

2005 yılından itibaren katılım ismiyle anılan bu bankaların ismindeki ‘katılım’ ifadesi hem fon toplarken hem de fonu kullandırırken kara ve zarara katılma, ortak olma prensibinden gelmektedir. Aynı zamanda katılım kelimesi bankacılık faaliyetlerindeki tüm paydaşlar için anlaşılır, sade ve kısadır (Hazıroğlu, 2006, s. 6).

Türk Dil Kurumu’nda ise katılım kelimesi iştirak kelimesi ile aynı anlamda kullanılmıştır ve iştirak kelimesi; bir işte yer alma, paydaşlık etme, bir işe, bir düşünceye katılma anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2018).

1.2. Katılım Bankalarının Amaçları

Dünya’da ve Türkiye’de toplumun bir bölümü inanışları gereği faizden kaçınmakta, bu sebeple de fonlarını ekonomik sistem içerisine sokmamaktadırlar. Bu durum hem fon sahipleri hem de ekonomi bakımından kayıptır. Katılım bankacılığının amacı finansal alanda yeni bir bakış açısı olarak bu insanların fonlarını güvenle saklamak, çeşitli finansal araçlarla ekonomik sistemin içerisine alarak değerlendirmektir (TKBB, 2018a, s. 3).

Ortaklık yoluyla elde ettikleri fonları yine aynı ortaklık yoluyla yatırıma yönlendirmektedir. Fakat çeşitli nedenlerden dolayı bu sistemde sıkıntılar olduğundan daha çok murabaha yöntemi kullanılmaktadır (Aktepe, 2013, s. 43).

Katılım bankacılığının amacı, ekonomiye katılmayan atıl mali değerleri toplayarak faizsiz bankacılık işlemleri aracılığıyla ekonomiye kazandırılmasıdır (Rodoplu, 1997, s. 9). Bu fonların atıl kalmasının temel sebebi fon sahiplerinin faizden kaçınmak maksadıyla klasik bankalardan uzak durmalarıdır. Bunun sonucunda fonlar yastık altında durmakta, yatırım ve ekonomik işlemlerden uzak kalmaktadır. Yine bu fonların ekonomiye katılmamasının sebepleri arasında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından bazı bankalara el konulması ile bu bankalara karşı güvensizlik oluşması, rant

ekonomisinden elde edilen kazançların artmış olması ve katılım bankalarının klasik bankalar kadar tanınmamış olması gibi sebepleri de saymak mümkündür (Özulucan ve Deran, 2009, s. 89).

İslami ülkelerin hem yönetimleri hem de halkları, inanışları sebebiyle yatırımlarını faizli ekonomik faaliyetlerden uzak tutarak, faizsiz sistemlere yönelmektedirler. Bu durum Türkiye açısından düşünüldüğünde İslami ülkelerin fonlarını kaybetmek anlamına gelmektedir. Katılım bankalarının kurulmasındaki amaçlardan birisi de uluslararası düzeyde, ülkeler arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilere katkı sağlamaktır. Bu anlamda katılım bankacılığı, Türkiye ile İslami ülkelerin arasındaki bağları geliştirerek ekonomik kaybı azaltmak ve petrol varlığı olan zengin ülkelerden fon sağlamak amacıyla kurulmuştur (Aras ve Öztürk, 2011, s. 170).

İslami bankacılığın amaçları İslam ülkeleri merkez bankaları toplantısında şu şekilde tanımlanmıştır: İslami ilkelerin ekonomide hayata geçirilmesi ve bankacılık faaliyetlerinin buna göre yapılması, tasarruf edilen fonları ekonomiye katarak istihdam oluşturulması ve bu şekilde sosyo-ekonomik hedeflere ulaşma, adil finans sistemi kurmaktır (Akgüç, 1992, s. 163).

1.3. Katılım Bankalarının Ortaya Çıkış Nedenleri

1.3.1. Dini Nedenler

Dinler öteden beri insanların ve toplumların işleyişinde önemli bir belirleyici olarak kabul görmektedir. İnsanlar bireysel ve toplumsal hayatlarını dinlerinin öğretilerine göre şekillendirmişlerdir. Son hak din olan İslam dini de insanların yaşamları ve toplumsal ilişkiler konusunda emir ve yasaklar getirmiştir. Bu yasaklardan birisi de faizdir. İslam dininin temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnette kesin olarak yasaklanan faiz, katılım bankacılığının ortaya çıkışındaki en önemli nedenlerin başında gelmektedir.

Faiz kelimesinin Arapça karşılığı ribâdır. Ribâ sözlük anlamında “herhangi bir şeydeki artışı ve fazlalığı” ifade eder. Terim anlamı olarak ribâ, “borç verilen bir parayı belli bir süre sonunda belirli bir fazlalıkla veya herhangi bir borç ilişkisi ile doğan ve

süresinde ödenmeyen bir alacak için ek vade tanıyıp vade sonunda bu alacağı fazlalıkla geri almanın, yine bu şekilde alınan fazlalığın” genel adıdır.” (Karaman, Bardakoğlu ve Apaydın, 2009, s. 411)

İslam dininde faizin yasak olması Türkiye’de ve diğer Müslüman ülkelerde insanların faiz getirilerinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla klasik bankalardan uzaklaştırılan fonlar atıl duruma düşmekte hem toplum hem de fon sahipleri açısından kayıp anlamına gelmektedir. Bu durumda atıl fonları ekonomiye kazandıracak, yeni yatırım ve ticaret yolları ortaya çıkaracak bir sistem arayışına girilmiştir. Bu arayış neticesinde dünya genelinde birçok faizsiz bankalar ortaya çıkmıştır (Çelik ve Doğan, 2017, s. 16).

Katılım bankacılığı Müslüman ülkelerde faizli işlem yapan klasik bankalardan uzaklaşarak İslami kurallara göre işlem yapan finansal kuruluşlara talepten doğmuştur. İslam alimleri uzun süren çalışmalar neticesinde faizli işlem yapmayan ve İslami kurallara uygun finansal işlemler yapabilen bankaların kurulabileceği sonucuna varmışlardır (Albaraka, 2016, s. 10). Bunlar neticesinde faizsiz bankalar, Türkiye’deki adı ile katılım bankaları teşekkül etmiştir.

1.3.2. Sosyal Nedenler

Toplumlarda güç, sermaye sahibi zenginlerin elinde olmuştur. Bu güç kimi zaman ihtiyaç sahibi fakirden yüksek oranda faizler alınmak suretiyle kötüye kullanılmaktadır. Bunun neticesinde zengin daha zengin, fakir daha fakir olmakta, sosyal barış bozulmakta ve toplumsal huzursuzluk meydana gelmektedir. Oysa sosyal barış toplumun tüm kesimleri arasında iyi ilişkiler kurulması ve bunun sürekliliği ile sağlanabilir (Çelik ve Doğan, 2017, s. 18–19). Bu noktada faizin sömürü düzenini ortadan kaldırma amacıyla faizsiz finans kurumlarına ihtiyaç duyulmuştur ve sosyal adaletin daha iyi tesisi için katılım bankaları meydana gelmiştir.

İnsan toplumsal bir varlıktır. Hayatın güçlükleri ile mücadelesinde yalnız olması düşünülemez. Toplum içindeki diğer insanlarla beraber, dayanışma içinde yaşaması gerekir. Bu dayanışma ve birlikte yaşam kültürünün devamlılığı toplumun tüm kesimlerinin topluma katkıda bulunması ile mümkün olmaktadır (Hazıroğlu, 2015, s.

80–81). Bu sosyal birlikteliğin finans ve ticaret sektöründe hayata geçmesini sağlamak amacıyla katılım bankaları fikri geliştirilmiştir. İsmindeki katılım kelimesi de tam olarak bu ortak yaşam kültürünün ifadesi konumundadır. Katılım bankaları aracılığıyla atıl fonlar toplanmakta ve fon ihtiyacı olanlara kara ve zarara katılma yoluyla kullanılmaktadır.

Adil bir ekonomi, adaletli, sağlıklı ve ahlaki toplumun bir parçasıdır. İslam dini tarafından ortaya konan tüm davranış kurallarının temeli bu adalet düşüncesine dayanmaktadır. Bu bağlamda İslam ekonomisi girişim, zenginlik ve toplumun tüm üyelerini içine alan bir paylaşım ekonomisidir. Böyle bir ekonomi toplumun bölünmesine ve ayrışmasına yol açan eşitsizlikleri bariz şekilde yok eden bir alan olarak görülebilir (Askari, Iqbal ve Mirakhor, 2015, s. 77). Bu alanın bankacılık ayağını ise İslami bankacılık yani katılım bankacılığı oluşturmaktadır.

1.3.3. Ekonomik Nedenler

Katılım bankacılığının temel prensibi olan faizin toplumsal adaletsizlik, zengin ve fakir arasındaki makası açması gibi sosyal zararlarının yanı sıra ekonomik anlamda da zararları vardır. Tasarruf sahipleri ellerindeki birikim fonlarını yatırıma yani ekonomiye faiz sebebiyle yönlendirememektedirler. Bunun neticesinde toplumda iş olanakları düşmekte, işsizlik ve toplumsal yoksulluk artmaktadır (Hazıroğlu, 2015, s. 35). Oysa katılım kültürü ile toplumun tüm kesimlerinin ekonomiye katılması adaletsizlikleri ortadan kaldıracak; üretim eksikliği, istihdam kısıtı gibi mali problemlerin de önüne geçecektir. Katılım bankacılığının ortaya çıkmasındaki en önemli nedenlerin başında işte bu ekonomik açık gelmektedir. Katılım bankaları aracılığıyla atıl fonları ekonomiye katmak suretiyle bu açık kapatılmaya, üretim ve istihdama katkı sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu yönü ile katılım bankacılığı bir gereksinim haline gelmiştir.

Katılım bankalarının kurulmasındaki ekonomik sebeplerden biri de klasik bankalar uzun süreli ticari krediler vermemekte, bu da ülkelerin ekonomik gelişmelerine engel teşkil etmektedir. Katılım bankaları ise daha uzun süreli krediler vererek ekonominin önündeki bu engeli kaldırmasıyla ekonomik gelişmeye katkı sağlamaktadır. Yine klasik bankalar sanayi ve ticarete ortak olmamakta, yalnız o firmalara kredi

sağlayarak borç vermektedir. Dolayısıyla finanse ettikleri işletmelerin verimliliği, işleyişi gibi konularda denetleyici olmamaktadırlar. Bunun aksine katılım bankaları işletmelere kara ve zarara ortaklık prensibiyle fon sağladıkları için o işletmeler üzerinde ülke menfaatlerini de göz önünde bulundurarak denetim yapma hakkını ellerinde tutarlar. Bu da sadece fon sağlamak değil ticari hayatın bizzat içinde olmak anlamına gelmektedir (Çelik ve Doğan, 2017, s. 18).

Katılım bankacılığını ortaya çıkartan bir diğer ekonomik sebep de ülkeler arası münasebetlerdir. Faizsiz bankacılık yoluyla ticari faaliyetlerini yürüten ülkeler ile iktisadi ve siyasi iş birliği yapmak için bu bankalar kaçınılmaz bir ihtiyaç haline gelmiştir. Zira ülkelerin faiz hassasiyeti klasik bankalar üzerinden faaliyet yürütülmesini engellemektir. Katılım bankaları, özellikle fon sağlama da sermaye fazlası ve sermaye açılığı olan Müslüman ülkeleri faizsizlik temelinde iş birliği için bir araya getirmede duyulan ihtiyaç neticesinde kurulmuşlardır. Türkiye'nin de içinde bulunduğu İslami ülkeler de İslami yani faizsiz bankaların yaygınlaşması, buralarda yapılan işlemlerden pay almak için diğer ülkelerde de bu bankaların kurulmasına, yerleşmesine zemin hazırlamıştır (Kalaycı, 2013, s. 61). Türkiye açısından da baktığımızda faizsiz kuralıyla iktisadi faaliyetlerini yerine getiren Arap ülkeleri ile ilişkileri geliştirme ve bu ülkelerin fonları için cazibe merkezi haline gelme istediği katılım bankalarına duyulan ihtiyacı artırmıştır (Yurttadur ve Demirbaş, 2016, s. 94).

Petrol zengini İslami ülkelerin 1970'li yıllarda özellikle petrolden kazandıkları yüksek gelirleri batı ekonomisine akıtması Müslüman ülkelerdeki kalkınmanın yavaşlamasına neden olmuştur. Bu gelirlerin ülke dışına çıkmasını engelleyerek kalkınmanın önünü açma girişimleri İslami kurullarla işleyen bankaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Kalaycı, 2013, s. 61).

Türkiye'deki katılım bankalarının ortaya çıkmasındaki ekonomik nedenlere bakacak olursak, ithalci konumdan üretim ve ihracatçı konuma geçme çabalarının yaşandığı 1980'li yıllarda büyüme hedeflerine ulaşmak için dışa açılmalar gerçekleşmiştir. Bu dışa açılmalar finans alanında birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir. Bu yeniliklerden birisi de İslami bankacılığın Türkiye'ye uyarlanması olan Özel Finans Kurumlarının kurulmasıdır. Bu sayede inançları sebebiyle fonlarını mevcut bankalarda değerlendirmeyen kesimlere alternatif oluşturarak tasarrufların ekonomiye kazandırılması teşvik edilmiştir (Yurttadur ve Demirbaş, 2016, s. 94). Bu yolla İslami

lkelerle ilişkiler geliştirilerek ekonomiye faizsiz katkılar sağlanmış, hedeflenen büyüme rakamlarına ulaşmaya bir basamak daha konmuştur.

1.4. Katılım Bankalarının zellikleri

Katılım bankaları, temel kural olarak İşlam hukukuna dayanmaktadır. İşlam hukukunda ise faiz (tefecilik) temel kaynaklar olan Kur'an ve Sünnette kesin olarak yasaklanmış, faizli her türlü kazanç haram sayılmıştır. Katılım bankalarının en temel özelliği işte bu faiz yasağıdır. Bu yasak klasik bankalardan Katılım bankalarını ayırt eden özelliklerdendir. Katılım bankaları içerisinde faiz olmayan her türlü bankacılık hizmeti sunarak klasik bankalardan farklılaşmakta, toplumlardaki faiz hassasiyetine sahip bireylerin ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmaktadır (Kalaycı, 2013, s. 57–58).

Çalışma prensip ve uygulamalarını İşlam hukukundan alan katılım bankalarının temel özellikleri arasında; faizin her çeşidinde uzak ahlakın ve adaletin temel alınması, fon toplama ve kullandırmada ortaklık sisteminin uygulanması, her türlü kazanç ve riskin bölüşülmesi, tüm faaliyetlerinde meşruluğun esas alınması, gerçek ekonomide belirsizlikten uzak açık ve net sözleşmelerle işlemlerin yapılması gibi ilkeler de sayılmaktadır (Hazıroğlu, 2015, s. 113).

Katılım bankalarının özelliklerinden birisi de klasik bankalar gibi para ticareti yapmamalarıdır. Katılım bankalarında para ticari bir mal değil, ticari mallara bağlanmış bir araçtır. Bu sebeple yapılan işlemler sonucu oluşan kar veya zarar paranın alım satımı (faiz) zerinden değil, ticari bir faaliyete kar ve zarara katılma yoluyla yapılan ortaklık neticesinde olmaktadır (elik ve şahbalı, 2017, s. 108). Bu ortaklık neticesinde meydana gelen ve ortaklar tarafından blşlen kazançta kar payı da denilmektedir.

Katılım bankacılığı finansal bir yapıya sahip olmakla birlikte sadece ekonomik kaygıları değil insani kaygıları da giderme çabasındadır. Bu kaygılara yönelik sahip olduğu belli başlı özellikler ise şunlardır (Tunç, 2016, ss. 127–133):

Toplumsal ve bireysel fayda: Katılım bankaları fon sağladığı işletmelerin fonu nerelere kullandığı, hangi hedeflere harcadığı konusu ile ilgilenir. Bu ilgi neticesinde toplum ve bireyin hak ve hukukunu ihlal edenlere fon sağlamamaktadır. Hem bireyin hem de toplumun menfaatlerini karşılıklı olarak korumaktadır. Bunun yanında

fonlarının büyük bir kısmını sosyal yönden verimliliği olan alanlardaki girişimlere yönlendirmektedir (Özulucan ve Deran, 2009, s. 88).

Toplanan fonların niteliği: Katılım bankalarında vadeli hesaplardaki fonlara karşılık belirli kar taahhüt edilmemektedir. Kar ve zarara katılma yoluyla desteklenen yatırım neticesine göre kar elde edilebileceği gibi zarar da edilebilir. Dolayısıyla bu hesaplarda ana paranın da garantisi bulunmamaktadır. Ancak belirtmek lazımdır ki katılım bankaları çok az zarar etmektedirler. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi katılım bankaları çoğunlukla mal alım satım işlemi yapmaktadır. Uygun malları peşin alıp, kar ekleyip vadeli satmak suretiyle kazanç elde etmektedir. Dolayısıyla müşterilerin borçlarını ödeyememe durumu hariç zarar etmezler. Müşterinin ödeyememe durumu da %3-4'ü aşmadığı için buradaki zararı diğer karlarından düşmekte ve netice itibariyle zarar etmemektedirler (TKBB, 2018a, s. 11–12). İkincisi ise katılım bankaları, müşterileri hakkında inceleme yapar; riskli ve bankalarca güvenli olmayanlarla çalışmaz. Bu inceleme ve soruşturma neticesinde zarar etme durumlarını minimuma indirirler (Aktepe, 2013, s. 77).

Fon kullandırmanın ekonomiye etkileri: Katılım bankaları, fonlarını doğrudan yatırıma aktaracak yöntemler aracılığıyla kullandırır. Bu durum klasik bankalarda farklıdır. Bu bankalar direk nakit vererek fon kullandırdıkları için fonun bir kısmı ekonomiye giderken bir kısmı üretken olmayan farklı alanlara da gidebilir (Tunç, 2016, ss. 127–133).

Kullandırılan Fonun Niteliği: Katılım bankaları müşterilerine doğrudan nakit fon vermeyip üretim ya da ticaret faaliyetine ortak olarak fon sağlamak ve bankanın alacağı da bu faaliyetlerden oluşmaktadır. Bunun neticesinde banka, faaliyetin ortağı olduğundan alacaklarını vadeden önce isteyemez ve banka başta anlaştığı fiyatı sonradan değiştiremez. Bu, banka müşterileri için büyük bir avantajdır. Zira kriz dönemlerinde kredilerin erken istenmesi ve faizlerin yükselmesi klasik banka müşterilerini korkutan bir durumdur. Katılım bankalarının müşterileri için böyle bir korkulu durum bulunmamaktadır (Tunç, 2016, ss. 127–133).

Tasarruf sahibinin pozisyonu ve kazancı: Katılım bankaları fon sağlayıcısı müşterileri ile kara ve zarara ortak olarak aktif ekonomiye katılmaktadır. Dolayısıyla bu bankalara fon veren tasarruf sahipleri klasik bankalardaki gibi faiz getirisi bekleyen pasif

bir müşteri değil, katılım bankası aracılığıyla ekonomiye katılan ve risk üstlenen yatırımcı pozisyonundadır. Müşterinin kazancı ise katılım bankalarında hesap açtığı anda belirlenip mutabık kalınan ve vade sonuna kadar sabit olan kar oranıdır. Bu oran fon miktarına, para çeşidine ve vadeye göre belirlenmektedir. Ancak tekrar belirtmelidir ki müşteri kara ve zarara ortaktır. Belirlenen kar oranı zarar içinde geçerlidir ve zarar durumunda aynı oranda zarar paylaşılmaktadır (Tunç, 2016, ss. 127–133).

1.5. Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankaları faaliyetlerini gerçekleştirebilmek amacıyla birey ve kurumların tasarruflarını temel olarak 2 yöntemle fon toplarlar. Bunlar cari hesaplar ve katılma hesaplarıdır.

1.5.1. Cari Hesaplar

Türkiye’de özel cari hesap, vadesiz hesap gibi isimlerle tanınan cari hesaplar, 5411 sayılı bankacılık kanununda katılım bankalarında açılan, talep edildiğinde hepsinin veya bir kısmının çekilebildiği ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir ödemenin yapılmadığı hesap türü olarak tanımlanmaktadır.

Bu hesaplarda fonların kullanılması yoluyla ortaya çıkan risk ve getiriler katılım bankalarının kendilerine aittir, dolayısıyla banka için cari hesaplar maliyeti olmayan fon niteliğindedir (Tunç, 2016, s. 196). Cari hesaplardaki fonların kullanılması neticesinden oluşan karlar bankaya kalır ve cari hesap sahibine herhangi bir ödeme yapılmaz (Albaraka, 2016, s. 15).

Katılım bankaları cari hesaplarda bulunan fonları çoğunlukla likit varlık alımında, fon kullandırma faaliyetlerinde, zorunlu karşılık yükümlülüklerini yerine getirmede, kredi verirken katılma hesaplarındaki açıkları kapatmada ve çeşitli bankacılık faaliyetlerini yerine getirmede kullanmaktadır (Dinç, 2017, s. 71).

Cari hesaplar bazı müşteriler tarafından günlük fon hareketlerini yönetmek ve çeşitli bankacılık hizmetlerini makul ücretlerle yapmak amacıyla kullanıldığı gibi bazı müşteriler tarafından da fonlarını muhafaza etmek ve dilediklerinde çekmek amacıyla

kullanılmaktadır. Cari hesaplar Türk Lirası üzerinden açılabilirdi gibi altın ve diğer bazı yabancı para birimleri üzerinden de açılabilir (Tunç, 2016, s. 196).

1.5.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları 5411 sayılı bankacılık kanunundaki tanımına göre katılım bankalarına yatırılan fonların banka tarafından kullandırılması neticesinde ortaya çıkacak kar veya zarara katılma sonucu veren, karşılığında fon sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın geri ödenmesi taahhüt edilmeyen hesap türleridir.

Tasarruf hesapları olarak da bilinen katılma hesapları, sahiplerinin belirli bir süre sonunda kar sağlamayı beklediği hesap türleridir. Uluslararası İslami bankacılık faaliyetlerinde bu hesaplar müşaraka veya mudaraba işlemleri ile işletilir. Uygulamada daha çok görülen mudaraba işlemleri kapsamında katılım bankalarına para yatırılmasında parayı yatıran fon sahibi yatırımcı, katılım bankası ise girişimci olmaktadır. Buradan hareketle fon sahipleri girişimci olan bankaya sermaye sağlayan ortak olmakta, katılım bankaları ise uygun girişimi bulup yatırımı yapan ve yöneten olmaktadır (Yanpar, 2015, s. 133–134). Bu hesaplara yatırılan fonlar bankanın olmamaktadır. Fonlar katılım bankalarına emanet olarak verilmiştir. Banka bu emanet fonu, dinen uygun görülen işlemlerde kullanmak zorundadır. Aksi halde banka hem kuruluş işlevini yerine getirmemiş hem de faizsiz getiri koşuluyla bankaya verilen emanet fonu amacı dışında kullanmış olur (Aktepe, 2013, s. 71).

Katılma hesaplarında kar ve zarara katılma yoluyla uygulanan müşteri ve banka arasındaki ortaklık söz konusudur. Kar ve zarar bu ortaklık ile toplanan fonun kullandırılması neticesinde ortaya çıkar ve vade sonuna kadar elde edilecek kar ve zarar belli değildir (Albaraka, 2016, s. 18). Bu sebeple banka fon sahibine herhangi bir kar taahhüt etmediği gibi, zarar etmeme garantisini de vermemektedir.

Katılma hesaplarının çeşitli türleri bulunmaktadır. Bu türler vadelerine göre hesaplar, paranın cinsine göre hesaplar, kar payı ödeme zamanına göre hesaplar, yatıran kişiye göre hesaplar ve yurt dışı kaynaklı hesaplar olarak sıralanabilir (Tunç, 2016, s. 197–199).

1.6. Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankalarının klasik bankalardan farkları fon kullandırma yöntemleri ile ortaya çıkmaktadır. Katılım bankaları, temel işlevleri olan İslami/faizsiz bankacılık faaliyetlerini, cari ve katılım hesapları aracılığıyla topladıkları fonları çeşitli yöntemlerle kullandırarak yerine getirmektedir. Bu yöntemler vesilesiyle girişimlere fon sağlamakta, kiralama, alım satım vb. birçok işlemlerini gerçekleştirmekte, ekonomik, toplumsal ve ahlaki misyonlarını hayata geçirmektedirler.

Katılım bankaları fon kullandırma yöntemlerini uygularken faizli işlemlerden uzak durma, dinen uygun görülmeyen (haram) sektörlere fon sağlamama ve garardan (belirsizlikten) uzak durma ilkeleri içinde hareket etmektedir. Garar temel anlamda yapılan sözleşmelerin bütün maddelerinin taraflara açıkça belirtilmesi ve herhangi bir belirsizliğin bulunmaması anlamına gelmektedir (Yanpar, 2015, s. 139).

Bu fon kullandırma yöntemlerinin başlıcaları şunlardır:

1.6.1. Mudaraba

Ortaklık sisteminin özel bir çeşidi olan mudaraba katılım bankacılığı tarafından geliştirilmiştir ve günümüzde kullanılmaya devam edilmektedir. Kar ve zarar paylaşımı olarak katılım bankacılığı işlemleri arasında olan mudaraba, katılımcılardan birinin diğerine yönetim becerisi ve tecrübesine karşılık fonunu vermesi, emanet etmesi olarak açıklanır. Fonu kullanacak olan girişimci, üzerinde hemfikir olunan bir yolla fonu kullanır. Bu kullanma sonucunda anaparayı ve varsa oranı önceden belirlenmiş olan karı fon sahibi ile paylaşır (Balala, 2011, s. 27–28). Buradaki girişimci katılım bankaları, fon sağlayan da banka müşterileridir.

Mudaraba taraflardan birinin fon, sermaye; diğerinin ise emek ve tecrübesini ortaya koyduğu bir ticaret modeli olarak açıklanmaktadır. Yapılacak olan işin tüm giderleri fon sahibi tarafından karşılanırken, işin yönetimi ise emek ve tecrübesini sağlayan girişimci tarafından karşılanmaktadır. Mudarabada kar önceden belirlenmiş ve üzerinde anlaşılmış oran üzerinden paylaşılması, zararın ise fon sahibi tarafından karşılanması esastır. Tüm sermayenin taraflardan birince ortaya konması, sermaye sahibinin işin yönetimine karışma hakkının olmaması, zarar durumunda sermaye

sahibinin zararı üstlenmesi, emeği koyanın kardan payını alması haricinde ortaklığın sahibi olmaması mudarabanın özellikleri arasındadır (Yanpar, 2015, s. 141–142).

Terim anlamı olarak mudaraba bir taraftan fon, diğer taraftan emek katılması ile oluşan emek-sermaye ortaklığını ifade eder. Kar, mudaraba sözleşmesindeki anlaşılan orana dayanırken zarar fon sahibine aittir. Dolayısıyla girişimcinin zararı emeği olmakla birlikte zarar sebebi sözleşmeye aykırı davranmak, kusurlu harekette bulunmak gibi nedenlerle sorumlu tutulabilir (Çambel, 2017, s. 132).

Mudaraba sözleşmelerinin sınırlı ve serbest mudaraba olmak üzere iki çeşidi vardır. Fon sahibinin girişimciyi belirli faaliyetler yapması konusunda kısıtladığı uygulamalara sınırlı mudaraba, faaliyet konusunda herhangi bir kısıtlamanın olmadığı uygulamalara ise serbest mudaraba denilmektedir (Yanpar, 2015, s. 143).

Mudaraba katılım bankaları için fon toplarken kullandığı temel sözleşmelerden biri olmakla birlikte fon kullandırırken aynı faydayı sağlayamamaktadır (Yanpar, 2015, s. 141). Fonu kullandırırken katılım bankaları sermaye sahibi konumda olduğu için girişimcinin olası zararını üstlenecek olması ve yapılan işin yönetiminde söz sahibi olmaması bu yöntemin tercih edilmemesine sebep olmaktadır.

1.6.2. Muşareke

Faizsiz bankacılıkta fon kullandırma yöntemlerinden biri olan muşareke, kelime anlamı olarak Arapçadaki şerik kelimesinden gelmektedir ve ortaklık demektir. Muşareke tarafların, yapılacak faaliyet için eşit veya farklı miktarlarda sermaye ile bir araya gelerek ortaklık oluşturmalarına denir. Burada kar oranı tarafların anlaşmalarına göre belirlenir. Kar oranı sermaye miktarına göre olabildiği gibi, farklı da olabilmektedir. Muşareke özel bir konu için yapılabildiği gibi herhangi bir sınır konmaksızın meşru her türlü faaliyet için de yapılabilir (Tunç, 2016, s. 145).

Muşareke iki ya da daha fazla kişinin ticari faaliyet yapmak ve bu faaliyet neticesinde oluşan karı paylaşmak maksadıyla bir araya geldiği ortaklık çeşididir. Emek sermaye ortaklığı olan mudarabadan farklı olarak taraflar hem emek hem de sermaye koymak suretiyle ortaklığa iştirak edebilirler. Karın ve zararın dağılımı konusunda farklı mezheplerde farklı görüşler olmakla birlikte, Hanefi fikhına göre bu ortaklıkta kar oranı

serbest belirlenebilir ancak faaliyete sadece sermaye koymak suretiyle ortak olan taraf kardan en fazla sermaye oranı kadar pay alabilir (Yanpar, 2015, s. 145).

Katılım bankalarında uygulanan muşareke de fon sağlayan banka ve fona ihtiyacı olan girişimciden oluşmaktadır. Burada bir ticari faaliyeti yapmak üzere birleşen banka ve girişimci, ortaklıktaki sermaye oranlarını belirleyerek anlaşır, ortaklıkla ilgili sözleşme yapar ve belirledikleri oranda fonlarını bir araya getirerek sermayeyi oluştururlar. Bu sermaye ile gerçekleştirdikleri ticari faaliyet neticesinde kar elde edilirse sözleşmede belirlenen oranda paylaşırlar. Banka sadece sermayesinin karşılığını alırken girişimci hem sermayesinin hem de ortaya koyduğu emeğin karşılığını alır. Zarar edilmesi durumunda ise sermayeye katılım oranlarına göre paylaşılır (Tunç, 2016, s. 146–147).

Muşareke devamlı ve azalan olmak üzere iki yolla uygulanır. Devamlı muşareke de katılım bankası ve girişimci anlaşarak ortak olur ve ticari faaliyeti icra ederler. Kar ve zarar neticelerine göre sonucu paylaşırlar. Ortaklık sürelerini isterlerse uzatabilirler. Azalan muşareke de ise banka ve girişimci anlaşır, ticari faaliyetlerini belli bir müddet icra ettikten sonra banka hisselerini girişimciye satmaya, devretmeye başlar. Bankanın ortaklıktaki payı azaldıkça faaliyetler sonucu elde ettiği kazancı da azalır. Bu devretme işlemi girişimcinin tüm payları alarak işin sahibi durumuna gelene kadar devam eder (Bulut ve Er, 2012, s. 151–153).

1.6.3. İcara

İcara katılım bankalarının bir varlığı satın alması ve sonrasında o varlığı üzerinde anlaştığı ve periyotlarla gözden geçirdiği oranla kiraya vermesidir. Bu kira geliri söz konusu varlığa sahip olması ve dolayısıyla varlığın performansı konusunda risk almasından dolayı banka için meşrudur (Qureshi ve Millett, 1999, s. 5).

Kelime anlamı kira demek olan icara, bir varlığın ücreti mukabilinde kiralanması demektir. Burada varlığın sahibi mülkiyeti devretmeden kira yoluyla gelir elde etmiş olurken; kiralama işlemi yapan ise ihtiyacı olan varlığı satın alma maliyetine gitmeden kira yoluyla elde etmiş olur. Bu kiralama sözleşmelerinde varlığın risklerini ve mülkiyetten kaynaklanan vergi, bakım, değer kaybı gibi çeşitli giderlerini varlık sahibi

üstlenir. Kira sözleşmesi bir varlık üzerinden yapılabildiği gibi hizmet üzerinden de yapılabilir. Kira bedeli peşin veya vadeli olarak ödenebilir (Aktepe, 2018, s. 111).

Katılım bankalarında yaygın bir şekilde kullanılan icara belirli bir bedel karşılığında emtianın müşterinin kullanımına verilmesidir. İcarada üç çeşit yöntem vardır. Birincisi operasyonel kiralamaadır. Burada banka müşterilerinin ihtiyaç duyduğu bir malı satın alır, uygun müşteriye belirli dönem ve bedel ile kiraya verir. Sözleşme dönemi bittiğinde söz konusu mal bankanıdır ve banka malı başka müşterilere kiralamak için kendinde tutar. Türkiye’de de kullanılan ikinci yöntemde kiralanan mal sözleşme süresi bittiğinde isteğine bağlı olarak müşteriye devredilir. Üçüncü yöntemde ise banka nakit ihtiyacı olan müşterisinden malı satın alır ve aynı müşteriye kiralar. Böylece müşteri hem nakit ihtiyacını karşılamış hem de malını kullanmaya devam etmiş olur (Tunç, 2016, s. 148–149).

1.6.4. Murabaha

İslami anlamıyla murabaha basit bir satış işlemidir. Diğer satış türlerinden farkı murabaha da satıcı maliyeti ve ne kadar kar yaptığını alıcıya açık bir şekilde söyler. Kar elde edildiğinde ödeme peşin ya da tarafların sözleşmede üzerinde anlaştıkları vadelerle yapılır (Usmani, 2002, s. 65–66).

Dünyada ve Türkiye’de en yaygın fon kullandırma yöntemlerinden olan murabaha satış türlerinden biri olup, bir malı belli oranda kar ile satılması olarak tanımlanır. Burada kar miktarı ve oranının müşteriye bildirilmesi murabahayı diğer satış türlerinden ayıran özelliğidir. Murabaha katılım bankalarında klasik bankalardaki faizli krediler yerine alternatif olarak kullanılan yöntemdir (Yanpar, 2015, s. 93).

Murabaha bir ticari faaliyetin ihtiyaç duyduğu bir varlık veya hizmetin temin edilmesi maksadıyla yapılan alım satım işlemidir. Katılım bankası müşterisinin ihtiyacı olan varlık veya hizmeti peşin satın alıp, kar koyarak müşterisine satmasıdır. Murabaha işleminde varlık veya hizmete ihtiyaç duyan müşteri, katılım bankası ve varlık veya hizmetin temin edildiği satıcı olmak üzere üç taraf bulunmaktadır. Burada müşteri ihtiyaç duyduğu varlığı katılım bankasına bildirir, banka o ürünü satıcıdan alır ve üzerine karını koyarak satar (Tunç, 2016, s. 137–139).

Katılım bankaları murabaha yöntemiyle hem bireysel hem de kurumsal finansman desteği sağlamaktadır. Araç ve konut finansmanı, iş yeri finansmanı gibi bireysel müşterilere hizmet verildiği gibi tüzel kişilik olarak firmalara kurumsal finansman desteği de verilmektedir. Katılım bankalarının verdiği kredi kartı hizmeti de yine murabaha yöntemiyle gerçekleşmektedir. Müşteri kredi kartı aracılığıyla katılım bankaları adına malı alır ve daha sonra bankaya vade farkıyla birlikte öder. Katılım bankaları peşin alıp vadeli satarak kar elde eder. Burada katılım bankalarının post cihazının olduğu firmaların dinen meşru sayılan bir ticari faaliyeti gerçekleştiriyor olması şartı vardır (Karakahya ve Çelik, 2017, s. 98).

1.6.5. Selem

Selem bir varlığın peşin olarak parasının ödenmesi ancak malın tesliminin vadeli olarak yapılması anlamına gelmektedir (Aktepe, 2018, s. 79). İslam hukukçuları rivayet edilen hadislere dayanarak selemi caiz görmüşlerdir. Buradan hareketle katılım bankaları selemi kullanmaktadır.

Selem İslam fıkında alım satıma dair hükümler arasında istisna tuttuğu bir satış türüdür. Selem bir varlığın satış anında yapılan sözleşme sırasında bedelinin nakit verildiği ancak teslimatın belirlenen ileriki bir tarihte yapıldığı satış türüdür. Genellikle tarımla uğraşanlara hasat zamanı öncesi finansman sağlamak amacıyla önceden bedelinin ödenmesi için müsaade edildiği ifade edilmektedir (Yanpar, 2015, s. 99).

Selem varlığın teslimi ileri bir tarihte yapılacağı için sözleşme de anlaşmazlık ve belirsizliğe (garara) neden olmamak için varlığın özellikleri, miktarı, kalitesinin açık bir şekilde yazılması gerekir. Selem de müşteri katılım bankasına gelerek ihtiyaç duyduğu varlığın özelliklerini bildirir. Banka söz konusu varlığı temin için üreticiyle anlaşır, sözleşme yapar ve bedelini peşin öder. Üretici sözleşmede belirlenen süre içerisinde varlığı bankaya veya banka müşterisine teslim eder. Müşteri ise varlığın ücretini katılım bankasına öder (Tunç, 2016, s. 150–151).

Selem cinsi, niteliği belli olan varlığın bedelinin peşin varlığın, malın ise veresiye yapıldığı satış türüdür. Kısaca vadeli varlık satış işlemin tersi işlemidir (Albaraka, 2016, s. 29).

1.6.6. İstisna

Arapçada yapmak, üretim yapmak anlamına gelen istisna alım satım işleminde alıcının satıcıya bir varlığı imal ettirmesi üzerine yapılan bir satış sözleşmesidir. İstisnada satıcı alıcının ihtiyacı doğrultusunda talep ettiği varlığı yapma veya yaptırmayı ve teslim etmeyi taahhüt eder. Burada diğer yöntemlerde olduğu gibi müşteri, katılım bankası ve üretici mevcuttur. Müşteri ihtiyacı olan varlığı bankaya bildirir ve varlığın teslimi, maliyeti gibi konular üzerinde bankayla sözleşme yapar. Banka sözleşmede bildirilen özelliklerdeki varlığı üreticiden sipariş eder ve müşterinin isteğine göre banka üreticiye varlığın bedelini peşin ya da vadeli öder. Üretici varlığı bankaya veya müşteriye teslim eder ve müşteri varlığın bedelini yapılan sözleşmeye göre bankaya verir (Tunç, 2016, s. 152–153). Bir başka tanımda da ücret karşılığında hammadde üretimi yapan tarafa ait olmak üzere sanatkarlara bir eşya, mal, varlık yaptırmak üzere yapılan sözleşme türüdür (Albaraka, 2016, s. 29).

Üretimle alakalı bir sözleşme olan istisna, selem gibi İslam fıkhında alım satım ile ilgili hükümlerden ayrı tutulmuş bir satış türüdür. İstisna belirli bir varlığı meydana getirmesi için sipariş verilmesini tanımlamaktadır. Genellikle yapı ve gemi inşası gibi özel nitelikteki ürünler için kullanılır (Yanpar, 2015, s. 98).

1.6.7. Sukuk

Sukuk kelimesi Arapçada sertifika ve vesika anlamına gelen “sak” kökünden gelmektedir. Sukuk sak kelimesinin çoğulu anlamında sertifikalar demektir. İslami finansa standart belirleyici kuruluşlardan biri olan İslami Finansal Kurumlar Muhasebe ve Denetim Kurumu'nun (AAOIFI) tanımına göre sukuk dayanak teşkil eden bir varlık havuzunda, varlıklardaki sahipliği gösteren eşit değerdeki sertifikalar olarak tanımlanmaktadır. Sukuk bir ticari faaliyetin başlaması, devam edebilmesi, kısaca faaliyeti finansa edilebilme amacıyla fon toplamak için uygulanan İslami sermaye piyasası aracı şeklinde tanımlamak mümkündür (Yanpar, 2015, s. 203–205).

Sukuk mal, hizmet ve ticari bir proje, faaliyetin varlıklarındaki eşit kıymetteki hisselerinin vesikaları olarak tanımlanır. Sukuk bir varlığı menkul kıymet haline getirme olarak değerlendirilebilir (Terzi, 2013, s. 10).

Sukuk finansal fon toplamak için kullanılan finansal bir araçtır. Piyasada kullanılan bono ve tahvillerin İslami finans prensiplerince uygulanan ismine sukuk denmektedir. Belge anlamında sukuk ticari sözleşmeye bağlı bir borcu, hakkı ve alacağı sahiplik hakkını ifade eder. Sukukun diğer piyasa araçları alan bono ve tahvilden farkı bir varlığa dayanması şarttır. Bu sebeple sukuk verecek borçlunun varlığa sahip olması gerekir. Sukuk diğer İslami piyasa ürünlerindeki gibi gerçek ticaret ve yatırım faaliyetine dayanıyor olması şarttır (Tunç, 2016, s. 154–155).

Sukuk bir varlığın menkul kıymet haline getirerek sertifika vasıtasıyla satımı ve sonrasında kiralanması işlemidir. Varlık belirli bir süreden sonra geri alınır (Albaraka, 2016, s. 29). Bir varlığın eşit sertifikalar yoluyla satımı sonucunda söz konusu sukuku alanlar varlığa ortak konumuna gelirler. Varlıktan meydana gelen getirilere de ortak olmuş olurlar (Aktepe, 2013, s. 147).

Sukukun icara, mudaraba, muşareke, selem, murabaha, istisna sukuk gibi türleri vardır. Bu türlerin uygulanmasında çeşitli farklılıklar vardır. Bu farklılıklar isimlerinden de anlaşılacağı gibi farklı sözleşme türleriyle gerçekleştirilmelerinden kaynaklanmaktadır (Yanpar, 2015, s. 215).

1.7. Katılım Bankalarının Tarihsel Gelişimi

Katılım bankaları, daha genel adıyla İslami finans kurumları kurulduğu günden bugüne gelişim evreleri göstermiş ve çeşitli dönüm noktaları yaşamıştır. Bu bölümde katılım bankalarının Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi sırasıyla ele alınacaktır.

1.7.1. Katılım Bankalarının Dünya'daki Gelişimi

Dünyada 1940'lara kadar bugün adıyla katılım bankalarının yerini para vakıfları, İslami iş ortakları adıyla anılan kurumlar doldurmaktaydı. Katılım bankacılığın teorik anlamda ilk tohumları ise 1940'lı yıllarda atılmıştır. Bir fıkıh alimi o yıllarda faizsiz finansın gelişimi noktasında araştırmalar yapmış, teorik bilgiler sunmuş ve uygulama konusunda önemli temeller atmışlardır. Bu çalışmalar neticesinde mevcut faizli

bankalara alternatif olarak faizsiz ilkesi ile faaliyet gösterecek kar zarar ortaklığı temeline dayalı kurumların kurulması sonucuna varılmıştır. 1955’li yılına gelindiğinde Pakistanlı Muhammed Uzair İslam bankacılığı adı altında il çalışmayı ortaya koymuş ve bu süreç neticesinde ilk banka 1963 yılında Mısır’da kurulmuştur (Güngör, 2011, s. 228). Yine 1960’larda Malezya’da ilk yatırım kuruluşu kurulmuştur (TKBB, 2015, s. 12).

1970’li yıllara gelindiğinde Nasır Sosyal Bankası faizsiz banka olup İslami kuralları referans aldığı belirtilmiş ve böylelikle hem bankacılık hem de ticaret ortaklığı bir arada faaliyete geçmiştir. İslam Konferansı Örgütü’nde 1960 yılında ilk defa gündeme gelen İslam Kalkınma Bankası 1975 yılında kurulmuştur. Bu kurul uzun bir çaba sonunda Dünya Fukaha Meclisi’nin onayıyla faaliyetlerine başlamıştır. Bu banka günümüzde de birçok bankanın işleyiş şeklini belirleyen kurum olma özelliğini taşımaktadır (Güngör, 2011, s. 229). İslam kalkınma bankası Türkiye’nin de içinde bulunduğu 43 Müslüman ülkenin katılımı ile Cidde’de kurulmuş ve hala faaliyetlerine Cidde’de devam etmektedir (Yurttadur ve Demirbaş, 2016, s. 93).

İslam kalkınma bankası öncü bir kuruluş olarak sektörün önünü açmış, eksik yanlarını tamamlamak amacıyla yeni İslami bankalar kurulmaya başlanmıştır. 1975 yılında kurulan Dubai İslam Bankası ile birlikte bu kurumlar dünya çapında hızla yayılmaya başlamıştır. Bu bankayı Mısır ve Sudan’da faaliyetlerine başlayan Faysal İslam Bankaları ve Kuveyt’te faaliyetlerine başlayan Kuveyt Finans Kurumları izlemiştir. Bu bankaları Ortadoğu ve Uzakdoğu’da kurulan birçok kurum takip etmiştir (Çelik ve Doğan, 2017, s. 23).

1980’li yıllara gelindiğinde Malezya, Bangladeş, İran gibi Müslüman ülkelerde yeni faizsiz finans kurumları faaliyetlerine başlamış, bunun yanında Malezya ve Bahreyn de faizsiz bankalar konusunda yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır (TKBB, 2015, s. 12). 1984 yılında Türkiye İslam Kalkınma Bankasının Yönetim Kurulu’nda daimi üye bulundurma hakkı kazanmıştır (Yurttadur ve Demirbaş, 2016, s. 93). Yine bu yıllarda faizsiz finans sektöründeki gelişmeleri göz ardı etmeyen faizli bankalarda faizsiz hizmet veren birimler oluşturmuşlar ve hizmet vermeye başlamışlardır (Aras ve Öztürk, 2011, s. 168).

1990'lı yıllarda çeşitli ülke yönetimlerinin yaptığı yasal düzenlemeler artması neticesinde İslami finasta standart belirleyici kuruluşlardan biri olan AAOIFI kurulmuş ve ilk defa sukuk ihraç edilmeye başlanmıştır (TKBB, 2015, s. 12). Bu yıllar uluslararası faizli bankalar özellikle körfez ülkelerinde petrole dayalı büyük miktardaki fonları çekebilmek amacıyla faizsizlik prensibiyle hizmet veren yeni kurumlar kurmuşlar ve körfez ülkelerinde hizmet vermeye başlamışlardır (Güngör, 2011, s. 231).

2000'lerin ilk yıllarında İslami Bankalar ve Finans Kurumları Genel Konseyi (CIBAFI), Uluslararası İslami Finans Piyasası Kurumu (IIFM), İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB), Uluslararası İslami Uzlaşma ve Tahkim Merkezi (IICRA) gibi kurumlar kurulmuştur. Dubai'de faizsiz menkul kıymetler borsasının kurulması için çalışmalar başlamış ve birçok faizli banka faizsiz bankacılık hizmetlerini vermeye başlamıştır (TKBB, 2015, s. 12). Faizsiz finans sektörünün ilgi görmesi ve büyümesi bu yıllarda olmuştur. 2008 yılında yaşanan krizde katılım bankaları reel piyasalarla iç içe olduğu için klasik bankalara nazaran daha az etkilenmiş ve bu durum katılım bankalarının popülerliğini arttırmıştır (Çelik ve Doğan, 2017, s. 24).

2010'lu yıllarda faizsiz bankacılık krizin olumsuz etkilerinden kurtulmuş ve kriz öncesine göre daha da büyümüştür. Yine bu dönemde daha fazla sukuk ihraç etmiştir (TKBB, 2015, s. 12). Günümüzde faizsiz finans kurumlarının sayısı 92 ülkede 350'den fazladır. 300'den fazla da İslami bankacılık biriminde faaliyet gösteren klasik banka bulunmaktadır. 2017 yılı sonunda faizsiz finans kurumlarının aktifleri toplamı 2,3 trilyon USD'ye ulaşmıştır (Dereci, 2018, s. 33).

1.7.2. Katılım Bankalarının Türkiye'deki Gelişimi

Türkiye'de faizsiz finans kurumlarının ilk kuruluşu 1970'li yıllarda olmuştur. İnsanların fonlarını faizsiz bir şekilde değerlendirebilmek amacıyla 1975 yılında Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası kurulmuştur. Bu kurum faizsiz finans sektörüne önemli katkılar sunmuştur (Bulut ve Er, 2012, s. 17).

Resmi anlamda ilk defa 1983 yılında Özel Finans Kurumları adı altında faizsiz finans kurumlarının kurulmasına izin verilmiştir. 1985 yılında ise klasik bankalardan farklı olarak faizsiz işlemler yapan Albaraka Türk ile Faysal Finans kurulmuştur

(Hazıroğlu, 2015, s. 116). Bu kurumlar Türkiye'deki ilk katılım bankaları olmuşlardır. Bu kurumları takiben 1989 Kuveyt Türk Evkaf Finans, 1991 de Anadolu Finans, 1995 de İhlas Finans, 1996 Asya Finans kurulmuştur (Yurttadur ve Demirbaş, 2016, s. 94).

1994 yılına gelindiğinde ilk krizlerini yaşamışlar ve kriz mücadelesinde klasik bankalara kıyasla üstünlüklerini ispatlamışlardır. Devletin sağladığı mevduatlara devlet güvencesi katılım bankalarını kapsamadığı halde ayakta kalmayı başarmışlar ve faaliyetlerine devam etmişlerdir. 28 şubat 1997 de Milli Güvenlik Kurulu sonrası açıklanan kararlarla başlayan süreçte katılım bankaları üzerine kara propaganda başlamış, bu bankaların klasik bankalara çevrileceği gibi asılsız haberlerle katılım bankaları baskı altına alınmaya çalışılmıştır. Bu süreçte çeşitli sosyal faaliyetlerle katılım bankaları kendilerini anlatmış, kamuoyunu bilgilendirme çalışmaları yapmışlar ve neticede o süreçler katılım bankaları lehine atlatılmıştır. Halen Özel Finans Kurumları olarak anılan faizsiz finans kurumları 1999 yılında bankalar kanuna dahil edilmiş ve o yıllara kadar kanun kararname ile faaliyet gösterirken ilk defa kanuna dahil edilerek yasalaşmıştır. 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz ile tekrar sarsılan Özel Finans Kurumları klasik bankalardan daha az olmakla birlikte krizden önemli ölçüde etkilenmiş. Bu etkinin bir sebebi de klasik bankalarda olduğu gibi devlet güvencesinin bulunmaması olmuştur. Müşteriler bu kriz sürecinde bankadan paralarını önemli ölçüde çekmişlerdir. Bu gidişi durdurmak için 2001 yılında bankalar kanununda değişikliğe gidilerek Özel Finans Kurumları Birliği kurulmasına ve bu kurum bünyesinde güvence fonu oluşturulmasına müsaade edilmiştir. Bu durumda neticesinde tekrar müşteri güveni kazanılmaya başlamış ve kriz döneminden iyileşme sürecine geçilmiştir. Tabi bu süre için İhlas Finans Kurumu kapanmış, Faysal Finans ise el değişirmiş ve Family Finans adını almıştır (Tunç, 2016, s. 181–186).

2005 yılında çıkan bankacılık kanunu ile birlikte Özel Finans Kurumlarının adı Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir. Bu yıl bir dönüşüm süreci geçiren faizsiz bankacılık için önemli bir yıldır. Zira artık faizsiz finans kurumları banka adıyla anılmaya başlanmıştır. Bu isim değişikliği müşteri algısı açısından önemli bir değişikliklerdir. Yine bu kanunla Özel Finans Kurumları Birliği ismi de değişerek Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) adını almıştır. Bu kurum bünyesindeki güvence fonu da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) ile birleşmiştir (Hazıroğlu, 2015, s. 121).

Yine 2005 yılında Family Finans ile Anadolu Finans Kurumları birleşmiş ve Türkiye Finans Katılım Bankası kurulmuştur (Türkiye Finans, 2018).

2016 Temmuz ayına gelindiğinde Bank Asya olarak bilinen Asya Finans Kurumu'nun faaliyet izni kaldırılmıştır. 2015 yılının mayıs ayında Ziraat katılım kurulmuş, böylelikle kamu sermayeli ilk katılım bankası faaliyetlerine başlamıştır. Bunun akabinde 2016 yılının şubat ayında Vakıf Katılım sektöre dahil olmuş ve kamu sermayeli ikinci katılım bankası olarak piyasada yerini almıştır (Yurttadur ve Demirbaş, 2016, s. 94–95).

Türkiye de 3'ü özel, 2'si kamu sermayeli olmak üzere 5 adet katılım bankası hizmet vermektedir. Bu bankalar; Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım'dır. Katılım bankaları 2018 verilerine göre 159.993.357 TL toplam aktif büyüklüğe ulaşmış durumdadırlar (TKBB, 2018). Türkiye genelinde 1.092 şube ile hizmet vermektedir (TKBB, 2018c).

2. MALİ ANALİZ TEKNİKLERİ VE RİSK ANALİZİ

2.1. Mali Analizin Tanımı ve Niteliği

Mali analiz, bir diğer anlamıyla finansal analiz bir işletmenin bir dizi teknikler aracılığıyla finansal bilgilerinin tahlil edilmesi, rapor hazırlanması ve bu raporlar neticesinde işletmenin finansal durumu ile ilgili bir hükme varılması işlemlerinin bütünüdür. Daha geniş anlamda mali analiz firmanın finansal göstergelerinin iyi olup olmadığını ortaya koymak maksadıyla, gösterge kalemlerinin kendi içinde ihtiyaç halinde sektörel bazlı karşılaştırma yaparak değişiminin incelenmesi, yorumlanması işlemleri şeklinde açıklanabilir (Çabuk, 2013a, s. 47).

Mali analiz işletme yöneticilerinin amaçları doğrultusunda bir veya daha fazla dönemin finansal tablolarındaki muhasebe kalemlerinin kendi aralarında veya tablonun tamamıyla olan ilişkilerini çeşitli analiz yöntemleri aracılığıyla incelenmesi ve ilgili işletmenin mevcut durumu dikkate alınarak değerlendirilmesi işlemidir. İnceleme sonucunda elde edilen veriler yorumlanır, ne anlama geldiği tanımlanır ve yeterli olup olmadığı ortaya konur. Bu veriler yardımıyla bir işletmenin mali gelişimi, karlılığı gibi durumları ortaya konur ve geleceğe dönük planlamalar yapılır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 549).

Mali analiz bir işletmenin finansal tablolarının birden fazla faaliyet dönemlerinin birbiriyle kıyaslanması veya aynı döneme ait verilerin yatay ve dikey oranlanarak kendi içinde karşılaştırılması, değerlendirilmesi anlamına gelmektedir (Berk, 2015, s. 451).

İşletmeler karar verirken riske karşı tutumları, cesaretleri, geçmiş finansal bilgileri ve hedefleri belirleyici konumdadır. Mali analiz bu kararları almada ve yatırım yapıp yapmama, kredi kullanma ya da kullandırma, fiyat belirme gibi çeşitli kararların alınması sürecinde yöneticilere fikir verme, hedeflere ulaşıp ulaşılamama durumunu tespit etme ve firma verimini ölçmede kullanılan analizler bütünüdür (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013, s. 59).

Mali analiz çeşitli finansal analiz türlerinin işletmenin finansal verilerine uygulanması sonucu çıkan neticenin yorumlanmasıdır. Bu yorumlar firmanın faaliyetlerinin sonucunu ve finansal görünümünü açıklamakta kullanılmaktadır. Bu

yorumları ortaya koyabilmek için işletmenin belirli bir döneme ya da ard arda gelen dönemlere ait gelir tablosu, bilanço gibi finansal verilerinin analiz edilmesi, yorumlanması, değerlendirilmesi mali analizi oluşturur (Özdemir, 2016, s. 23).

Mali analiz işletmenin kaynaklarının doğru kullanıp kullanmadığını belirleyip yeterlilik durumunu ölçmek, faaliyetlerinin etkinliğini ortaya koymak, geleceği hakkında yorum yapabilmek, finansal veri kalemleri arasındaki ilişkileri görmek ve onlar hakkında yorum yapabilmek için yapılan analizlerdir. Analiz yapılırken işletmenin finansal verilerinden, tablolarından faydalanılır. Bu tablolar işletmenin mali durumu ve faaliyetleri hakkında analizciye bilgi sağlar. Ancak tablo analiz edilmeden gerçek sonuçlara ulaşmak mümkün değildir (Savcı, 2006, s. 13–14).

Faaliyetlerin verimliliği ve karlılık durumu ile likidite ve finansal durumu gibi dört temel durum esas alınarak yapılan mali analiz işletmenin geçmiş ve mevcut dönemleri hakkında bilgi edinmeye olanak verirken, bu bilgilere dayanarak geleceğe yönelik öngörülerde ve değerlendirmelerde bulunmaya da imkan vermektedir (Bilge Eğitim Kurumları, 2016, s. 5). Geleceğe yönelik planların doğru ve düzgün yapılabilmesinde mali analiz önemli bir yer tutar. Zira tablolardaki mevcut durum denetlenip değerlendirilmeden, oranlar üzerinde yorumlar yapılmadan geleceğe emin adımlar atmak işletmeler için olanaksızdır (Akgüç, 2010, s. 19).

Mali analiz, bir işletmenin finansal tabloları olan gelir tablosu ve bilançodaki birçok rakamdan anlamlı oranlar oluşturularak özet bilgiler elde etme işlemidir. Mali analiz işletme hakkında ne bilmek istediğimize göre belirlenen çeşitli yöntemlerle yapılır (Gürsoy, 2007, s. 89).

2.2. Mali Analizin Amacı

Mali analizin yapılma amaçları analizin kim tarafından yapıldığına göre değişiklik göstermektedir. İşletmeye ortak olacaklar, bankalar ve yatırımcılar gibi taraflar işletmeyle faaliyet yapmadan önce ödeme gücünü ve finansal performansını görmek amacıyla mali analizi yaparlar. Öte yandan işletmenin sahipleri, ortakları ve idarecileri mevcut durumu ölçme, hedeflere ulaşıp ulaşılamama durumlarını ortaya

koyma ve gelecek planlarını yapmak maksadıyla mali analiz tekniklerine başvurmaktadırlar (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013, s. 61).

İşletme yöneticilerinin temel görevi kaynakları uygun ve verimli yerlerde kullanarak işletmeyi hedefine ulaştırmaktır. Bu hedeflere ancak uygun finansal yapılar ile ulaşılabilir. Bu sebepten dolayı işletmenin finansal tabloları aracılığıyla geçmiş durumu görüp, gelecekle ilgili öngörüler elde etmeye ihtiyaçları vardır. Mali analiz teknikleri işletme yöneticilerine, sahiplerine işletme faaliyetlerini yerine getirirken finansal durumu ortaya koymak ve gelecek planlarını, stratejilerini oluşturmak amacı ile yapılır (Çabuk, 2013b, s. 15).

İşletmelerin finansal verileri sadece belirli bir dönemdeki durumu verir ancak toplu olarak geçmiş durumunu tek bir finansal tablo ile görmek imkansızdır. Bunun yanında finansal tablolardaki bilgiler herhangi bir işleme tabi tutulmadıklarında ham bir veriden öteye geçemez ve işletme yöneticilerine herhangi bir bilgi sağlayamaz. Mali analiz teknikleri geçmiş dönemlere ait bu ham verileri işleyip yöneticiler için anlamlı hale getirebilmek amacıyla uygulanır. Çıkan sonuçlar değerlendirilmek ve yorumlanmak üzere yöneticilere sunulur (Özdemir, 2016, s. 23).

İşletme faaliyetlerinde finansal tablolardan ziyade onların analiz edilmesi daha önemli görülmektedir. Zira belirttiğimiz gibi mali tablolar sadece rakamlar vermektedir. Analiz aracılığıyla bu tablolar değer kazanır ve işe yarar hale gelir. Mali analiz işletmenin likit ve karlılık durumu, sermaye yapısı ve kullanım durumu, işletme hakkında önemli bilgiler elde edilmesi gibi amaçlarla finansal tablolar üzerinde yapılan işlemler bütünüdür (Savcı, 2006, s. 20–21).

Mali analiz hedeflere ulaşamadıysa bunun nedenini tespit etmek, etkinlik ve verimliliğini ölçmek, üretim ve fiyat belirleme yöntemlerini gözden geçirmek, başarısızlık senaryolarına karşı önleyici tedbirler alabilmek amaçlarıyla yapılır (Aydın, Başar ve Coşkun, 2014, s. 85).

Mali analizin amacı geçmiş dönem veya dönemlerin finansal bilgilerinin işletme yöneticileri tarafından alınacak kararlarda kullanmak ve işletmenin gelecek faaliyetleri hakkında ipuçları verecek verilere dönüştürmektir (Göçer, 2015, s. 142).

2.3. Mali Analiz Türleri

Mali analiz yöneticilerin amacına göre değişik yönlerden yapılır. Bu yönler analizin yapılma amacına, kapsamına ve analizi yapan kişiye göre olmak üzere üç farklı türde incelenmektedir.

2.3.1. Amacına Göre Mali Analiz Türleri

Amacına göre mali analiz türleri kendi içinde üçe ayrılmaktadır. Bunlar yönetim, kredi ve yatırım analizleridir.

Yönetim analizi, işletme yöneticilerinin verecekleri kararlara kaynak teşkil etmek amacıyla yapılan analizlerdir. Yöneticiler etkin, doğru ve başarılı karar verebilmek için finansal verilerden elde edilen bu analizlere ihtiyaç duymaktadır. Yönetim analizleri kapsamında verimlilik, işçilik, kapasite, müşteri memnuniyeti gibi çeşitli performans analizleri de kullanılır (Çabuk, 2013a, s. 49).

Bu analizlerde asıl amaç işletmenin hedeflerine ulaşıp ulaşılamamasını tespit etmek, varsa hataları ortaya koymak ve hataları gidermek için gerekli iyileştirmeleri yapmaktır (Aydın ve diğerleri, 2014, s. 85).

Kredi analizi, işletme yöneticilerinin alacakları kredilerde ödeme durumlarını, kredi veren kuruluşların ise kredi verme konusunda kredi ödeme gücünü ortaya çıkarmak için yaptıkları analiz türüdür (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013, s. 63).

Kredi analizi finansal tablolar üzerinden yapılan analizlerin yanında işletme kapasitesi, çalışan sayısı ve çalışanların eğitim durumu, işletmenin yasal şekli, dağıtım ve nakliye olanağı, ürün kalitesi ve fiyatı gibi birçok durumun da analizi yapılır. İşletme yöneticileri bu analizler neticesinde karar vermede daha doğru adımlar atarak işletme politikalarını daha iyi yerine getirmiş olur (Bilge Eğitim Kurumları, 2016, s. 10).

Yatırım analizi yöneticiler, işletmeye ortak olmak veya işletmeyi finanse etmek suretiyle yatırım yapmak isteyenler tarafından yapılan analiz türüdür. Genellikle işletmelerin kar elde etmek durumu analiz edilerek işletmeye ortak olma veya yatırım yapma sonucunda ne kadar kazanım elde edileceğini tespit etmek için yapılır. Yatırım

analizleri, tarafların karar verme süreçlerinde yol gösterici etkenlerdendir (Aydın ve diğerleri, 2014, s. 86).

Yatırım analizi işletmeye yatırım yapan ve yapmayı düşünenler için karlılığı ve karlılığın devamının saptanması, yatırımın güvenliğinin ortaya konması gibi bilgiler verir. Analiz sonucu ortaya çıkan bu bilgiler karar verme süreçlerinde yatırımcılar için önemli bir yer tutmaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 551).

2.3.2. Kapsamına Göre Mali Analiz Türleri

Bu analiz türünü statik ve dinamik olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

Statik analiz, işletmenin finansal olarak durumunu ve mevcut faaliyetlerinden elde edilen sonuçları ortaya koymak için tek bir tarih baz alınarak yapılan analiz türüdür. Analiz sonucunda işletmenin cari dönemdeki durumu ortaya çıkmış ve yönetim sürecine katkı vermesi için değerlendirilmeye hazır hale gelmiştir. Statik analiz geniş kapsamlı olarak yapılacak analizlerin bir parçası hükmündedir (Çabuk, 2013a, s. 48).

Dinamik analiz, statik analizin aksine işletmelerin birden çok dönemi ele alınarak yapılan karşılaştırmalı analizlere verilen addır. Analiz sadece kendi içinde değil farklı işletmeler arasında karşılaştırma yapılarak sonuca ulaşılır. Dinamik analize en iyi örnek trend ve eğilim yüzdeleri analizleridir. Diğer analizlerde olduğu gibi dinamik analizde de baz alınan dönemlerde durumu ortaya koyduğu gibi gelecek planlarını da yönlendirmede etkin olarak kullanılır (Bilge Eğitim Kurumları, 2016, s. 9–10).

2.3.3. Analizi Yapacak Kişiye Göre

Bu analiz türü iç ve dış analiz türü olmak üzere iki farklı türde ele alınmaktadır. Analiz işletme içerisindeki bir personel tarafından yapılıyorsa iç analiz, işletme dışındaki üçüncü kişiler tarafından yapılıyorsa dış analiz olarak tanımlanmaktadır. Dış analiz kredi veren kuruluşlar, piyasadaki rakip işletmeler, yatırımcılar, aracı kurumlar gibi işletmenin dış çevresi tarafından yapılmaktadır (Aydın ve diğerleri, 2014, s. 86).

İç analizi yapan kişi veya birimler analizde bilanço ve gelir tablosunun yanında yönetim ve personel yapısı, işletmenin karlılığı, faaliyet sonuçları vb. birçok veriden yararlanarak analizini gerçekleştirir. Dış analizi yapan ise sadece işletmenin üçüncü kişilerle paylaştığı finansal tablolarındaki veriler üzerinden analizi yapabilir (Çabuk, 2013a, s. 50).

İç analiz planlama ve kontrol bilgilerinin karar alma sürecine dahil olması için işletme yöneticilerinin kullanımına sunar. İç analiz finansal uzmanlar tarafından gelir tablosu, bilanço ve faaliyet raporları üzerinde yapılır. Dış analiz ise işletmeyi satın alacaklar veya işletmeye ortak olacaklar, kredi veren bankalar, sendikalar ve kamu otoriteleri gibi işletmenin üçüncü kişileri tarafından yapılır. Fakat dış analizi yapanların verileri sınırlıdır ve sadece işletmenin paylaştığı verilerden yararlanır. Bunun yanında verilere ulaşma analizcinin performansı ile de ilgilidir. İşletmenin büyük ortağı ya da etkili bir kredi veren kuruluş işletmenin birçok bilgisine ulaşabilir (Berk, 2015, s. 451).

2.4. Mali Analizde Kullanılan Teknikler

Finansal tablolar genellikle işletmelerin belirli bir dönemdeki finansal durumunu gösterir. Fakat bu finansal tablolara bakılarak işletmenin mevcut durumu ve gelecek tahminlerini yapmak mümkün değildir. Bunun sebebi tablolardaki bilgilerin ham halde bulunan rakamlardan ibaret olmasıdır. Bu rakamlar bütünü anlamlı hale getirme finansal ya da mali analiz isimleriyle adlandırılan analiz teknikleri ile mümkün olmaktadır. Bir yönetici ancak bu analizler sonucunda işletme hakkında sağlıklı bilgilere ulaşabilir ve o bilgiler ışığında gelecek planları yapabilir (Özdemir, 2016, s. 23).

Mali analiz teknikleriyle işletmenin finansal yapısının nasıl olduğu, faaliyet, mevcut varlık ve kaynak durumunun ne seviyede olduğu, karlılık ve verimliliğinin ne düzeyde olduğu, ödeme gücünün yeterli olup olmadığı, hedeflerine ulaşabilmiş mi gibi sorularına cevap aranır (Savcı, 2006, s. 166).

Finansal tablolar üzerinde yapılan mali analiz tekniklerinin başlıcaları şunlardır (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013, s. 71):

- Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz)
- Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz)

- Eğilim Yüzdelerine Göre Analiz (Trend Analizi)
- Oran Analizi

Mali analizin tam manasıyla faydalı olabilmesi için analiz tekniklerinin tek değil, çoklu olarak uygulanması gerekir (Aydın ve diğerleri, 2014, s. 89). Bu tekniklerin her biri birbirinin tamamlayıcısıdır (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013, s. 71).

2.4.1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi (Yatay Analiz)

Karşılaştırmalı analiz bir işletmenin mali tablolarındaki göstergelerin belli bir zaman aralığındaki değişimlerinin karşılaştırılarak izlenmesi, saptanması ve değerlendirilmesi işlemidir. Karşılaştırmalı analizlerin en büyük üstünlüğü analizi yapılan işletmenin geleceğe yönelik gelişimi hakkında bilgi vermesidir. Önemli bir değişik olmadığı takdirde işletmenin analizi sonucunda ortaya çıkan kar zarar eğilimi işletmenin geleceğinde de görülecektir (Aydın ve diğerleri, 2014, s. 120).

Yatay analiz ile birbirini takip eden dönemlerin karşılaştırması yapılarak mali tablolardaki değişiklikler ortaya çıkarılacak; işletmenin cari dönemi ile geçmiş dönemleri kıyaslanıp, gelecek dönemi hakkında öngörülerde bulunma olanağını elde edilecektir (Özdemir, 2016, s. 46). Yatay analiz mevcut dönemle önceki dönem arasındaki farkın önceki dönemlerdeki rakamlara oranlanmasıyla hesaplanır (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013, s. 77).

Karşılaştırmalı analiz işletmenin bilanço ve gelir tablosu kalemlerindeki birbirini izleyen dönemlerde meydana gelen artış veya azalışı inceleyen, karşılaştıran ve değerlendiren dinamik bir analiz tekniğidir (Savcı, 2006, s. 167).

Bir finansal tabloda karşılaştırmalı mali analiz yapılabilmesi için analizi yapılan dönemin kapsadığı zaman dilimi (3 ay, 6 ay, 12 ay) ile karşılaştırma yapılacak yılların kapsadığı zaman diliminin aynı olması gerekir. Bunun yanında tablonun hazırlandığı muhasebe ilkesi ve kullanılan terimlerin aynı standartta olması da gerekir. Bu şekilde yapılan analizin başarı derecesi artar (Çabuk, 2013a, s. 51).

Mali analizlerden çoklu dönemlerin analiz edilmesi, tek bir dönemin analizinden daha anlamlı sonuçlar vermektedir. Bu sebeple yatay analiz olarak da adlandırılan bu

analizde sadece belli bir tarihteki değil, birden fazla dönemdeki artış veya azalışların incelenmesi söz konusudur (Aydın vd., 2014, s. 120).

Karşılaştırmalı mali analizin uygulama aşamaları ise şu şekildedir:

İlk olarak karşılaştırma yapılacak mali tablolar yan yana getirilir ve tablolardaki her kalemin karşılaştırmanın yapılacağı önceki yıla göre farkı bulunur ve artış azalışlar ortaya çıkarılır. Birden fazla yıl varsa değişim ilk yıl baz alınarak veya ard arda gelen yıllar arasında yapılabilir. İkinci adım olarak bu farklar yüzde ifadelere çevrilir. Sonraki aşamada ortaya çıkan değişimleri sebepleri araştırılır. Artış veya azalışa sebep olabilecek çeşitli senaryolar masaya yatırılarak doğru sebep tespit edilir. Son aşama olarak bu değişime sebep olan durumun işletme açısından olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğu incelenir ve neticelere göre yorumlar yapılır. Burada baz alınan yılların normal bir döneme ait olması çok önemlidir. Çok iyi ya da çok kötü yılların baz alınması yanlış sonuçlara götürebilir. Yorum yaparken sonuçların işletmeyi nasıl etkileyeceği, piyasa ve rekabet ortamında nasıl bir değişiklik meydana getireceği iyi kritik edilmelidir. Nihai karar vermeden önce sağlıklı sonuçlara ulaşmak için diğer analiz yöntemleri ile yatay analiz mutlaka desteklenmelidir (Aydın ve diğerleri, 2014, s. 120–121).

2.4.2. Yüzde Yöntemi ile Analiz (Dikey Analiz)

Yüzde yöntemi veya dikey analiz yöntemi olarak adlandırılan bu analiz türü, bilanço ve gelir tablosundaki kalemlerin, bulunduğu grup veya aktif pasif toplamı içindeki payının yüzde olarak hesaplanması şeklinde yapılan analiz türüdür. Bu analiz yoluyla farklı işletmeler birbirini kıyaslama imkanı bulur. Özellikle rakip firmaların analizinde sıkça kullanılır. Dikey analizle hem bir döneme hem de birden çok döneme ait finansal tablolar izlenilir. Bu sebepten dikey analiz hem statik hem de dinamik bir yapıya sahiptir. Dikey analiz işletmenin sektör içindeki yeri, işletmenin finansal durumundaki değişiklikleri görme ve diğer firmalarla kıyas yapma açısından önemli bir yere sahiptir (Çabuk, 2013a, s. 58).

Bilanço ve gelir tablosundaki her kalemin, yine ilgili kalemlerde bulunan belirli bir kaleme ya da toplamına oranlanmasına ve yüzde şeklinde ifade edilmesine yüzde yöntemi ile analiz ya da dikey analiz denir. Bir diğer ifade ile tablolarda bulunan her

kalemin küme toplamı içerisindeki oranının yüzde olarak ifadesidir. Toplam küme 100 kabul edilir ve her bir kalemin toplam içindeki payı bulunarak yüzde şeklinde yazılır. Sonuçlar değerlendirilir ve planlama kararları alınırken göz önünde bulundurulur (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 589).

Dikey analiz mali tablolarda yer alan kalemlerin toplam içerisindeki yüzdelerinin hesaplanmasıdır. İşletmelerin birbiriyle kıyaslanmasında mali tablolardaki bilgilerin karşılaştırılması yapılmalara neden olur. Dikey analiz yöntemi ile bilanço ve gelir tablosundaki kalemlerin her birinin toplam içindeki yüzdesi bulunarak karşılaştırılır. Böylelikle her kalem için sektör ortalamaları tespit edilerek işletmelerin kendilerini kontrol etmesi sağlanmış olur (Aydın ve diğerleri, 2014, s. 122).

Yüzde yöntemi analiz tekniği işletmelerin finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını kendi içinde veya rakip işletmeler ile kıyaslamak için, her bir kalemin yüzdesinin hesaplanmasıyla yapılır. Bu yöntemle kaynakların dağılımının izlenmesiyle ve her bir kalemin grup içindeki oranının ortaya konmasıyla tablodaki öneminin incelenmesi amaçlanmaktadır (Özdemir, 2016, s. 50).

Dikey analiz sektör bilgilerinin ortaya çıkartılması ve kalemlerin sektördeki ortalama değerinin görülmesi açısından yararlı bir yöntemdir. Ortalamalar hesaplanarak sektör bazlı genellemeler yapılabilmektedir. Böylelikle işletmenin mevcut durumu sektör ortalaması ile kıyaslanarak değerlendirilme olanağı sağlanmış olur. Ayrıca bu analiz yöntemiyle karışık rakamlar ortadan kalkmakta, yüzdelerle rakamlarla veriler basit hale getirilmektedir (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013, s. 72).

Bilançonun yüzde analiz veya diğer adıyla dikey analiz yöntemiyle incelenmesinde dönen varlıklar, duran varlıklar, öz kaynaklar gibi grupların toplam değeri 100 olarak kabul edilir ve alt kalemlerin toplamdaki oranı yüzde olarak ifade edilir. Burada grup toplamı yerine aktif ve pasif toplamı da 100 kabul edilerek işlem yapılabilir. Gelir tablosunda ise net satışlar 100 kabul edilerek diğer kalemlerin toplam içindeki yüzdesi net satışlara göre ortaya çıkarılır (Aydın ve diğerleri, 2014, s. 123).

Dikey analiz yöntemi işletmelerin kaynak dağılımını ortaya koyması ve varlık durumunu göstermesi bakımından oldukça önemli bir analiz yöntemidir. Ancak dikey analizin tek başına yapılması yöneticileri karar verirken yanılsız düşürebilir. Bundan

dolayısı diğerk analiz yöntemleri ile dikey analizi desteklemek ve bunlar neticesinde karar vermek yöneticiler için daha doğru olacaktır (Savcı, 2006, s. 174).

2.4.3. Eğilim Yüzdelerine Göre Analiz Yöntemi (Trend Analizi)

Eğilim yüzdeleri analizinde belli bir dönemde finansal tablolardaki tüm kalemler baz alınıp, diğerk dönemlerdeki tüm kalemler ile karşılaştırılarak, kalem kalem yüzdellik oranların oluşturulmasıdır. Baz alınan yılın kalem değerleri 100 alınarak diğerk dönemlerdeki kalemler bu ölçüye göre ifade edilir (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013, s. 83).

Trend analizi, işletmelerin finansal performansının dönemlere göre ortaya koyduğu eğilimi hakkında bilgi verir. Bu analizin yapılmasındaki temel amaç yönetici veya işletme sahiplerine karar almalarında yardımcı olacak bilgiler sağlamaktır. Analiz sonucunun daha sağlıklı olması için birden fazla yılı kapsamaması gerekir (Özgülbaş, 2006, s. 129–130).

Trend analiz yönteminde bilanço veya gelir tablosundaki bir yıl temel alınır ve o yıla ait veriler 100 olarak kabul edilir. Temel yılı izleyen dönemlerdeki aynı kalemlerin temel yıla göre değişimi hesaplanır ve yüzde olarak yazılır. Analiz sonucunda işletmenin gidiş yönü kalemlerdeki artış ve azalışlara göre saptanmakta ve yorumlanmaktadır. İndeks yöntemi olarak da anılan trend analiz yöntemi dinamik bir analiz türüdür (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 609).

Trend analizi işletmenin 5-10 yıllık zaman dönemi içindeki değişimlerinin, baz alınan yıla göre hangi eğilimde olduğunu belirlemek için kullanılır. Burada baz alınan finansal tablo işletmenin kendi içindeki bir faaliyet dönemi olabileceği gibi başka işletmelerinde faaliyet dönemi olabilir. Uzun dönemde işletmenin mali tablolarının eğilimleri kıyaslanarak işletme hakkında bilgi sahibi olunabilir. Burada oranların zaman içindeki eğilimi, diğerk işletmelerin eğilimleri ve işletmenin varsa özel durumu mutlaka göz önüne alınmalı, analiz sonuçları ona göre yorumlanmalıdır. Diğerk yandan işletmenin ürün yaşam eğrisindeki yeri de göz önünde bulundurulması gereken bir noktadır. Başlangıç aşamasındaki bir işletmenin eğilimleri sektöre göre farklılık arz edecektir (Aydın ve diğerkleri, 2014, s. 124).

Trend analizi işletmelerin uzun dönemde belli bir yıla endeksenerek, diğer yılların mali tablolarındaki kalemlerin değişimlerini tespit etmek için kullanılan analiz türüdür. Bu analiz işletmelerin birbiriyle ilişkili olan mali tablolarının etkileşimini ortaya koymak ve işletmelerin finansal durumlarını incelemek amacıyla yapılır. Trend analizi yapılırken incelenecek yıl ve baz yıl belirlenir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta baz yılın normal bir yıl olmasıdır. Çok iyi ya da çok kötü bir yılın baz alınması yanlış sonuçlara sebep olacaktır. Daha sonra incelenecek yılın bilanço ve gelir tablosundaki her bir kalemin baz yıla göre eğilimi hesaplanır. Burada ilgili dönemin kalemi 100 ile çarpılır ve baz yılın aynı kalemine bölünür. Bu işlem her bir kalem için yapıldıktan sonra sonuçlar değerlendirilir ve sonuçlar ilgili yöneticilerle paylaşılır (Savcı, 2006, s. 179–180).

Eğilim yüzdeleri analizinde birbirini izleyen dönemlere ait mali tablolardaki kalemlerin baz alınan dönemin kalemlerine göre değişimi hesaplanarak, kalemlerin yüzde olarak eğilimi belirlenir. Bu eğilim hesaplaması ile analizin yapıldığı yıllardaki mali durum, faaliyet sonuçlarındaki değişimler açık olarak görülmüş olur. Burada sonuçların olumlu ya da olumsuz olduğunu belirlerken birbiri ile ilişkili kalemler beraber değerlendirilir. Sonuçların yorumlanması esnasında fiyatların genel seviyesindeki değişiklikler göz önüne alınmalıdır. Doğru sonuçlara ulaşmak için incelenen yıllardaki fiyatlar genel seviyesinin etkisi düşürülerek, baz alınan yıldaki paranın satın alma gücüne eşitlenmesi gerekir. Böylelikle enflasyondan arındırılmış tablolar daha sağlıklı sonuçlar verecektir. Analizi yaparken baz alınan yıl birbirini izleyen dönemlerin ilki olabilir (Çabuk, 2013a, s. 54).

Yorumlar yapılırken daha anlamlı sonuçlara ulaşabilmek için birbiriyle ilişkisi bulunan kalemler kendi içinde değerlendirilmelidir. Örneğin stokla ile net satışlar, ticari alacaklar ile net satışlar, ticari borçlar ile alışlar, yabancı kaynaklar ile öz kaynaklar birbiri ile değerlendirilebilir (Aydın vd., 2014, s. 124–125).

2.4.4. Oran Analizi

Oran analizi bilanço ve gelir tablosundaki aralarında anlamlı ilişkiler kurulabilecek kalemlerin birbirine oranlanması yöntemiyle yapılan analiz türüdür. Oran

analizinde anlamsız oranlar yerine analizin amacına uygun oranlar belirlenmeli ve analiz o oranlar üzerinden yapılmalıdır (Bilge Eğitim Kurumları, 2016, s. 38).

En yaygın kullanılan analiz türlerinden biri olan oran analizi işletmelerin finansal tablolarındaki kalemler arası ilişkilerin sayısal olarak ifade edilmesi işlemidir. Buradaki önemli nokta analiz sonucu ortaya çıkan oranların yorumlanması ve sektördeki diğer işletmelerle kıyaslanmasıdır. Oran analizi işletmenin finansal yapısı, karlılığı, insan kaynakları durumu, yöneticilerin başarısı, likidite durumu gibi konularda bilgiler verir (Savcı, 2006, s. 187–188).

Oran analizi mali tablolarda yer alan kalemlerin karşılaştırmalı olarak incelenerek işletme hakkında bilgi elde etmektir. Bu karşılaştırma aralarında ilişki bulunan kalemlerin oranlanması ile yapılır. Hesap edilen oranlar yüzde ya da katı şeklinde tanımlanır. Bu oranlar tek başlarına bir anlam ifade etmezken, geçmiş yıllar, sektör ve rakiplerin oranları ile kıyaslanarak yorum yapıldığında faydaya dönüşür. Analizde amaç sadece veri elde etmek değil, işe yarayacak, yorumlanabilecek matematiksel veriler elde etmektir (Çabuk, 2013c, s. 62).

Oran analizinde başarıya ulaşabilmek için akılda bulunması gereken bazı noktalar vardır. Bunlar: İşletmeler hakkında daha doğru veriler elde edebilmek için diğer analiz yöntemleri ile oran analizinin desteklenmesi gerekmektedir, analiz yapılırken enflasyon göz önüne alınmalıdır, değerlendirme yapılırken işletmenin durumu ve mevsimlik şartlara dikkat edilmelidir, kıyaslama yapılırken kıyas edilen işletmelerin muhasebe yapıları, izledikleri politikalar gibi farklılıklar olabileceğini bu yüzden de karşılaştırılmanın tam manasıyla olamayacağını unutmamak gerekir (Aydın vd., 2014, s. 90–91).

İşletmeler arası oran analizi karşılaştırılması yapılırken en önemli nokta kıyas yapılacak ölçülerdir. Ölçü olmadan kıyas yapmak yanlış sonuçlara götürecektir. Bu ölçüler geçmiş dönem oranları, hedef oranlar, rakip işletmelerin ve sektörün oranlarıdır. Geçmiş oranlarda baz alınan geçmiş dönem ile kıyaslanan dönem arası çok uzak olmamalıdır. Bunun sebebi uzak geçmiş ile şimdinin arasında üretim faktörleri, teknoloji vb. uygulamalarda değişiklik olmasıdır. Hedef oranlar işletmenin başarısını ölçen göstergelerdir. Oran analiziyle bu hedeflere ulaşıp ulaşılamadığı test edilmiş olur. Rakipler ve sektör ile kıyas ise işletmelerin dış çevresi ile olan ilişkisini, piyasadaki

durumunu ortaya çıkarması, üstünlük ve zayıflıklarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2013, s. 91).

Oran analizi ile mali tablolarda çok sayıda oran hesaplanabilir. Bunların başlıcaları likidite oranı, verimlilik ve karlılık oranları, piyasa değeri oranlarıdır. Likidite oranı işletmenin parayı ne kadar sürede elde edeceğini ve kısa vadeli borçlarını geri ödeme gücü hakkında bilgi verir. Verimlilik oranı işletmenin kaynaklarının ne kadar verimli kullanıldığı hakkında çeşitli bilgiler verir. Karlılık oranı faaliyetler sonucunun ne kadar başarılı yani ne kadar karlı olduğunu gösterir. Piyasa değeri oranları ise işletmenin yatırımcıları ve diğer dış çevre taraflarının işletmeyi nasıl gördüğü ile alakalı sonuçlar verir (Savcı, 2006, s. 188–189).

Rasyo yöntemi ile analiz olarak adlandırılan oran analizini hesaplama şekline göre üç grupta inceleyebiliriz. Bunlardan ilki işletme içi oranlardır. Bu analiz işletmelerin finansal tabloları üzerinden kalemlerin oranlanarak yapılan analizdir. İkincisi işletme dışı verilere dayanarak hesaplanan oranlardır. Bu analizde işletmelerin bilanço ve gelir tablosundaki veriler ile işletme dışı bilgilerin oranlanarak, matematiksel ilişkiler kurularak analiz yapılır. Üçüncüsü ise endüstri mali oranlarıdır. Bu yöntemle işletmelerin finansal tabloları ile buldukları sektördeki diğer işletmelerin verilerinin ortalamasının karşılaştırılmasıdır. İşletme kendi ile sektörü kıyaslayarak sektördeki durumunu değerlendirmektedir. Bu analiz türüne standart oranlar ya da meslek oranları isimleri de verilmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2007, s. 640–641).

2.4.5. Dupont Analizi

Dupont analizi aktif kalemler üzerinden işletmenin karlılığını etkileyen faktörlerin incelendiği analiz türüdür. Bu analizle işletmenin yatırımları vasıtasıyla kar oranını arttırabilmek için yapılması gerekenler ortaya konur. Dupont analizi yüksek oranlarda kar elde etmenin ilgili dönem için yeterli olmadığını, bunun yanında kullanılan kaynakla doğru orantılı satış tutarının gerçekleşmesi gerektiğini söyler. Dupont ismi, analizi ilk defa kullanan şirketin isminden gelmektedir (Çabuk, 2013c, s. 74).

Finansal pazarlarda işletme yöneticilerinin verimliliğini ölçmede kaynaklar ile karlılık arasındaki ilişkiye bakılır. Karın düşük olduğu işletmelere yatırımcılar ve

girişimciler yatırım yapmaktan veya ortak olmaktan kaçınırlar. Aynı şekilde kredi veren kuruluşlarda finansal destek sağlama konusunda geri dururlar. Diğer yandan kaynakların kullanımından hareketle karlılığı yüksek olan şletmelere hem yatırımcı ve girişimciler hem de kredi veren kuruluşlar yakın duracaklardır. Bu karlılık durumu dupont analizi ile ortaya konmaktadır. Bu analizle satışlar ile karlılık kıyaslanır ve sektör ortalamasında bir kar yakalanıp yakalanmadığı karşılaştırılır. Bunun yanında şletmeye ortak olan yatırımcı ve girişimcilerin beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı ortaya konur (Berk, 2015, s. 465).

Dupont analiz sistemi şletmenin satışları ve aktif devir hızı üzerinden karlılığı bir araya getirerek, oranlar arasındaki etkileşimin şletmenin karlılığına etkisini ortaya çıkartan analiz türüdür (Aydın ve diğerleri, 2014, s. 115).

şletmelerin finansal tabloları üzerinden elde edilen birçok oran arasında anlamlı ilişkiler vardır. şletmelerin performansını ölçmeye yardımcı olan bu ilişkiler şletmeyi birçok yönden etkilemektedir. şletme yöneticileri bu anlamlı ilişkileri incelerken dupont analiz sistemiyle kaynak ve öz sermaye karlılığının durumunu detaylı bir şekilde incelerler. Dupont analizi kaynak ve öz sermaye karlılığını bölümlere ayırarak değerlendiren analitik bir analizdir (Cornett, Adair ve Nofsinger, 2016, s. 60).

şletmelerin karlılık ve verimlilik oranları anlamlı ve şletme tarafından kullanılabilir bir şekilde birbiriyle ilişkilendirilebilir. şletme yöneticileri bu ilişkilendirmeyi ortaya çıkarmak için dupont analizini kullanırlar. Bu analiz ilk defa kullanan ve finansçılara benimseten kimya şirketine atfen dupont analizi olarak adlandırılır (Brealey, Myers ve Marcus, 2007, s. 480).

Bir şletmenin karlılığını ortaya koyabilmek için oranlar arasındaki ilişi ve etkileşimler dupont analizi yoluyla yapılır. Bu analiz dupont sistem şeması ile yapılır. Bu şemada aktif devir hızı ve satışlar üzerinden karlılığı karşılıklı bir araya getirmekte ve karşılıklı etkinin bir şletmenin karlılığını nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır (Akgüç, 2010, s. 83–85).

2.5. Risk Analizi

Günümüzde tüm işletmeler yaptıkları ticari faaliyetlerden dolayı çeşitli risklerle karşı karşıya gelmektedirler. Karşılaşılan bu risklerden biri de finansal risktir. Finansal risk işletmelerin finansal anlamda yapması gerekenleri yapmamalarından kaynaklanmaktadır.

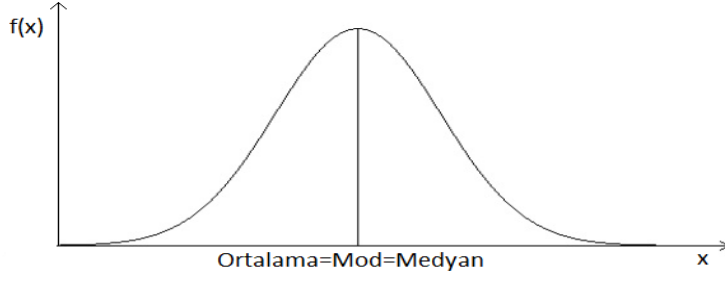
İşletmeler finansal olarak birçok riske maruz kalmaktadırlar. Bu riskler arasında borç, kredi alma, satışlardaki artış ve azalışlar, hammadde fiyatlarındaki dalgalanmalar, personelin grev yapma ihtimali, sektördeki rekabetin yükselmesi gibi çeşitli faktörler sayılabilir. Bu riskler ortaya konurken bazı oran analizlerinden yararlanır. Bu analizlere örnek olarak yabancı kaynakların öz kaynaklara veya varlık toplamına oranı, maddi duran varlıkların öz sermayeye oranı, faiz karşılama oranı ve borç servisi oranı gibi analizler verilebilir (Tuna, 2009).

Finansal risk analizi normal dağılım, logaritmik normal dağılım, binom dağılımı, poisson dağılımı, üçgen dağılım gibi çeşitli yollarla yapılır.

2.5.1. Normal Dağılım

Normal dağılım ilk defa 1733'te Moivre tarafından p başarı olasılığı değişmemek şartıyla binom dağılımının limit şekli olarak kullanılmıştır. Normal dağılım 1744'te Laplace hipergeometrik dağılımın limit şekli olarak kullandıktan sonra 19. yüzyılın başlarında Gauss'un da katkılarıyla istatistikte yerini almıştır. Normal dağılım doğada meydana gelen olayların gösterdiği dağılım olarak ortaya çıkmış, dağılımın göstermiş olduğu bu uygunluğun adı normal dağılım olarak adlandırılmıştır. İstatistiksel yorumlamanın temelini oluşturan normal dağılım birçok rassal süreçlerin dağılımıdır. Normal dağılım çan eğrisi şeklindedir ve asimetric bir dağılımdır. Normal dağılımında ortalama, mod ve medyan birbirine eşittir (Ersöz ve Ersöz, 2018, s. 109).

Şekil 1'de normal dağılımın grafiği verilmiştir.

Şekil 1. Normal Dağılım Grafiği

Normal dağılımın parametreleri;

$$E(x) = \mu$$

$$Var(x) = \sigma^2$$

Olasılık yoğunluk fonksiyonu (Ersöz ve Ersöz, 2018, s. 109–110);

$$f(x) = \begin{cases} \frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}} e^{-\frac{1}{2}\left(\frac{x-\mu}{\sigma}\right)^2}, & -\infty < x < \infty \\ 0, & \text{diğer durumlarda} \end{cases}$$

$$\pi = 3,14159$$

$$e = 2,71828$$

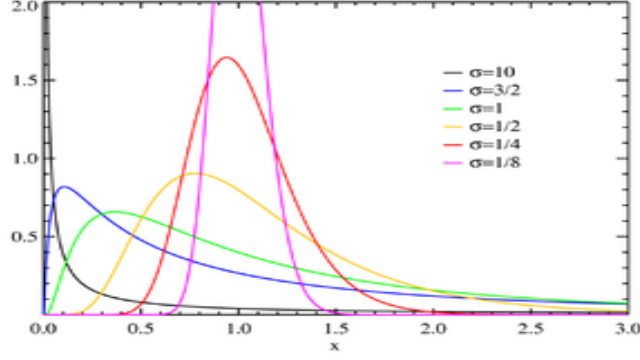
σ = Popülasyon standart sapması

μ = Popülasyon ortalaması

2.5.2. Log-Normal Dağılım

Log-normal dağılım logaritması normal dağılım gösteren herhangi bir rassal değişken için tek-kuyruklu bir olasılık dağılımıdır. "Y" normal dağılım gösteren bir rassal değişken olarak kabul edilirse, bu durumda "X" $\exp("Y")$ için olasılık dağılımı bir log-normal dağılımdır; aynı şekilde "X" log-normal dağılım olarak kabul edilirse bu durumda $\log("X")$ normal dağılım gösterir. Logaritma fonksiyonu için bazın ne olduğu önemli değildir: Herhangi iki pozitif sayı olan a, $b \neq 1$ için eğer $\log_a(X)$ normal dağılım gösterirse, $\log_b(X)$ fonksiyonu da normaldir.

Şekil 2'de logaritmik normal dağılım grafiği verilmiştir.

Şekil 2. Logaritmik Normal Dağılım Grafiği

2.5.3. Binom Dağılımı

Binom dağılım kesikli rastgele değişkenlerin oluşturduğu bir dağılım türüdür. Erkek-kız, yazı-tura, başarılı-başarısız gibi deneylere ilişkin iki ihtimalin olduğu problemler binom dağılımı ile çözülür. Binom dağılımında, bir olayın meydana gelme ihtimali deneyler neticesinde ortaya çıkarılır. Matematik notasyon olarak bir rastgele değişken X binom dağılım gösterirse şöyle ifade edilir:

$$X \sim B(n,p)$$

Binom dağılımının olasılık yoğunluk fonksiyonu şu şekilde ifade edilir:

$$P(x) = P(X = x) = \binom{n}{x} p^x q^{n-x}$$

p : Rastgele örneklemden istenen olayın oluş olasılığı

q : Rastgele örneklemden istenmeyen olayın oluş olasılığı

n : Bağımsız deneme sayısı

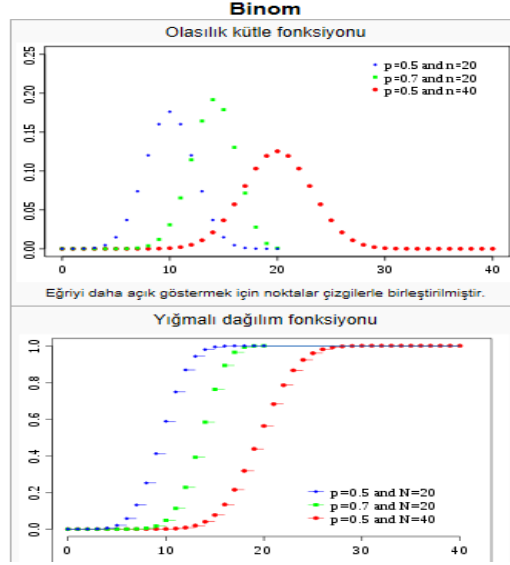
x : İstenen olay sayısı

X ; Tesadüfi değişkeni binom değişkeni olarak adlandırılır.

X ; Tesadüfi değişkeninin olasılık fonksiyonu $P(x)$ dir.

X ; Tesadüfi değişkenin dağılımına da binom dağılımı denir (Ersöz ve Ersöz, 2018, s. 85).

Şekil 3'te Binom dağılımının grafiği verilmiştir.

Şekil 3. Binom Dağılımı Grafiği

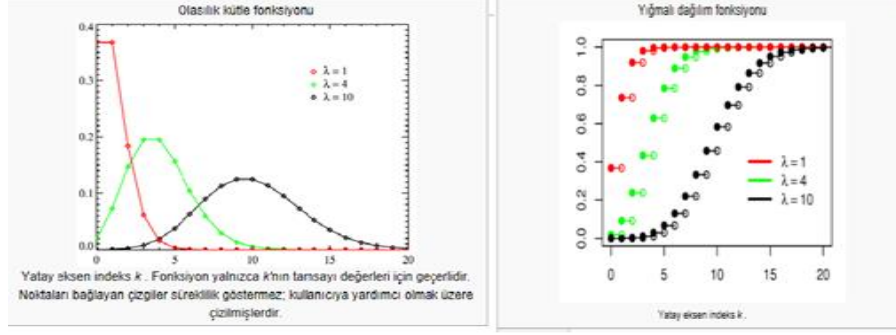
2.5.4. Poisson Dağılımı

Az rastlanan, fakat her defasında belirli olasılıkla meydana gelen olayların oluş dağılımına “Poisson Dağılımı” denir. Örneğin; belirli bir zaman aralığında bir telefon kulübesine gelen konuşma sayısı, bir grup maldan alınan örneklem de çıkacak bozuk mal sayısı, bir fabrikada dokunan kumaşlar arasında günlük rastlanan hatalı kumaş sayısı gibi kesikli tesadüfi değişkenlerin dağılımı poisson dağılımına uyar. Poisson dağılımında ortalama ve varyans birbirine eşittir. Poisson formülü aşağıda verilmiştir (Ersöz ve Ersöz, 2018, s. 88).

$$P(X = x) = \frac{e^{-\lambda} \lambda^x}{x!} \quad x = 0, 1, \dots, n$$

Poisson dağılımı binom dağılımının özel bir durumu olarak da tanımlanabilir (Ersöz ve Ersöz, 2018, s. 88):

Şekil 4’te Poisson dağılımının grafiği verilmiştir.

Şekil 4. Poisson Dağılımı Grafiği

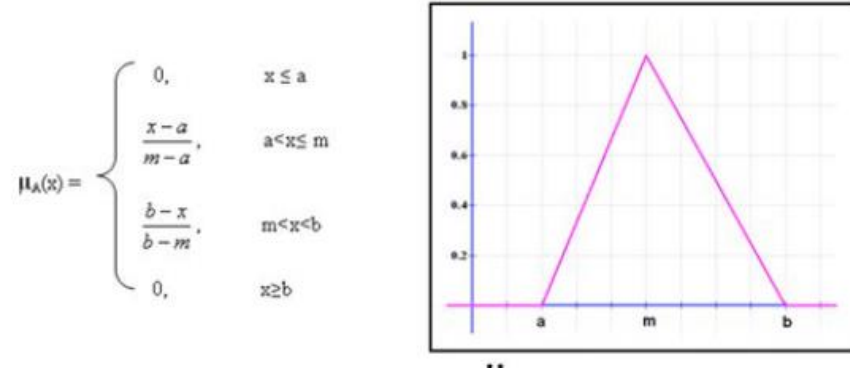
Poisson dağılımının özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir (Ersöz ve Ersöz, 2018, s. 89);

- Poisson dağılımı kesikli rastlantı değişkenlerinin oluşturdukları bir dağılımdır.
- Poisson dağılımında olayın oluş olasılığı sabit fakat çok küçüktür.
- Poisson dağılımı sadece ortalaması ile karakterize edilir.
- Poisson dağılımında daima pozitif yönde eğilim vardır.
- Dağılımının yönü λ parametresine göre değişir. 1'den küçük değerleri için dağılım ters j şeklindedir. 1'den büyük eğimler için pozitif yöne doğru eğimlidir.

2.5.5. Üçgen Dağılım

Üçgen dağılım, sürekli bir olasılık dağılımıdır. Bir üçgen gibi yoğunluk fonksiyonu üç değerle tanımlanır: Minimum değeri "a", maksimum değeri "b" ve tepe değeri "c" dir. Bu, gerçek yaşamda olduğu gibi, genellikle maksimum değeri tahmin edebilmemiz açısından oldukça kullanışlıdır. Ortalamalar bilinmese bile minimum değerler ve en olası sonuç ile standart sapma hesaplanabilmektedir. Üçgen dağılımın belirli bir üst ve alt sınırı vardır, bu yüzden istenmeyen aşırı değerlerden kaçınılmış olmaktadır. Üçgen dağılımı çarpıklık için iyi bir modeldir.

Şekil 5'te üçgen dağılım fonksiyonu verilmiştir.

Şekil 5. Üçgen dağılım fonksiyonu

Analizlerde Vose firmasının geliştirmiş olduğu Model Risk programı kullanılmıştır. Vose Software, farklı alanlardaki hükümetlere ve işletmelere kantitatif risk analizi danışmanlığı sağlayarak kariyerlerini kuran iki arkadaş olan David Vose ve Timour Koupeev tarafından kurulmuştur.

David ve Timour, o sırada mevcut olan risk analiz yazılımının, verdikleri beceriler açısından çok sınırlı olduğunu bulmuşlardı; bu da kompakt, anlaşılması kolay ve tanımlamaya çalıştıkları sorunların iyi bir yansıması olan risk analizi modellerini oluşturmak için bir mücadele haline getirdi. Vose Software, daha zengin bir risk modelleme aracı seçeneği sunmak amacıyla oluşturulmuştur.

Önceki yıllarda ücretli olarak sunulan program ilerleyen günlerde kullanıcılara ücretsiz olarak sunulmaya başlamıştır. Bu yönüyle bakıldığında kullanılan analiz oldukça yenidir.

3. UYGULAMA

Bu bölümde katılım bankalarında risk ve mali analiz tekniklerinin uygulaması, yorumlanması ve R programı ile gelecek tahminleri yapılacaktır. Uygulama öncesinde literatürde daha önce yapılmış çalışmalar hakkında bilgiler verilecektir. Uygulama da katılım bankaları konsolide bilançolarına önce yatay analiz ve dikey analiz uygulanacak, sonrasında risk analizi yapılacak ve R programı ile gelecek tahmini ortaya konacaktır.

3.1. Literatür Taraması

Mali analiz teknikleri yardımıyla finansal tablolar üzerine yapılan akademik çalışmaların bazıları şöyledir;

Keçek ve Cinsler (2008) çalışmalarında Türkiye’de bulunan ticaret bankalarının performanslarına göre sınıflandırılmasında kullanılan oranların daha etkili olanını ortaya koymak amacıyla kümeleme analizi kullanarak performans ölçümleri yapmışlardır. 2005 yılı finansal tablolarından yararlanarak yapılan analizin sonucunda sermaye yeterliliği oranlarından: (Öz kaynaklar-Duran Aktifler) / Toplam Aktifler, Aktif kalitesi oranlarından: Net Bilanço Pozisyonu / Öz kaynaklar, (Net Bilanço Pozisyonu + Net Bilanço Dışı Pozisyon) / Öz kaynaklar, Likidite yeterliliği oranlarından: Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler, Gelir gider yapısı oranlarından: Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler, Net Faiz Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri, Faiz Dışı Gelirler / Toplam Aktifler oranları diğer oranlara kıyasla daha etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bumin (2009) yaptığı çalışmada Türk bankacılık sektörünün 2002-2008 yılları arasındaki karlılığını ölçmüştür. Oran analizi aracılığıyla yaptığı uygulama neticesinde 2002-2007 döneminde bankaların karlılığının arttığı ancak küresel kriz sebebiyle 2008 yılında karlılığın düştüğü sonucuna ulaşmıştır.

Sevim, Bozdoğan ve Canbolat (2009) çalışmalarında bankaların kredi değerlendirilmesinde kullandıkları mali analiz tekniklerini puanlamak amacıyla, karşılaştırmalı tablolar analizi, dikey analiz, oran analizi kullanarak bir model oluşturmuşlardır. Model analizleri sonucunda mali analiz tekniklerinin başarısını %80

bulmuş ve kredi veren kuruluşların kredi değerlendirmesinde mali analiz tekniklerini kullanmalarının karar verme sürecinde önemli bilgiler sunduğu sonucuna varmışlardır.

Şahin (2011) çalışmasında Kazakistan'da bulunan ATF bankın risk yönetim sistemini mali analiz tekniklerini kullanarak analiz etmiş ve Kazakistan'da bulunan diğer bankalarla kıyaslamıştır. Analiz sonucunda banka yöneticilerinin likidite yönetimi konusunda dikkatli davranması gerektiği, yabancı sermayeli bankalarında daha kararlı olduğu, içindeki buldukları krizi risk yönetim sürecini doğru yöneterek aşabilecekleri sonuçlarına ulaşmıştır.

Özyürek ve Erdoğan (2011) çalışmalarında Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankanın finansal tablolarına karşılaştırmalı tablolar analizi yöntemini uygulamışlardır. 2009-2010 yılı verileri ile yaptıkları analiz sonucunda ilgili bankanın faaliyet karının, toplam aktiflerinin ve müşteri mevduatının arttığı, finansal yapısının bir önceki dönem göre güçlendiği neticesine ulaşmışlardır.

Bora ve Arslan (2011) çalışmalarında kamu sermayeli bankaların performansını oran analizi ile karşılaştırmalı olarak analiz etmişlerdir. 2003-2015 dönemlerinin finansal tabloları üzerinden yaptıkları analiz neticesinde yıllar itibariyle bankaların krediler için mevduat dışı kaynaklara yöneldiği, karlılığa göre sektör paylarının ve aktiflerin GSMH'ya oranının arttığı, kamu bankalarının kredi ve alacaklara göre sektöre payının yükseldiği sonucuna ulaşmışlardır.

Uçkun ve Girginer (2011) çalışmalarında kamu ve özel sermayeli bankaların finansal performanslarını finansal oranlar ile ölçmüşlerdir. 2008 yılı verilerini kullanarak yaptıkları analiz sonucunda en yüksek performansa sahip kamu bankasının Ziraat Bankası, özel bankanın Anadolu Bankasının olduğunu tespit etmişlerdir. Finansal performansa etki eden oranlardan kamu bankalarında karlılık ile ilgili oranların, özel bankalarda ise aktif kalitesi ile ilgili oranların daha etkili olduğunu sonucuna ulaşmışlardır.

Sarıtaş ve Saray (2012) çalışmalarında 2002-2009 yılları arasında Türk bankacılık sektörünün oran analizi yoluyla incelemiştir. Analiz sonucunda bankacılık sektörünün 2002 yılından 2008 yılına kadar karlılıkta artış sağlandığı, 2008 yılı küresel kriziyle karlılıkta düşüş olduğu ve 2009 yılında karlılığın tekrar artmaya başladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Selimler (2015) çalışmasında Türk bankacılık sektöründe oran analizi yaparak sorunlu kredilerin finansal tablolara etkisini incelemiştir. 2007-2013 yılları arasındaki verileri kullanarak yaptığı analizler neticesinde kriz nedeniyle takipteki krediler artmış kredi kullanımının gerilediği, 2013 yılı itibariyle takipteki kredilerin en yüksek seviyeye çıktığı, bankaların takipteki kredilerinin hem tutarı hem de dahil olduğu oranlar itibariyle bankaların gelir tablolarını, bilançolarını, karlılık, sermaye yeterliği, likidite ve aktif kalite oranlarını etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Arslan ve Bora (2016) çalışmalarında 1990-2013 döneminde özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankaların davranışlarını incelemişlerdir. Oran analizi yoluyla yaptıkları uygulama sonucunda Türkiye’de 1994, 1999, 2001 ve 2004 yıllarında ekonomik daralma görüldüğü ve finansal tablolar üzerinden yapılan oranların bu daralma yıllarına paralel sonuç verdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Onat (2016) yaptığı çalışmasında Türkiye’deki yerleşik serbest yatırım fonlarını oran analizi ile incelemiştir. 2012 yılının finansal tabloları üzerinden yaptığı analiz neticesinde yatırım fonlarının %83,3’nün karlı olduğu, yönetim giderlerinin gelir içerisindeki payının düşük olduğu, danışmanlık çalışmalarına ağırlık veren fonların yüksek etkinlik düzeyinde olduğu, nakit akışların borçlara oranının yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Bora ve Arslan (2017) çalışmalarında 2015 yılında Türkiye’deki özel sermayeli bankaların performansını oran analizi ile araştırmışlardır. 2015 yılında Türkiye’de bulunan 21 yabancı sermayeli bankaların verilerini kullanarak yaptıkları analiz sonucunda, yabancı sermayeli bankaların aktif büyüklüğüne göre bankacılık sektöründeki payları %26,9, kredi ve alacakların aktif toplama oranı %63,8, karlılık oranı %0,9, şube başına ortalama personel sayıları 20 olarak hesaplamışlardır.

Emir ve Atukalp (2018) çalışmalarında mevduat bankalarının aktif kalitesi ve karlılığını analiz etmişlerdir. Bu çalışmada 2003-2016 yıllarındaki veriler esas alınarak oran analizi yapılmış ve analiz neticesinde kredileri aktif toplamına oranı ve kredilerin mevduata oranı 2003-2008 yılları arasında arttığı, 2008 yılındaki krizle kredi artış hızının yavaşladığı, 2009 yılında azaldığı, 2009-2016 yılları arasında tekrar arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Karlılık analizlerinin sonucunda ise 2003-2007 yılları arasında

karlılık arttığı, 2008 yılında azaldığı, 2009 itibariyle tekrar artış eğilimi gösterdiği, 2010-2016 yılları arasında ise azalış gösterdiği belirlenmiştir.

Demirelli ve Gürcan (2018) çalışmalarında bankalardan kredi talep eden işletmelerin finansal tabloları üzerinden oran hesaplamaları yaparak işletmelerin kredi riski taşıyıp taşımadıklarını araştırmışlardır. Çalışmada 2006, 2007 ve 2008 yıllarındaki 10 adet işletmenin verileri kullanılarak rating notları hesaplanmış ve analiz sonucunda iki işletmenin rating oranını CC, bir işletmenin CCC, üç işletmenin B, Üç işletme BB ve bir işletmenin BBB olarak hesaplamışlardır.

3.2. Katılım Bankalarına Yatay Analiz Yönteminin Uygulanması ve Yorumlanması

Tablo 1. Katılım Bankacılığı Sektöründe Yatay Analizin Aktif Kalemlere Uygulanması

	2013 / Dönem				2014 / Dönem				2015 / Dönem				2016 / Dönem				2017 / Dönem			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Nakit Değerler Ve Merkez Bankası	24,5	83,9	43,2	33,5	46,0	26,6	15,9	14,5	22,0	0,8	30,6	9,2	-8,6	18,5	-5,8	15,0	20,1	5,1	9,5	18,7
2. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Fv(Net)	-12,3	104,9	49,0	162,4	153,0	-38,8	-38,0	55,4	-35,8	-12,3	79,2	75,6	33,6	123,3	-18,3	90,6	374,6	367,1	686,7	320,9
3. Bankalar	90,0	-32,9	10,3	43,9	-7,7	92,4	47,0	12,1	9,4	25,6	9,0	12,7	46,8	-31,3	-19,1	32,3	17,7	56,9	41,6	-27,0
4. Para Piyasalarından Alacaklar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (Net)	249,4	239,1	417,9	92,4	59,8	72,5	35,1	34,8	15,8	18,1	11,8	3,5	7,4	17,2	31,0	57,7	62,0	50,4	28,0	17,4
6. Krediler Ve Alacaklar	24,0	29,0	31,4	34,0	22,6	11,4	7,7	2,7	11,7	15,0	15,0	7,3	6,0	4,1	0,3	15,4	14,6	16,9	25,8	26,6
7. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar (Net)	333,6	324,2	1.142,5	103,8	84,4	86,9	46,6	81,3	46,2	54,8	49,1	22,2	-4,4	-8,1	-28,4	-12,1	-15,7	-16,7	1,4	-17,1
8. İştirakler (Net)	3,2	3,2	-3,1	-45,9	-45,9	45,9	51,6	86,7	86,7	85,9	0,9	44,0	-44,0	-47,2	-91,5	0,0	100,0	100,0	100,0	103,8
9. Bağlı Ortaklıklar (Net)	25,6	25,3	45,9	37,5	23,7	-4,0	9,6	21,9	13,7	99,3	50,0	25,9	-25,7	-47,5	-39,9	16,6	55,1	25,5	9,6	7,9
10. Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları) (Net)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	90,9	47,6	47,6	47,6	47,6	0,0	0,0	29,0	29,0	29,0	29,0	0,0	0,0
11. Kiralama İşlemlerinden Alacaklar	73,4	108,3	145,4	131,0	103,7	70,6	56,8	60,2	66,3	67,1	55,8	22,9	12,4	4,2	-5,7	11,7	11,3	6,2	8,1	3,7
12. Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4.421,0	176,7	-12,7	128,5	211,6	113,3	98,7	32,7
13. Maddi Duran Varlıklar (Net)	-12,9	21,0	21,3	18,7	22,7	38,6	29,4	22,3	19,2	4,7	11,8	1,1	4,9	10,1	3,8	13,5	12,2	16,0	19,5	12,9
14. Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Net)	50,2	44,5	40,2	46,4	42,6	40,5	39,5	29,2	27,3	58,1	46,9	25,3	41,7	11,7	16,1	25,8	12,5	13,4	9,8	20,8
15. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (Net)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
16. Vergi Varlığı	-6,8	8,9	2,2	65,1	64,1	6,5	35,5	41,8	50,7	70,7	80,6	56,1	28,2	13,3	-11,0	4,8	16,2	36,0	-0,4	18,2
17. Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faal. İlişkin D.Var.(Net)	272,9	271,0	251,9	182,2	24,3	51,0	14,4	90,9	-10,9	-28,7	9,5	73,9	-72,9	-40,2	-22,8	312,6	353,7	159,8	201,4	99,8
18. Diğer Aktifler	88,9	313,4	235,8	89,9	88,5	28,2	-3,1	13,5	-0,7	17,9	34,2	15,2	-25,7	-10,2	-34,1	8,9	46,7	34,6	-25,2	5,8
Aktif Toplam	31,5	37,2	40,5	38,2	27,8	20,9	13,0	8,5	14,7	15,0	19,0	7,8	4,8	4,2	-1,6	18,2	18,8	19,0	23,5	20,5

Yatay analiz finansal tablolar üzerinde uygulanan mali analizlerinden biridir. Bu analizi yaparken kullanılan tablolar Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin internet sayfasındaki veri setlerinden elde edilmiştir. Katılım Bankalarının konsolide verilerin oluşan bu tablolarda 2012-2017 yılları arasındaki 3'er aylık dönemlere ait bilançolar kullanılmıştır.

Yatay analiz uygulamasında Ek 1'de mevcut olan katılım bankaları konsolide bilanço tablosunun her bir aktif kaleminin bir önceki yılın aynı dönemiyle karşılaştırılarak artış ya da azalış oranı ortaya konmuştur. Böylece her bir dönemin göstermiş olduğu değişim eğilimi saptanmıştır.

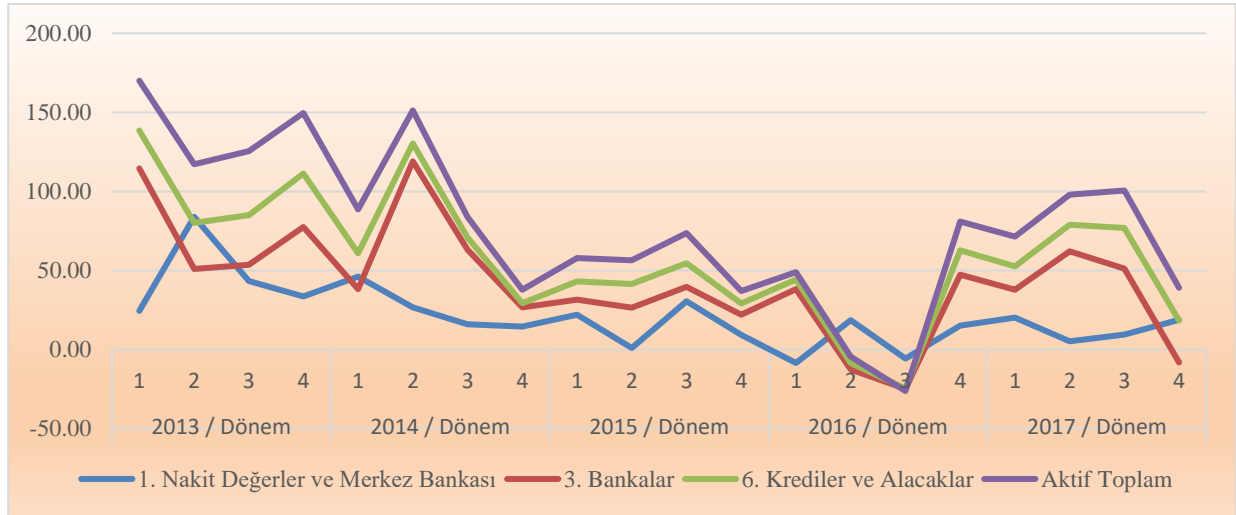
Tablo 1'de nakit değerler kalemi için 2013 yılının ve 2012 yılının dönemleri karşılaştırıldığında; 1. Dönemde %24,45 , 2. Dönemde %83,88 , 3. Dönemde %43,18 , 4. Dönemde %33,50 oranında artış göstermiştir. Katılım bankalarının nakit değerleri 2012-2016 arası düşüş göstermiş ve 2016 yılında en düşük seviyeyi görmüştür. 2016 yılında bu en düşük seviyenin sebebi 2015 4. Dönemden itibaren Bank Asya'nın kapatılması olmuştur. Kapanma öncesi 2015 2. Dönemde nakit varlıkları oldukça düşük seviyeleri görmüş, bu düşük seviyeler 2015 yılının konsolide nakitlerini düşürmüştür. Bankanın kapanmasıyla da konsolide nakit varlıklar en düşük seviyesini ulaşmıştır. 2015 2. Dönemde Ziraat Katılım, 2016 1. Dönemde ise Vakıf Katılım kurulmuş ancak Bank Asya'dan boşalan nakit değerlerin ikame edilmesi 2017 yılını bulmuştur.

Ana kalemlerden bankalar incelendiğinde 2013 yılında 2012 yılına göre 1. Dönemde %90,00 , 2. Dönemde %-32,87 , 3. Dönemde %10,35 , 4. Dönemde ise %43,89 olmuştur. 2. Dönemde önceki yıla göre azalış olmasına rağmen 2013 yılına genel olarak baktığımızda bankalar ortalama %27,84 oranında büyümüşür. 2014 yılında ise ilk dönemde negatif görünüm olsa da bu açık 2. Dönemde kapatılmış yıl sonu itibarıyla büyüme görülmüştür. 2015 yılında her dört dönemde de artış olmuş, ancak bu artış önceki dönemlere göre daha az olmuş ve yıl ortalaması olarak %14,18 büyüme rakamına ulaşmıştır. 2016 yılına bakıldığında 2. ve 3. Dönemde negatif seyir görülmüş ancak 1. ve 4. Dönemlerdeki pozitif yönlü değişim negatifliği ikame ederek yıl sonunda büyüme devam edilmiştir. 2017 yılında sadece 4. Dönemde negatif seyir görülmüş ve büyüme burada sürekliliğini korumuştur.

Kredi ve alacaklar hesabı katılım bankalarının kullandığı fonlardan oluşan alacaklar ile diğer ticari faaliyetler içerisinde oluşan alacaklardan oluşmaktadır. Kredi ve alacaklar hesabının yıllar ve dönemler içindeki seyrine bakılacak olursa 2013 yılının 1. Döneminde %24,02 , 2. Döneminde %28,98 , 3. Döneminde %31,45 , 4. Döneminde %33,97 olmuştur. Yıllık dönemler olarak 2012-2017 arasındaki en yüksek ortalamadır. 2015 ve özellikle 2016 yılındaki bu düşüşün sebebi Bank Asya'nın kapanması süreci olmuştur. 2017 yılında artış oranının çıkması ise Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankalarının kurulma sürecini tamamlayıp, sektördeki yerlerini arttırmalarıyla olmuştur.

Bilanço aktif kalemlerinin toplamı olan aktif toplam rakamlarına baktığımızda 2013 yılı için bir önceki dönem olan 2012 yılına kıyasla artış oranları 1. Döneminde %31,52, 2. Döneminde %37,18 , 3. Döneminde %40,52 , 4. Döneminde %38,17 olmuştur. Yıl ortalamasına bakıldığında %36,85 olmuştur. İlerleyen yıllar incelendiğinde 2015 ve özellikle 2016 yılında aktif büyüklerin artışı en düşük seviyelerini görmüştür. Bunun sebebi Bank Asya'nın kapatılmasıdır. Vakıf ve Ziraat katılım bankalarının faaliyetlerine başlaması ile 2017 yılı aktif toplamda da artış olmuştur.

Bu ana kalemleri şekil üzerinde gösterecek olursak;

Şekil 6. Katılım Bankacılığı Sektörü Aktif Kalemleri (Yatay Analiz)

Şekil 6 incelendiğinde kalemlerin bir önceki döneme kıyasla değişimi 2016 yılının 2. ve 3. Dönemlerinde ciddi manada düşüş görülmüştür. Bu düşüşler bilanço aktif kalemlerinin her birinde yaşandığı için aktif toplamda etkilenmiştir. 2017 yılında toparlanma olmuştur ancak aktif toplam anlamında 2012 yılı seviyelerine çıkmadığı görülmüştür.

Tablo 2. Katılım Bankacılığı Sektöründe Yatay Analizin Pasif Kalemlere Uygulanması

	2013 / Dönem				2014 / Dönem				2015 / Dönem				2016 / Dönem				2017 / Dönem			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Toplanan Fonlar	31,1	30,6	29,5	28,6	14,8	13,8	9,0	5,7	12,8	12,3	18,5	7,7	4,3	3,4	-3,8	17,9	24,4	26,6	34,7	26,6
2. Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Borçlar	-54,2	101,2	66,7	459,5	357,1	-53,0	-9,8	-70,7	15,3	132,0	28,7	185,1	165,2	13,7	-51,8	47,1	-70,3	11,0	19,9	-20,4
3. Alınan Krediler	47,7	60,2	61,1	81,6	63,9	43,3	39,3	23,0	35,4	20,1	23,4	6,1	-1,8	-0,1	-3,3	18,4	20,3	18,7	15,0	15,7
4. Para Piyasalarına Borçlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	212,1	-5,9	-4,0	-24,7	63,1	-13,3	40,6	12,8	14,7	54,8	-2,7	-78,2	81,0	-49,6	-17,7
5. İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6. Muhtelif Borçlar	34,0	33,4	39,3	14,1	30,5	8,5	2,0	6,4	14,2	20,2	18,6	-6,3	2,0	2,3	-20,1	21,6	18,2	30,8	4,3	-12,4
7. Diğer Yabancı Kaynaklar	-25,2	52,9	222,9	-20,1	175,2	136,2	-6,9	-19,1	-26,6	-15,6	-1,2	9,0	-13,5	12,8	-8,1	-24,7	6,1	-12,5	-62,3	-31,9
8. Kiralama İşlemlerinden Borçlar	7,4	11,2	20,2	25,6	53,8	41,6	53,1	50,2	9,1	14,5	-7,2	-13,5	11,7	11,6	22,3	-73,9	-89,8	-90,0	-100,0	-100,0
9. Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Borçlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15.197,0	643,4	117,0	104,8	-34,8	28,0	94,6	43,1	20,3	-33,2
10. Karşılıklar	34,8	34,6	34,4	33,9	16,7	1,9	-0,7	12,3	16,3	49,8	52,7	-5,1	-5,9	-18,4	-20,5	8,7	8,1	10,1	13,0	29,2
11. Vergi Borcu	17,3	6,3	11,6	0,6	5,3	2,1	4,7	28,8	16,1	18,5	9,6	-8,5	-19,5	-27,2	-11,3	-9,8	26,8	60,3	-8,6	65,8
12. Satış Amaçlı Elde Tutulan Ve Durdurulan Faal. İlişkin D.Var. Borçları (Net)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sermaye Benzeri Krediler	130,4	244,4	156,9	290,0	74,8	10,2	64,9	-33,6	39,1	74,3	82,7	173,5	76,7	46,9	35,3	71,1	8,4	2,4	-0,3	-9,9
14. Özkaynaklar	19,4	24,3	10,2	75,7	18,0	17,7	27,2	-3,1	8,0	5,9	7,4	11,3	8,3	6,8	9,1	20,7	11,1	11,4	16,2	18,7
Pasif Toplamı	31,2	36,1	39,6	96,5	27,8	20,9	13,0	8,5	14,7	15,0	19,0	7,8	4,8	4,2	-1,6	18,2	18,8	19,0	23,5	20,5

Pasif kalemlerde kullanılan veriler TKBB internet sayfasındaki veri setinden elde edilmiştir. 2012-2017 yılları arasındaki 3'er aylık dönemlere ait bilançoların verilerinden yararlanılarak yatay analiz tekniği uygulanmıştır.

Yatay analiz uygulamasında Ek 2'de mevcut olan katılım bankaları konsolide bilanço tablosunun her bir pasif kaleminin bir önceki yılın aynı dönemiyle karşılaştırılarak artış ya da azalış oranı ortaya konulmuştur. Böylece her bir dönemin göstermiş olduğu değişim eğilimi saptanmaya çalışılmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde toplanan fonların 2013 1. Dönemde %31,07 , 2. Dönemde %30,59 , 3. Dönemde %29,49 , 4. Dönemde %28,60 olduğu görülmektedir. Önceki yıla kıyasla dönemsel değişikliklerin genel olarak aynı bantta seyrettiği 2013 yılının ardından 2014 yılında düşüş olduğu görülmektedir. 2014 yılında önceki döneme göre değişim oranları 1. Dönemde %14,84 , 2. Dönemde %13,77 , 3. Dönemde %8,97 , 4. Dönemde %5,66 olmuştur. 2015 yılı incelendiğinde il 3 dönemde bu oranların arttığı fakat 2015 yılının 4. Döneminde %7,66 ya düşmesiyle başlayan azalış eğiliminin 2016 yılında da devam ettiği gözlemlenmiştir. Bank Asya'nın kapanma süreciyle azalan toplanan fonlar kalemi 2016 yılı, 2012-2017 arasındaki en düşük dönem olmuştur. Ziraat Katılım ve Vakıf Katılımının piyasaya etkisi 2017 yılında kendini göstermiş ve 2012 verilerine tekrar ulaşılmıştır.

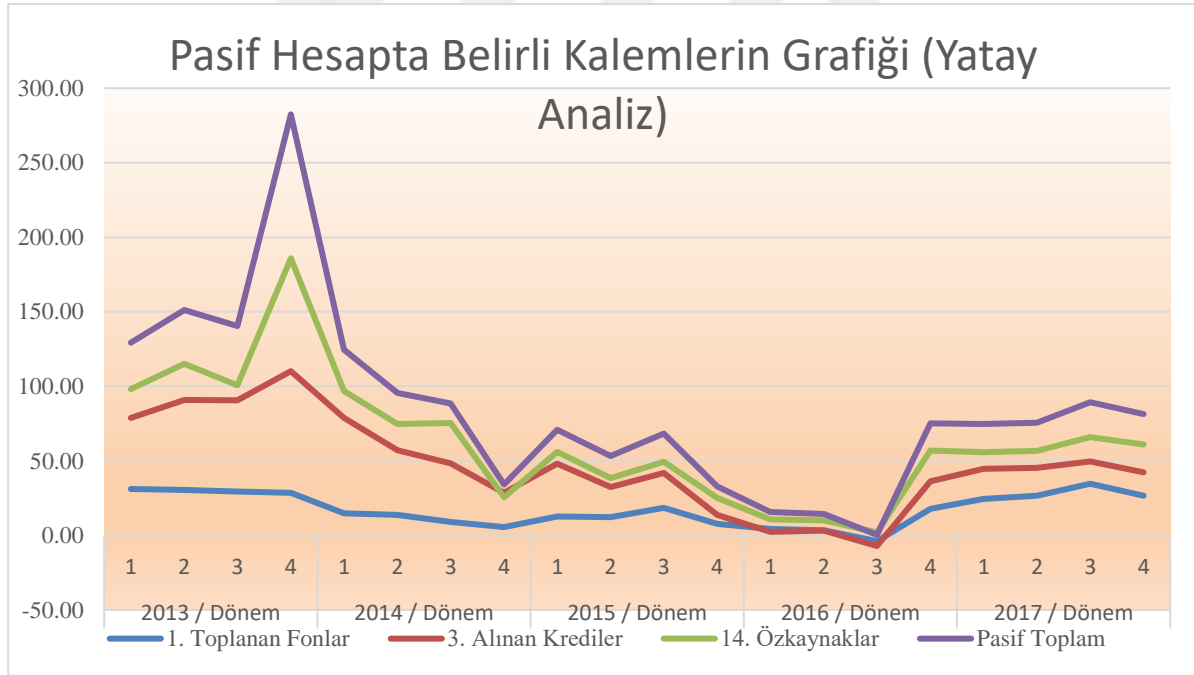
Toplanan fonlar içinde yabancı paranın oranlarına bakılacak olursa toplanan fonların 2012 yılında %42,00'si 2013 yılında %41,00'i 2014 yılında %42,00'si 2015 yılında %46,00'si 2016 yılında %44,00'ü, 2017 yılında ise %46,00'si yabancı paralardan oluşmaktadır. 2015, 2016 ve 2017 yıllarında Bank Asya'nın kapanma süreci yaşandığı ve o yıllarda mevduat eksiliği olduğu düşünülürse bankalar azalan mevduatı yabancı kaynaklar üzerinden ikame etmeye çalışmışlardır.

Alınan krediler kalemi katılım bankalarının kısa vadeli olarak diğer finans kuruluşlarından aldıkları kredileri ifade etmektedir. Bu kalemin seyrine bakacak olursak 2013 1. Dönemde %47,66 , 2. Dönemde %60,16 , 3. Dönemde %61,10 , 4. Dönemde %81,56 olmuştur. Alınan krediler kalemi yıllık bazda azalış eğilimi göstermiş, 2016 yılının 1., 2. ve 3. dönemlerinde eksiyi görmek suretiyle en düşük yıl olmuş, 2017 yılını ise artış ile kapatmıştır. Bank Asya'nın kapanmasıyla 2015 4. Döneminden itibaren alınan krediler düşüş göstermiş ve 2016'nın ilk 3 döneminde eksi görünüm almıştır.

Özkaynaklar kalemi 2013 yılında, uygulamaya alınan yıllar arasındaki en yüksek seviyeyi görmüştür. 2013 1. Dönemde %19,39 , 2. Dönemde %24,32 , 3. Dönemde %10,19 , 4. Dönemde %75,69 olmuştur. 4. Dönemde bu yüksek artışa Albaraka Türk Katılım Bankasının özkaynaklarındaki artış sebep olmuştur. Diğer bankalarda da artış olmakla birlikte Albaraka da 2,5 kat artış yaşanmış bu da 4. Dönemdeki yüksek artış oranına yansımıştır. Yıllar bazında baktığımızda özkaynaklar 2014 ve 2015 yılında peş peşe azalış yaşamış, 2016 ve 2017 yıllarında ise artış eğilimine başlamıştır. Burada 2016 yılında Ziraat ve Vakıf Katılım bankalarının faaliyetlerine başlamasıyla düşen konsolide özkaynaklar kalemi tekrar artış seyrine başlamıştır.

Bilanço pasif kalemlerinin toplamı olan pasif toplam kaleminin verileri incelendiğinde 2013 yılındaki oranlar 2016 yılına kadar düşmüş, 2017 yılında ise artış görünüm kazanmıştır.

Yatay analiz pasif ana kalemlerini şekil üzerinde gösterecek olursak;

Şekil 7. Katılım Bankacılığı Sektörü Pasif Kalemleri (Yatay Analiz)

Şekil 7’de görüldüğü üzere toplanan fonlar, alınan krediler, özkaynaklar ve pasif toplam 2013 yılında en yüksek rakamlarını görmüştür. Bu rakamlar 2014’te düşüş seyrini göstermiş ve 2014 yılı sonunda yılın en düşük rakamlarına ulaşmıştır. Bunun sebebi küresel ekonomik büyümedeki yavaşlama olmuştur. Dünyada gerçekleşen petrol fiyatlarındaki azalmadan, gelişmiş ülkelerdeki para politikalarına, bölgesel krizlerden

Euro bölgesindeki daralmaya kadar birçok olay ekonomik büyümelere yansımıştır. Bu anlamda 2014 yılı ekonomik büyüme hedeflerinin aşağı yönlü güncellendiği bir yıl olmuştur. Küresel ekonomik sistem içerisinde Türkiye'deki katılım bankaları da bu gelişmelerden etkilenmiş ve pasif kalemleri aşağı yönlü ilerleyiş göstermiştir.

2015 yılına gelindiğinde rakamlar yükseliş eğilimi göstermiş olmalarına rağmen 2016 yılında oranlar aşağı seviyelere düşmüştür, 3. dönemde ise en düşük gösterge rakamlarına ulaşmıştır. Bu düşüşte Bank Asya'nın 2015 yılı sonunda kapanması etkili olmuştur. Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankaları piyasa girmiş olsa da Bank Asya'nın ikamesi hemen olmamıştır. Bunun yanında 15 Temmuz 2016 ayında yaşanan darbe teşebbüsü de ekonomiye zarar vermiş ve katılım bankaları bu dönemde azalış eğilimiyle düşük seviyelere ulaşmıştır. 2017 yılında ise sektördeki büyüme tekrar hızlanmış ve rakamlar artarak daha düzenli bir seyir izlemiştir.

3.3. Katılım Bankalarına Dikey Analiz Yönteminin Uygulanması ve Yorumlanması

Tablo 3. Katılım Bankacılığı Sektöründe Dikey Analizin Aktif Kalemlere Uygulanması

	2012 / Dönem				2013 / Dönem				2014 / Dönem				2015 / Dönem				2016 / Dönem				2017 / Dönem			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Nakit Değerler Ve Merkez Bankası	14,5	12,0	15,0	15,5	13,7	16,1	15,3	15,0	15,7	16,9	15,7	15,8	16,7	14,8	17,3	16,0	14,5	16,8	16,5	15,6	14,7	14,9	14,6	15,4
2. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Fv (Net)	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,6	0,8	0,9	0,8
3. Bankalar	4,3	7,3	5,3	5,1	6,2	3,6	4,2	5,3	4,5	5,7	5,5	5,5	4,3	6,2	5,0	5,7	6,0	4,1	4,1	6,4	5,9	5,4	4,7	3,9
4. Para Piyasalarından Alacaklar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (Net)	1,5	1,5	1,2	3,1	4,1	3,7	4,4	4,3	5,1	5,2	5,3	5,4	5,2	5,4	4,9	5,2	5,3	6,0	6,6	6,9	7,2	7,6	6,8	6,7
6. Krediler Ve Alacaklar	74,6	75,0	74,1	71,3	70,3	70,5	69,3	69,1	67,4	65,0	66,1	65,4	65,6	65,0	63,9	65,1	66,4	64,9	65,1	63,5	64,1	63,7	66,4	66,8
7. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar (Net)	0,2	0,2	0,1	0,5	0,8	0,7	0,8	0,8	1,1	1,1	1,1	1,3	1,4	1,5	1,3	1,5	1,3	1,3	1,0	1,1	0,9	0,9	0,8	0,8
8. İştirakler (Net)	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
9. Bağlı Ortaklıklar (Net)	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
10. Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları) (Net)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11. Kiralama İşlemlerinden Alacaklar	1,0	1,0	1,1	1,2	1,3	1,5	1,9	2,0	2,1	2,2	2,6	2,9	3,0	3,2	3,4	3,3	3,3	3,2	3,2	3,1	3,1	2,8	2,8	2,7
12. Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
13. Maddi Duran Varlıklar (Net)	2,0	1,4	1,4	1,5	1,3	1,2	1,2	1,3	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2
14. Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Net)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
15. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (Net)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
16. Vergi Varlığı	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2
17. Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faal. İlişkin D. Var. (Net)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2	0,1	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	
18. Diğer Aktifler	0,8	0,5	0,7	0,9	1,1	1,5	1,8	1,3	1,7	1,6	1,5	1,3	1,4	1,6	1,7	1,1	1,0	1,4	1,2	1,0	1,3	1,6	0,7	0,9
Aktif Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Dikey analiz diğer adıyla yüzde yöntemi ile analiz finansal tablolar üzerinde uygulanan mali analizlerden biridir. Bu analiz uygulanırken kullanılan tablolar Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin internet sayfasındaki veri setinden elde edilmiştir. Katılım bankalarının konsolide verilerin oluşan bu tablolarda 2012-2017 yılları arasındaki 3'er aylık dönemlere ait bilançolar kullanılmıştır.

Dikey analiz uygulamasında Ek 1' de mevcut olan katılım bankaları konsolide bilanço tablosunun her bir aktif kaleminin toplam aktif içerisindeki oranı hesaplanarak dönemler ve yıllar bazında artış ya da azalış oranı ortaya konmuştur. Aktif toplam 100 kabul edilerek her bir kalemin aktif içindeki yüzdesi bulunmuştur. Böylece her bir dönemin göstermiş olduğu değişim saptanmıştır.

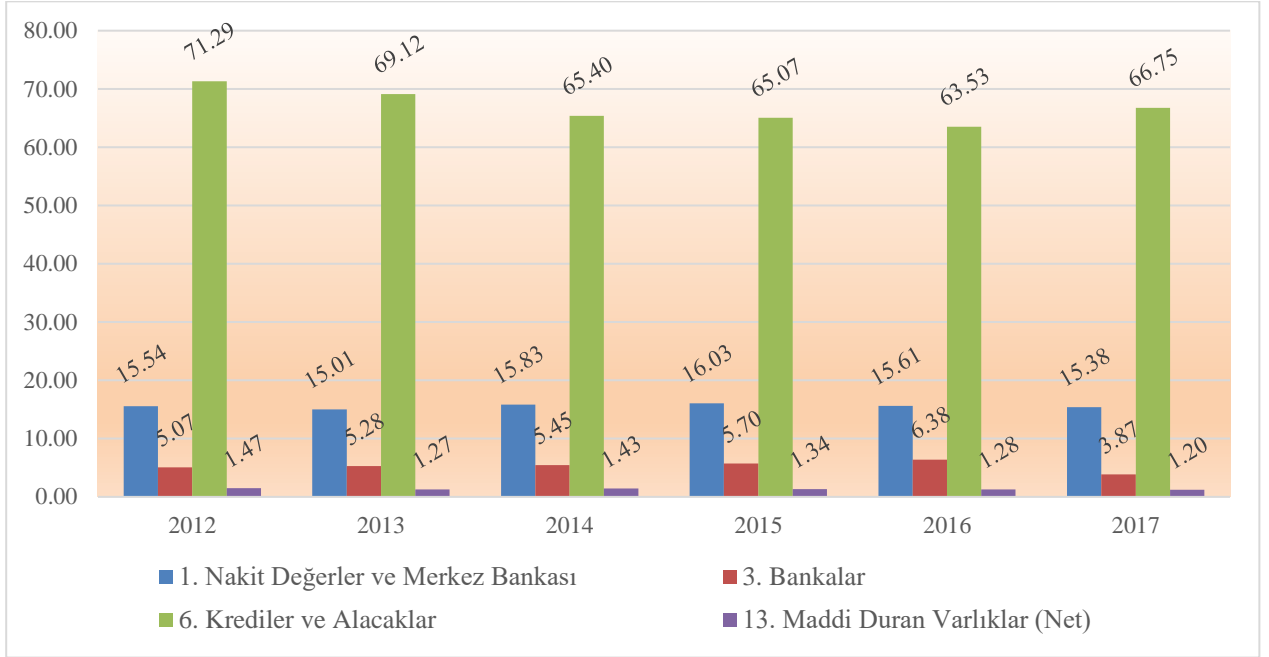
Tablo 3 incelendiğinde nakit değerler ve merkez bankası kalemi 2012 yılı 1. dönemde %14,50 , 2. dönemde %12,30 ,3. dönemde %15,05 ve 4. dönemde %15,54 olmuştur. Yıllık olarak rakamlar 2015 yılına küçük artışlar gösterse de 2016 ve 2017 yıllarında küçük azalış olmuştur. 2012-2017 yılları genel olarak incelendiğinde nakit değerler ve merkez bankası kaleminin aktif toplam içindeki payında büyük bir değişiklik görülmemiştir.

Bankalar kalemi incelendiğinde 2012 1. dönemde %4,28 , 2. dönemde %7,34 , 3. dönemde %5,35 ve 4. dönemde %5,07 olduğu görülmektedir. Yatay seyir izleyen bankalar kaleminde yıllar içinde çok büyük değişikliğin olmadığı görülmektedir.

Kredi ve alacaklar kalemine bakıldığında 2012 1. dönemde %74,56 , 2. dönemde %75,30 , 3. dönemde %74,10 ve 4. dönemde %71,29 olarak bulunmuştur. 2013 yılında bir önceki yıla göre düşüş olmuş, 1. dönemde %70,31 , 2. dönemde %70,51 , 3. dönemde %69,31 ve 4. dönemde %69,12 olmuştur. Kredi ve alacaklar hesabının aktif içindeki payının 2017 yılına kadar düşmesi katılım bankaları adına olumlu bir gelişmedir. Bu göstergeye göre katılım bankalarının 2012 yılına göre 2017 yılında kullandığı fonlarından alacaklarını daha fazla tahsil ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Maddi duran varlıklar katılım bankalarının mülklerini göstermektedir. Dikey analizle bu mülklerin aktif toplam içindeki payına bakıldığında 2012 yılı 1. dönemde %2,02 , 2. dönemde %1,37 , 3. dönemde %1,35 ve 4. dönemde %1,47 olarak bulunmuştur. Yıllık bazda küçük değişiklikler olmakla birlikte ciddi bir farklılaşma olmamıştır.

Dikey analizin aktif ana kalemlerine uygulanmasında elde edilen sonuçları şekil üzerinde gösterecek olursak;

Şekil 8. Katılım Bankacılığı Sektörü Aktif Kalemleri (Dikey Analiz)

Şekil 8’de görüleceği üzere nakit değerler ve merkez bankası, bankalar, kredi ve alacaklar ile maddi duran varlıklar kalemleri yatay bir seyir izlemiş ve buldukları bantta büyük değişiklikler göstermemişlerdir.

Tablo 4. Katılım Bankacılığı Sektöründe Dikey Analizin Pasif Kalemlere Uygulanması

	2012 / Dönem				2013 / Dönem				2014 / Dönem				2015 / Dönem				2016 / Dönem				2017 / Dönem			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Toplanan Fonlar	71,2	70,8	71,0	72,4	71,1	67,9	65,9	65,8	63,9	63,9	63,5	64,1	62,8	62,5	63,2	64,0	62,5	62,0	61,8	63,9	65,5	65,9	67,4	67,1
2. Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Borçlar	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
3. Alınan Krediler	11,4	12,5	12,7	17,7	12,8	14,8	14,6	16,3	16,4	17,5	18,0	18,5	19,4	18,3	18,7	18,2	18,2	17,5	18,4	18,2	18,4	17,5	17,1	17,5
4. Para Piyasalarına Borçlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	2,3	1,9	2,9	1,7	1,9	1,7	1,9	2,4	1,4	2,2	2,1	2,7	2,2	1,8	0,4	0,4	0,9	1,3
5. İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6. Muhtelif Borçlar	1,8	2,1	2,2	3,3	1,8	2,1	2,2	1,9	1,9	1,8	2,0	1,9	1,9	1,9	2,0	1,6	1,8	1,9	1,6	1,7	1,8	2,1	1,3	1,2
7. Diğer Yabancı Kaynaklar	1,6	1,0	1,0	3,7	0,9	1,1	2,3	1,5	2,0	2,2	1,9	1,1	1,3	1,6	1,6	1,1	1,1	1,7	1,5	0,7	0,9	1,3	0,4	0,4
8. Kiralama İşlemlerinden Borçlar	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
9. Riskten Korunma Amaçlı Türev Fin. Borçlar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2
10. Karşılıklar	1,3	1,3	1,3	1,8	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,3	1,2	1,4	1,4	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1
11. Vergi Borcu	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
12. Satış Amaçlı Elde Tutulan Ve Durdurulan Faal. İlişkin D. Var. Borçları (Net)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sermaye Benzeri Krediler	0,6	0,6	0,5	0,7	1,1	1,5	1,0	1,5	1,5	1,4	1,5	0,9	1,8	2,1	2,3	2,3	3,1	3,0	3,1	3,3	2,8	2,6	2,5	2,5
14. Özkaynaklar	11,3	10,9	10,6	10,3	10,3	10,0	8,4	9,2	9,5	9,7	9,4	8,2	9,0	9,0	8,5	8,5	9,3	9,2	9,5	8,7	8,7	8,6	8,9	8,5
Pasif Toplamı	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Bu analiz uygulanırken kullanılan tablolar Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin internet sayfasındaki veri setinden elde edilmiştir. Katılım bankalarının konsolide verilerinden oluşan bu tablolarda 2012-2017 yılları arasındaki 3'er aylık dönemlere ait bilançolar kullanılmıştır.

Dikey analiz uygulamasında Ek 2'de mevcut olan katılım bankaları konsolide bilanço tablosunun her bir pasif kaleminin toplam pasif içerisindeki oranı hesaplanarak dönemler ve yıllar bazında artış ya da azalış oranı ortaya konmuştur. Pasif toplam 100 kabul edilerek her bir kalemin pasif içindeki yüzdesi bulunmuştur. Böylece her bir dönemin göstermiş olduğu değişim saptanmıştır.

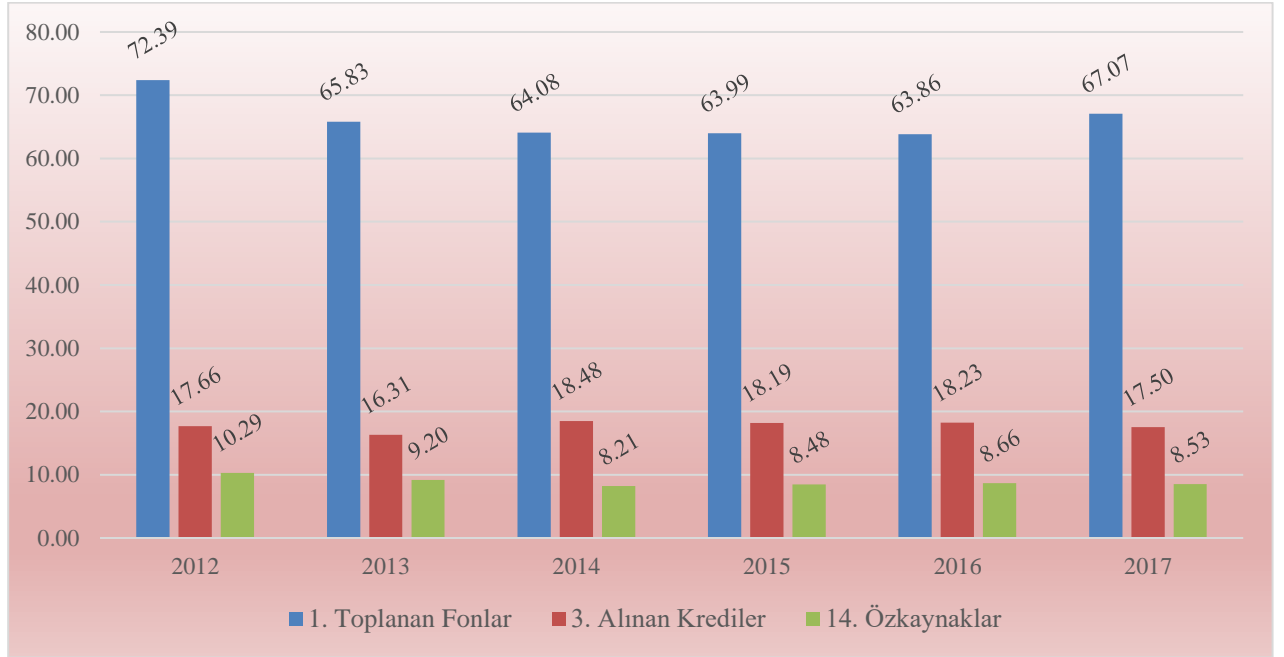
Toplanan fonlarda 2012 yılı 1. dönemde %71,23 , 2. dönemde %70,79, 3. dönemde %70,99 ve 4. dönemde %100,61 olarak bulunmuştur. Toplanan fonlar yıllar içerisinde 2016 yılına kadar düşmüş, 2017 yılında ise yükselmiştir. Bu düşüş seyri Bank Asya'nın kapanması sonrası müşterilerden toplanan fonlardaki düşüşten kaynaklanmaktadır. Nitekim 2015 2'nci döneme kadar toplanan fonlar içinde yabancı paranın oranı %40'lardayken bu dönemden sonra %47'lere çıkmış, 2016 yılının ilk 2 döneminde %47,31 ve %45,54 olmuş, daha sonra 2017 yılına kadar %42'lere düşmüş, 2017 yılında ise tekrar %46-47 seviyelerine çıkmıştır. Kısaca katılım bankaları yurt içinde bulamadığı mevduatları düşüş olan dönemlerde, yurt dışından temin etme yoluna gitmiş ve topladığı fonları bu yolla ikame etmiştir.

Alınan krediler hesabında da toplanan fonlardaki görünüme paralel bir seyir izlemiştir. Toplanan fonlardaki eksilmeden dolayı katılım bankalar farklı kaynaklara yönelmiş, fon ihtiyacını borçlanmak suretiyle karşılamıştır. 2012 yılı 1. dönemde %11,38 , 2. dönemde %12,55 , 3. dönemde %12,66 ve 4. dönemde ise %5'lik bir artışla %12,66 olmuştur. 2012 yılı ortalamasının ise %13,56 olduğu görülmüştür. 2013 yılında artış görülmüş, katılım bankaları bu süreçte borçlanarak fon bulma yoluna yönelmişlerdir. Diğer yıllar ortalamasına bakıldığında 2016 yılına kadar artış eğilimi devam etmiş, 2017 yılı ise küçük bir azalış tamamlanmıştır. Borçlanma 2017 yılı toplanan fonlarla bağlantılı olarak değişim göstermiş, toplanan fonlar arttığında borçlanma azalmıştır.

Tablo 4'te özkaynaklar hesabının değişimi incelendiğinde 2012 yılı 1. dönemde %11,34 , 2. dönemde %10,93 , 3. dönemde %10,63 ve 4. dönemde ise %10,29 olmuştur.

1. dönemden 4. döneme kadar yaklaşık %1 azalan özkaynaklar kalemi 2015 yılına kadar düşüşe devam etmiştir. 2016 yılında yükselme görülmüş ise de 2017 yılı düşüş seyrine tamamlanmıştır.

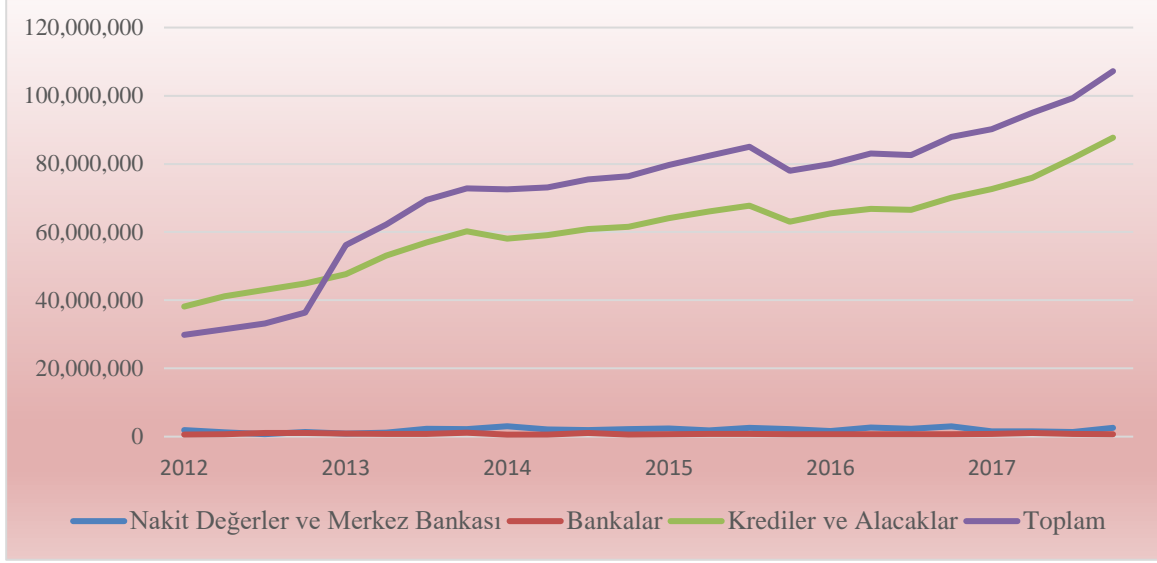
Dikey analizin pasif ana kalemlerine uygulanmasında elde edilen sonuçlar Şekil 9'da verilmiştir.

Şekil 9. Katılım Bankacılığı Sektörü Pasif Kalemleri (Dikey Analiz)

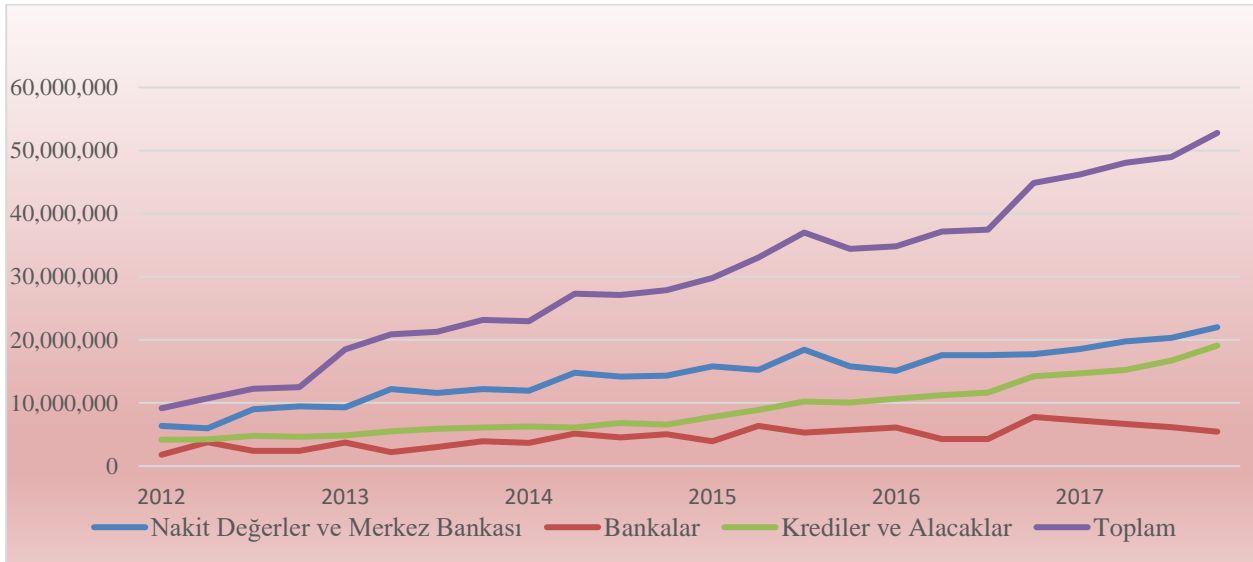
Şekil 9 incelendiğinde toplanan fonlar, alınan krediler ve özkaynakların pasif toplam içerisindeki payları birbirlerine paralel seyretilmiştir.

Tablolardaki verilerde dalgalanma görülmektedir. Bunun sebebinin Türk parası ve yabancı paralardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Şekil yardımıyla aktif ve pasif kalemlerin Türk parası ve Yabancı paradaki değişimlere bakılmalıdır.

Şekil 10. Aktif Kalemlerde Türk Parasındaki Değişim

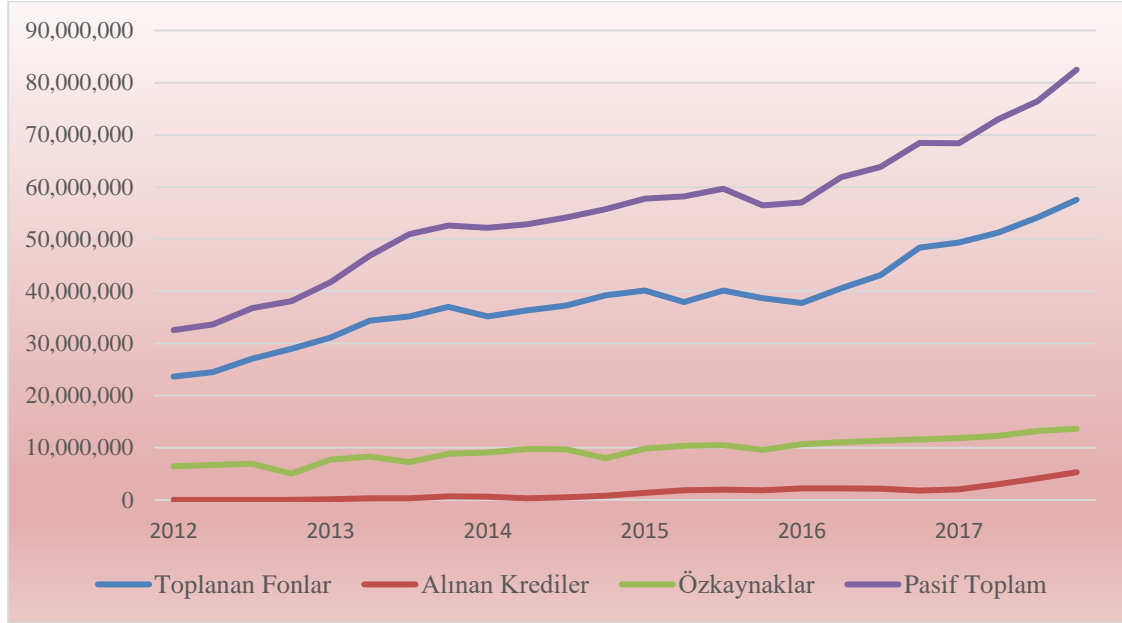
Şekil 10 incelendiğinde Türk parası ile verilen krediler ile aktif toplam arasında yüksek oranda benzerlik görülmektedir. Krediler arttığında aktif toplamda artmış, azaldığında azalmıştır. Bu kredilerin aktifler içerisindeki yüksek payından kaynaklanmaktadır. Buradan hareketle Türk parasının kredilerin gelecek seyri aktif toplamdaki seyrini gösterecektir. 2017 yılına kadar olan eğilim ile gelecekte kredilerin artmaya devam edeceği, bu artış ile toplam aktiflerdeki büyümenin aynı şekilde devam edeceği öngörülmektedir.

Şekil 11. Aktif Kalemlerde Yabancı Paradaki Değişim

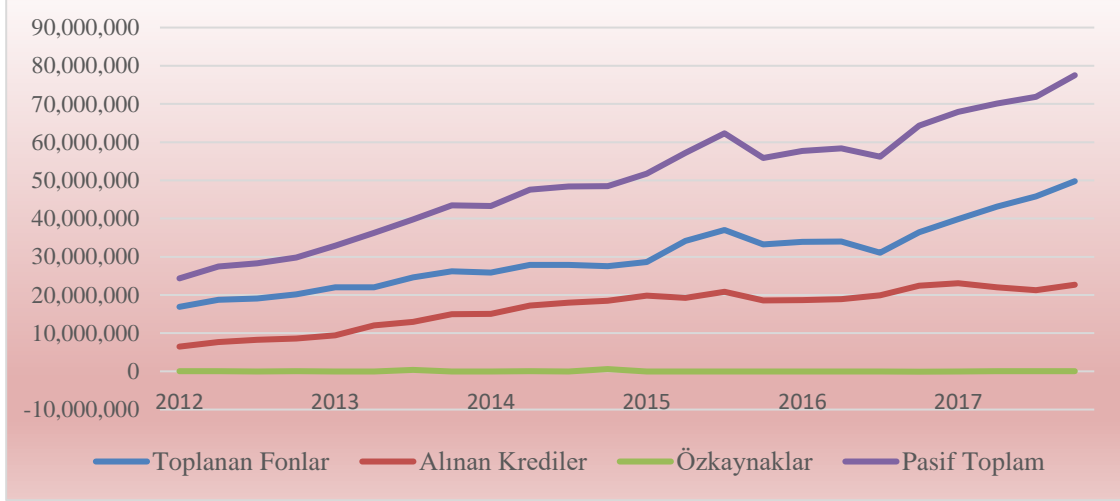
Şekil 11’de aktif toplamlardaki artış ile nakit değerlerdeki artış benzer bir eğilim göstermektedir. Bunun nedeni nakit değerlerin payının aktif hesaplar içinde büyük bir

paya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla nakit değerlerdeki artış veya azalış, aktif kalemlerdeki artış veya azalışı doğrudan etkileyecektir. Şekil 11 incelendiğinde aktif kalemlerin 2016 yılının 2'nci döneminden itibaren artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu nedenle 2018 tahmininde de bir artış olması öngörülmektedir. Bu değer 20.000 ile 30.000 arasında olması beklenmektedir. 2018 yılında toplam aktiflerde de yukarı yönlü hareket olması öngörülmektedir.

Şekil 12. Pasif Kalemlerde Türk Parasındaki Değişim

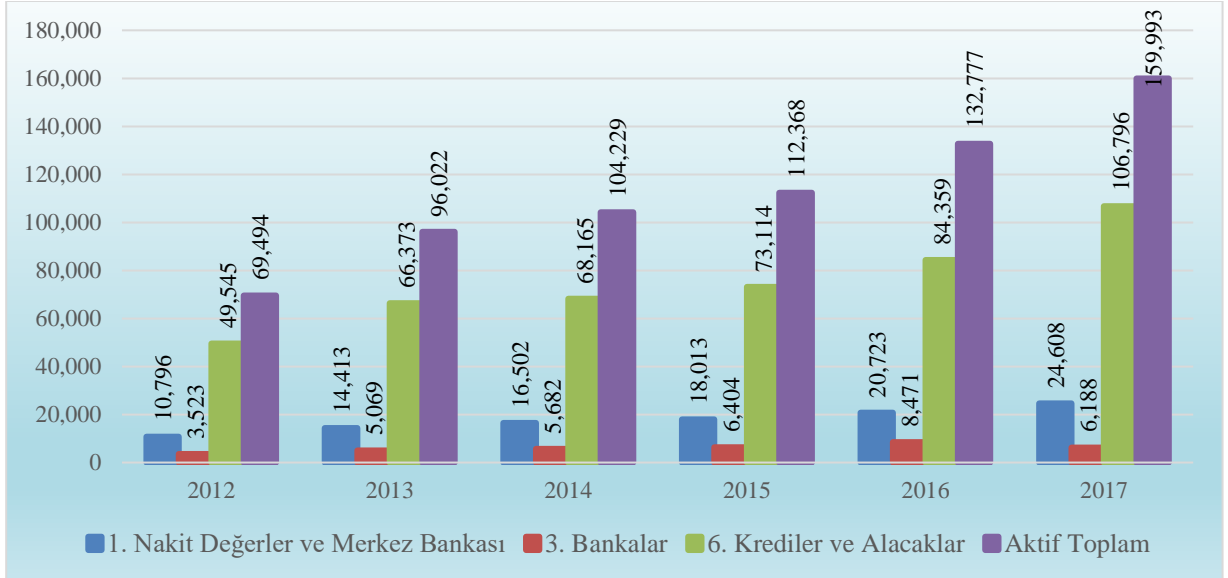
Pasif ana kalemlerinin Türk parasındaki değişimi şekil 12’de incelendiğinde toplanan fonlar ile pasif toplam ile büyük bir benzerlik olduğu görülmektedir. Pasif kalemler içindeki en büyük pay toplanan fonlarda olduğu için toplanan fonlardaki değişiklik pasif toplamı da büyük oranda etkilemektedir. 2017 yılına kadar olan seyir incelendiğinde ortaya çıkan paralellikten hareketle ilerleyen yıllarda da toplanan fonun artarak pasif toplamı arttıracığı tahmin edilmektedir.

Şekil 13. Pasif Kalemlerde Yabancı Paradaki Değişim

Pasif ana kalemlerinin yabancı paradaki değişimini gösteren şekil 13 incelendiğinde pasif toplamın büyük ölçüde toplanan fonlardan oluştuğu görülmektedir. Toplanan fonlardaki artış azalış toplam aktifleri de aynı derece de etkilediği anlaşılmaktadır. Buradan hareketle 2017 yılı içinde artış eğilimi gösteren toplanan fonlar ve pasif toplam kalemlerinin gelecekte de benzer şekilde artacağı ve aralarındaki benzerliğinde aynı olacağı tahmin edilmektedir.

Aktif ana kalemlerin büyüme eğilimleri Şekil 14’te verilmiştir.

Şekil 14. Katılım Bankacılığı Sektörü Aktif Kalemleri Yıl Sonu Görünümleri (Milyon TL)

Şekil 14’te görüldüğü gibi yıl sonu itibariyle nakit değerlerdeki trendin aktif toplamıyla aynı olduğu görülmektedir.

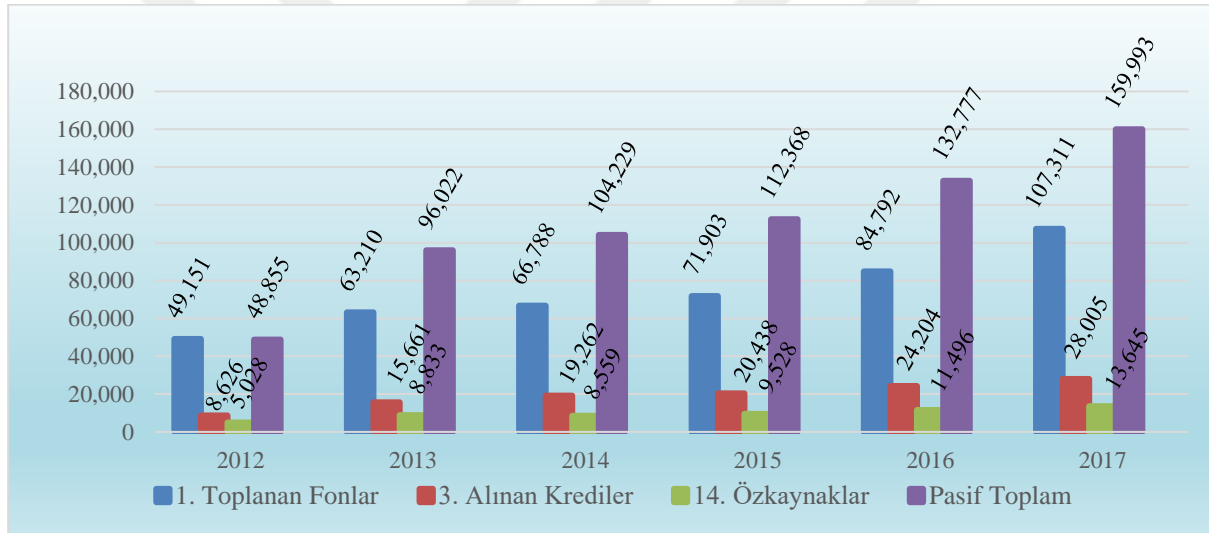
Aktif ana kalemlerin büyüme oranları Tablo 5’te verilmiştir

Tablo 5. Aktif Ana Kalemlerin Yıl Sonu Artış Oranları

	2013	2014	2015	2016	2017
1. Nakit Değerler ve Merkez Bankası	0,33	0,14	0,09	0,15	0,19
3. Bankalar	0,44	0,12	0,13	0,32	-0,27
6. Kredi ve Alacaklar	0,34	0,03	0,07	0,15	0,27
Aktif Toplam	0,38	0,09	0,08	0,18	0,20

Tablo 5’te nakit değerlerin yıl sonu artış oranları ile aktif toplamının yıl sonu artış oranları benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Pasif ana kalemlerin büyüme eğilimleri Şekil 15’te verilmiştir.

Şekil 15. Katılım Bankacılığı Sektörü Pasif Kalemleri Yıl Sonu Görünümleri (Milyon TL)

Şekil 15’te görüldüğü gibi yıl sonu itibariyle toplanan fonlar kalemindeki trend pasif toplamıyla aynı olduğu görülmektedir.

Pasif ana kalemlerin büyüme oranları Tablo 6’da verilmiştir

Tablo 6. Pasif Ana Kalemlerin Yıl Sonu Artış Oranları

	2013	2014	2015	2016	2017
1. Toplanan Fonlar	0,29	0,06	0,08	0,18	0,27
3. Alınan Krediler	0,82	0,23	0,06	0,18	0,16
14. Özkaynaklar	0,76	-0,03	0,11	0,21	0,19
Pasif Toplam	0,97	0,09	0,08	0,18	0,20

Tablo 6’da 2014 yılından itibaren toplanan fonların yıl sonu artış oranları ile pasif toplamının yıl sonu artış oranları benzerlik gösterdiği görülmektedir.

3.4. Katılım Bankalarına Risk Analizi Uygulanması ve Yorumlanması

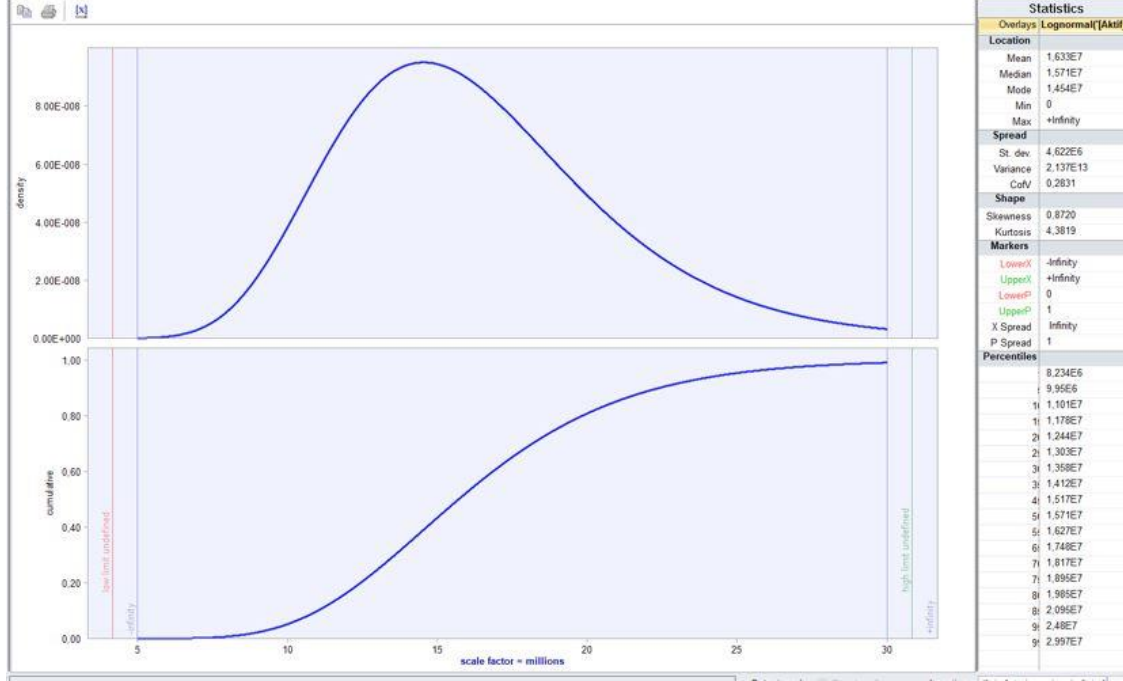
Katılım Bankalarının risk analizini hesaplamak için VOSE software programı kullanılmıştır. Program çalıştırıldığında Microsoft Office Excel'e tutorial eklenmekte ve program çalıştırılabilmektedir. Zaman serileri analizinde Logaritmik Normal dağılımdan yararlanılmıştır. Logaritmik dağılımın parametreleri, ortalama ve standart sapmadır. Bunlar her bir değişken için Microsoft Office Excel' deki fonksiyonlardan hesaplanarak programa girilmiştir.

Ortalama için “=ORTALAMA(C2:Z2)”

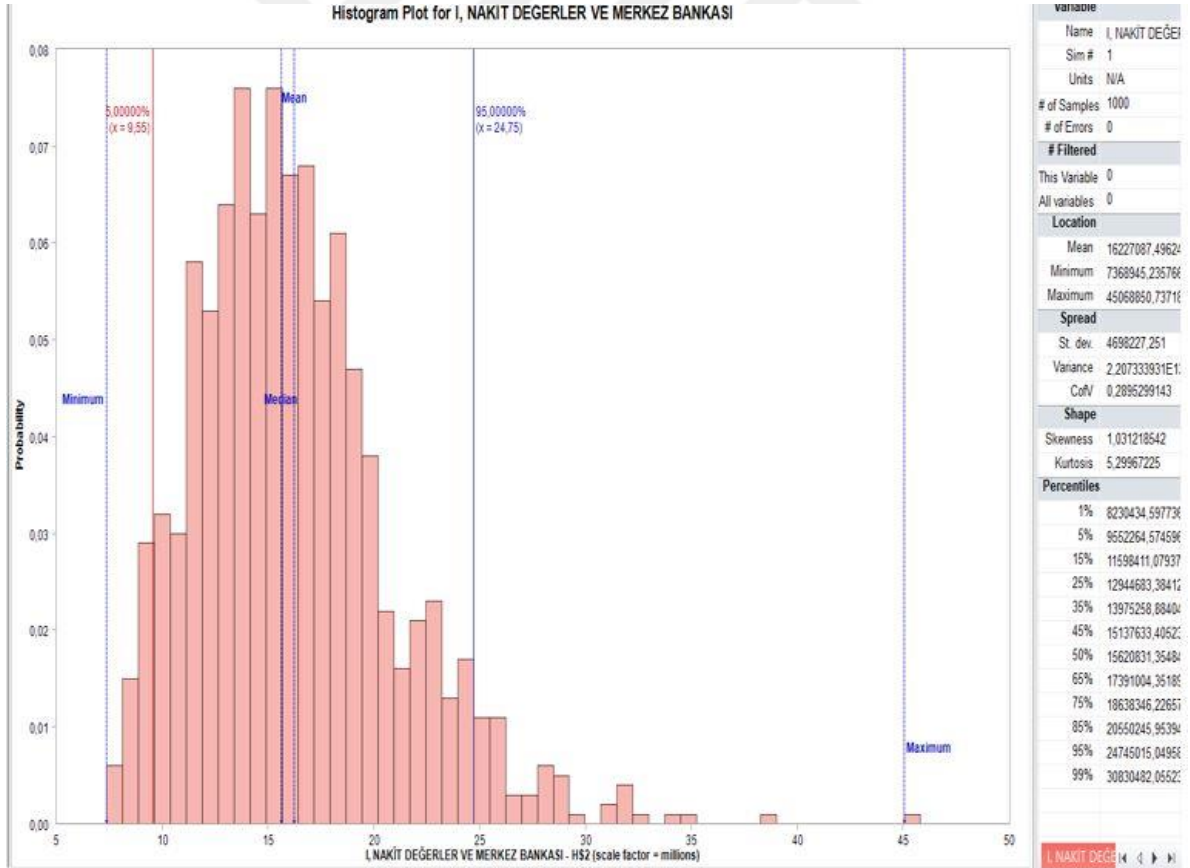
Standart sapma için “=STDSAPMA(C2:Z2)”

Programın uygulamasındaki adımlar şu şekilde sıralanabilir;

1. ModelRisk tutorial içinden dağılım seçilir. Uygulamamızda logaritmik dağılım seçilmiştir.
2. Dağılımın parametreleri olan ortalama ve standart sapma fonksiyona girilir.
3. Bulunan dağılımın fonksiyonu excel çalışma dosyasına atılır
4. Excel' deki fonksiyona girdi değişkenleri aktarılır. Formülü şu şekildedir:
=VoseInput(Aktif_Risk_Analizi!A2)+VoseLognormal(F2;G2)
5. Sonuç değişkeni olan “Aktifler Toplamı” na çıktı formülasyonu aktarılır ve işlem sonlandırılır. Formülü şu şekildedir;
=VoseOutput(Aktif_Risk_Analizi!A20)+TOPLA(H2:H19)
6. Bulunan formüller 1000 defa simülasyona tabii tutulup program çalıştırılır ve sonuçlar elde edilir.

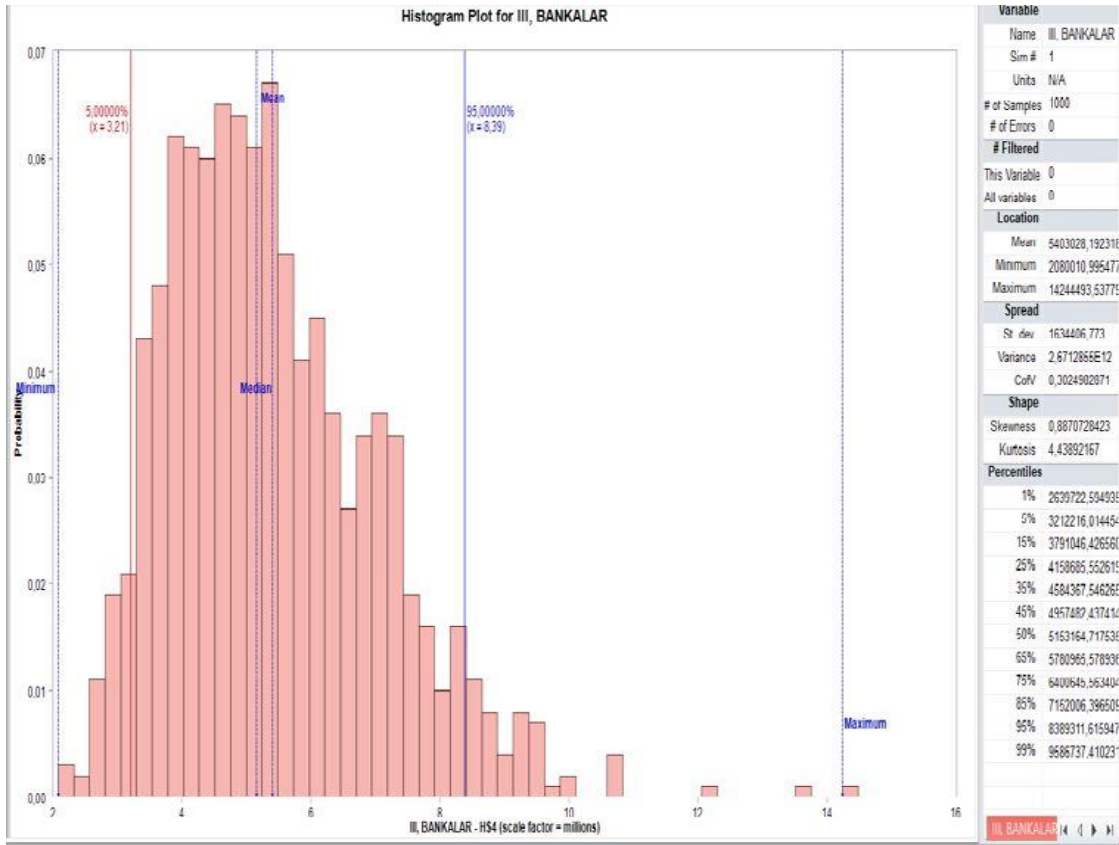

Şekil 16. Aktif Sonuç Değişkenin Log Normal Dağılım Grafiği

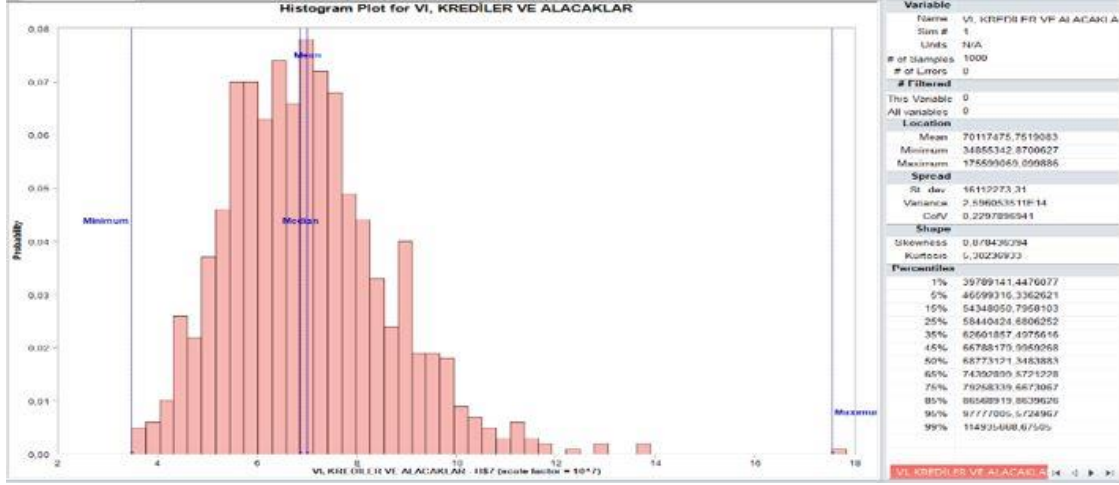
Şekil 17. Nakit Değerler ve Merkez Bankası Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları

Şekil 17'deki sonuçlara göre, Aktif kalemler içinde olan Nakit Değerler ve Merkez Bankası verileri risk analizi şu şekilde yorumlanır. 1000 simülasyon sonucunda verilerin ortalaması 16.227.087,49 (Bin TL), en küçük değer 7.368.945,24 (Bin TL) en büyük değer 45.068.850,74 (Bin TL) olması beklenmektedir. Önümüzdeki dönem içinde Nakit Değerler ve Merkez Bankası değişkeni %1 olasılıkla 8.230.434,59 (Bin TL) değerini alabileceğini, %95 olasılıkla 24.745.015,05 (Bin TL) değerini alabileceğini ve %99 olasılıkla 30.830.482,06 (Bin TL) olacağı tahmin edilmiştir.

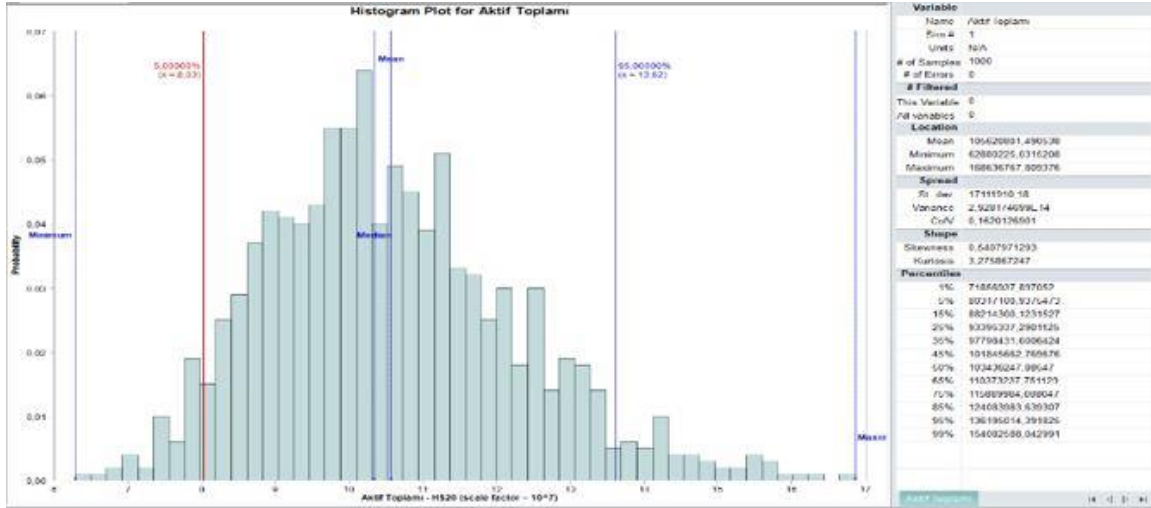
Şekil 18. Bankalar Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları

Aktif toplamların içinde en önemli bir paya sahip olan diğer değişken ise bankalardır. Değişkenin 1000 simülasyon sonucunda ortalaması 5.423.028,19 (Bin TL), en küçük değeri 2.080.010,99 (Bin TL), en büyük değer 14.244.493,54 (Bin TL) olarak bulunmuştur. Finansal risk açısından değerlendirildiğinde Bankaların önümüzdeki dönem içinde %1 olasılıkla 2.639.722,59 (Bin TL), %95 olasılıkla 8.389.311,62 (Bin TL) ve %99 olasılıkla 9.586.737,41 (Bin TL) olarak tahmin edilmektedir. Bankalar değişkeninin sonuçları Tablo 3' de verilmiştir.

Şekil 19. Krediler ve Alacaklar Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları

Şekil 19’da Krediler ve Alacaklar değişkenine ilişkin risk analizi sonuçları verilmiştir. Değişkenin ortalaması 70.117.475,75 (Bin TL), en küçük değeri 34.855.342,87 (Bin TL) ve en büyük değeri ise 175.599.069,10 (Bin TL) olarak bulunmuştur. Krediler ve Alacaklar için önümüzdeki dönem risk değerleri ise şu şekilde bulunmuştur. Yüzde bir olasılıkla 3.789.141,45 (Bin TL), %95 olasılıkla 97.777.05,57 (Bin TL) ve %99 olasılıkla 114.935.668,67 (Bin TL) olarak olacağı tahmin edilmiştir.

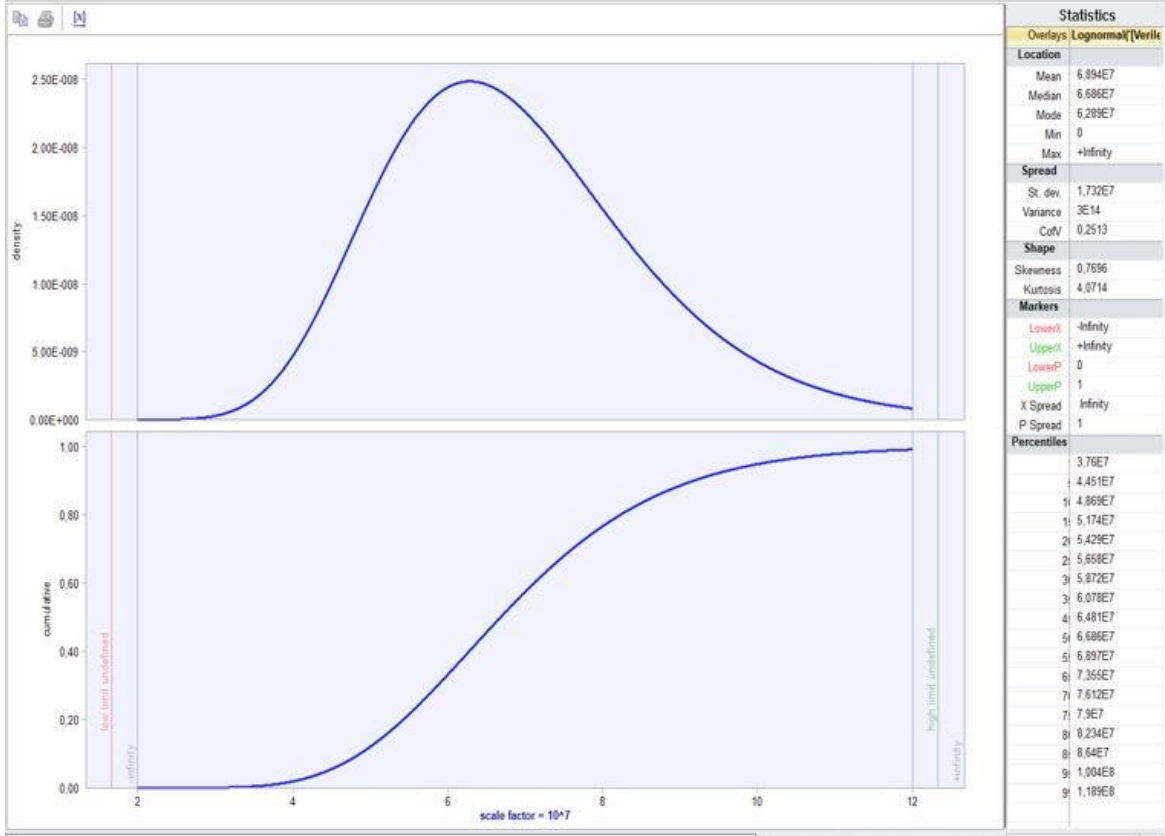

Şekil 20. Aktif Toplam Değere İlişkin Risk Analizi Sonuçları

Aktifler toplamı sonuç değişkenidir. Burada alt bileşenlerin toplamından yararlanılarak çıktılar elde edilmiştir. 1000 simülasyon sonucunda Aktif toplam değerinin ortalaması 105.621.081,49 (Bin TL), olabilecek en küçük değer 62.880.225,03 (Bin TL) ve en büyük değer ise 168.636.767,81 (Bin TL) olarak bulunmuştur.

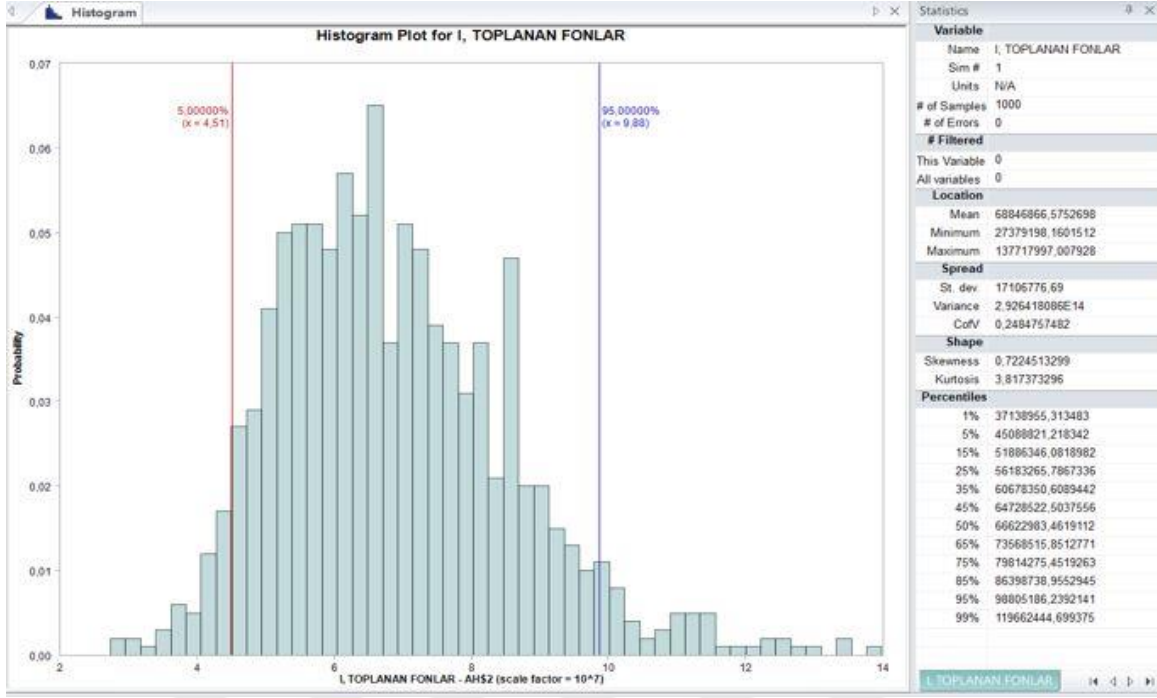
Aktifler toplamının risk analizi Simülasyon sonuçlarına göre değişken %1 olasılıkla 71.856.937,90 (Bin TL), %95 olasılıkla 136.195.014,39 (Bin TL) ve %99 olasılıkla 154.082.588,04 (Bin TL) olacağı tahmin edilmiştir.

Pasifler kalemine bakıldığında logaritmik dağılımın fonksiyonu Şekil 21'de verilmiştir.

Şekil 21. Pasif Sonuç Değişkeninin Log Normal Dağılım Grafiği

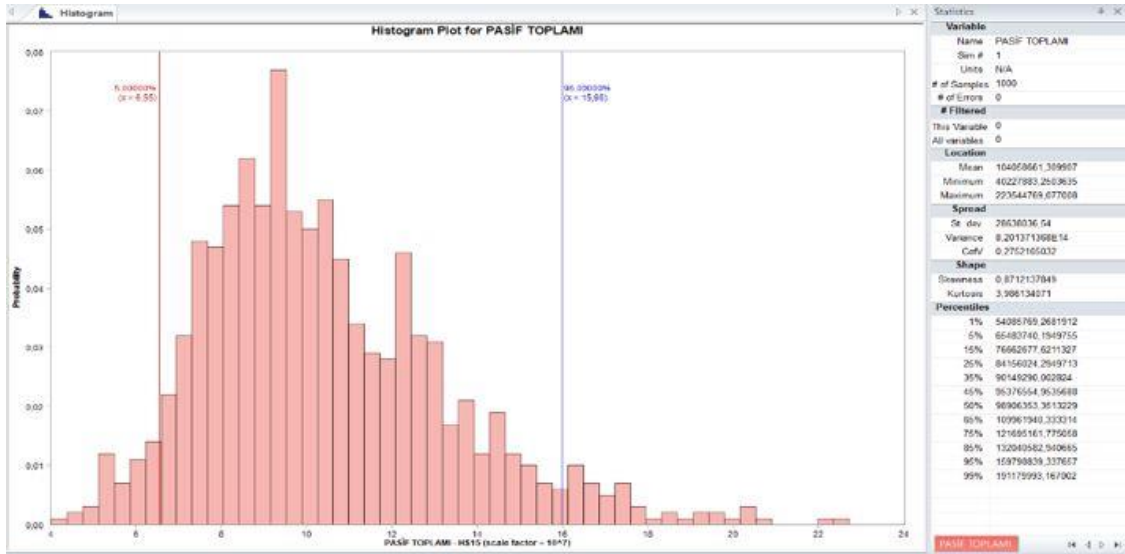
Şekil 22'de Pasif sonuç değişkeninde en yüksek paya sahip olan toplanan fonlar değişkeni incelenmiştir.

Şekil 22. Toplanan Fonlar Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları

Şekil 22 incelendiğinde, toplanan fonların toplam pasif değerleri içindeki payının yaklaşık %67 olduğu görülmüştür. 1000 simülasyon sonucunda değişkenin ortalama değeri 68.846.866,58 (Bin TL), alabileceği en küçük değer 27.379.198,16 (Bin TL) ve maksimum değerinin ise 137.717.997,01 (Bin TL) olacağı tahmin edilmiştir.

Fonlara ilişkin oluşabilecek risk değerlerine bakıldığında, %1 olasılıkla 37.138.955,31 (Bin TL), %95 olasılıkla 98.805.186,24 (Bin TL) ve %99 olasılıkla 119.662.444,70 (Bin TL) olacağı tahmin edilmiştir.

Şekil 23. Pasif Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları

Pasif sonuç değişkenine ilişkin risk analizi sonuçları Şekil 23'te verilmiştir. Şekil 23 incelendiğinde, değişkenin ortalamasının 104.058.66,31 (Bin TL) olduğu, alabileceği en küçük değer 40.227.883,25 (Bin TL) ve en büyük değerin ise 223.544.769,08 (Bin TL) olacağı hesaplanmıştır.

Risk analizi sonuçlarına bakıldığında değişkenin %1 olasılıkla alacağı değerin 54.085.769,27 (Bin TL) olduğu, %95 olasılıkla 159.798.839,34 (Bin TL) ve %99 olasılıkla 191.179.993,17 (Bin TL) olacağı tahmin edilmiştir.

3.5. R Programlamayla Zaman Serisi Analizi

Günümüzde büyük veri ve sosyal medya şirketleri, kalabalığın gücünden yararlanıp onlara online ücretsiz hizmet vererek gelirlerini rakamlardan sağlıyor. Bilimsel çerçevede bu iş modelinin bir benzeri, açık kaynak kodlu yazılımlar konusunda gerçekleştiriliyor. R, Python, Hadoop gibi günümüzde ilgi duyulan yazılımlar, açık kaynak kodlu yazılım anlayışı çerçevesinde çok sayıda kişi tarafından gerçekleştiriliyor ve yaygınlaştırılıyor. Bu yazılımların kaynak kodları herkese açık, bunlara herkes katkıda bulunabilir. Ayrıca bu yazılımlar ücretsiz olarak paylaşılıyor (Gürsakal, 2018, s. 3-5).

Zaman serilerinde ileriye dönük tahminleri bulmak için çeşitli programlar kullanılmaktadır. SPPS, Matlab, Minitab, Rapidminer gibi programlar ücretli olarak temin edilebilen programlardır. "R" programlama dili açık kod özelliğiyle diğer paket programlarının bir adım önüne geçmektedir. "R" programı <https://cran.rproject.org/bin/windows/base/> sitesinden indirilip kullanılabilir.

2018 dönemine ilişkin tahmin sadece Aktif değerlerin toplamı üzerinden yapılmıştır. Bunun nedeni aktif ve pasiflerin değerlerinin eşit olmasından kaynaklanmaktadır. 2017 tahminin serisi analizini yapabilmek için "R" programlama diline aşağıdaki kodlar girilmiştir. 2017 tahmini için kullanılan kodlar ve sonuçlar uygulama kısmında verilmiştir.

2016 yılına kadar olan verilerden yararlanarak 2017 sonuçları aşağıdaki şekilde bulunmuştur.

Tablo 7. 2017 Yılı Tahmini Çeyrek Değerleri

Çeyrek	Tahmin	Min. 80	Mak. 80	Min. 95	Mak. 95
1.Dönem	137.561.661	130.127.252	144.996.069	126.191.714	148.931.608
2.Dönem	142.347.291	131.526.606	153.167.977	125.798.481	158.896.101
3.Dönem	147.132.922	133.500.298	160.765.546	126.283.623	167.982.221
4.Dönem	151.918.552	135.733.580	168.103.524	127.165.773	176.671.331

2017 yılının dönemlik beklenen tahmin değerleri şu şekilde bulunmuştur.

2017 1.Dönem=137561661

2017 2.Dönem=142347291

2017 3.Dönem=147132922

2017 4.Dönem=151918552

Bulunan bu tahminler, Mevcut verilere oldukça benzer sonuçlar vermiştir.

TKBB den alınan 2017 yılının dönemlik sonuçları;

2017 1.Dönem=136.307.703

2017 2.Dönem=143.053.575

2017 3.Dönem=148.226.822

2017 4.Dönem=159.967.938 'dır.

Bu sonuçlar modelin anlamlı olduğunu göstermektedir.

Aynı modeli 2012-2017 yılları arasındaki veriler için kullanıp, 2018 yılının dönemlik tahminleri bulmak için kullanılacaktır.

2017 yılına kadar olan verilerden yararlanarak 2018 sonuçları aşağıdaki şekilde bulunmuştur.

Tablo 8. 2018 Yılı Tahmini Çeyrek Değerleri

Çeyrek	Tahmin	Min. 80	Mak. 80	Min. 95	Mak. 95
Q1	165.215.020	156.944.226	173.485.814	152.565.933	177.864.108
Q2	170.462.751	158.574.456	182.351.046	152.281.173	188.644.329
Q3	175.710.481	160.914.021	190.506.941	153.081.248	198.339.714
Q4	180.958.211	163.598.396	198.318.026	154.408.665	207.507.757

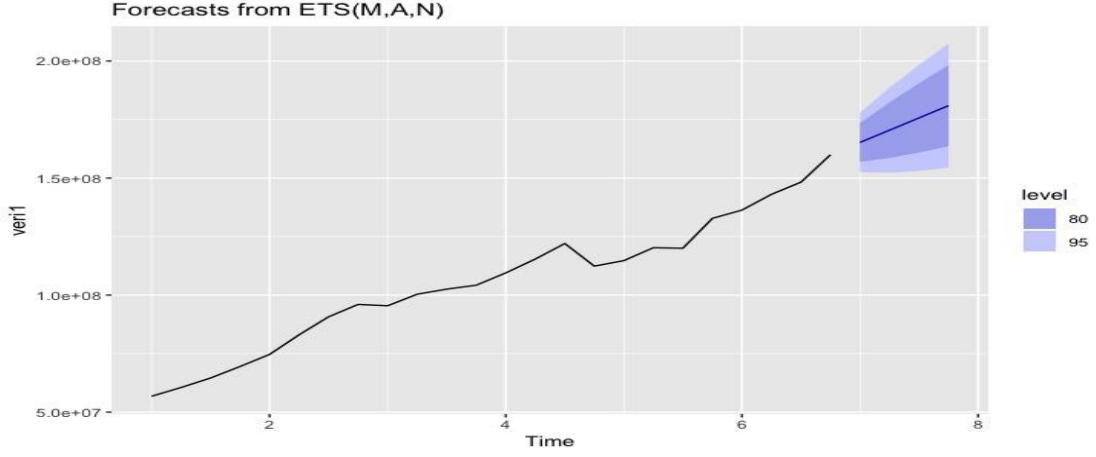
Bu sonuçlara göre

2018 1.Dönem=165.215.020

2018 2.Dönem=170.462.751

2018 3.Dönem=175.710.481

2018 4.Dönem=180.958.211 olarak bulunacağı tahmin edilmiştir.

Şekil 24. 2018 Yılı Tahmin Grafiği

Şekil 24’te 2018 yılına ilişkin dönemlik tahminleri sonuçları verilmiştir.

Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin bilanço verilerinin aktif değerlerinden yararlanılarak 2018 yılına ait dört dönemi için finansal tahmin yapılmıştır. Finansal tahminlemede R yazılım programı kullanılmıştır. Elde edilen 2018 yılı tahminleme sonuçlarına göre; 2018 yılı 1. döneminde aktif değerler toplamı 165.215.020; 2. döneminde 170.462.751; 3. döneminde 175.710.481 ve 4. döneminde ise 180.958.211 (Bin TL) olarak bulunmuştur.

Finansal tahminleme ile elde edilen 2018 yılı sonuçlarını karşılaştırmak için, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK)’nun katılım bankaları sektörüne ilişkin “Aylık Bankacılık Sektörü” sonuçları kullanılmıştır. Gerçekleşen 2018 yılı sonuçlarına göre; 2018 yılı 1. döneminde aktif değerler toplamı 166.892.000; 2. döneminde 185.929.000; 3. dönemi ise 212.565.000 (Bin TL) olarak verilmiştir.

R programı ile elde edilen finansal tahmin sonuçları, BDDK sonuçları ile karşılaştırıldığında; 2018 yılı 1. döneminde %1 ve 2. döneminde ise %9 daha düşük olarak bulunmuştur. Bulunan tahmin sonuçları %10 anlamlılık düzeyinde kabul edilebilir sonuçlar olarak görülmektedir. 2018 yılının 3. dönemi ise BDDK aylık verisinde yayımlanan sonuçlara göre oldukça farklılık göstermektedir. 2018 yılı 3. dönemi 175.710.481(Bin TL) olarak tahmin edilirken BDDK verilerinde ise 2018 yılı 3. dönemi 212.565.000 (Bin TL) olarak verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, tahmin ile gerçekleşen değer arasında %20’ye yakın bir tahmin bulunmuştur. Bu değer diğer dönemlerde bulunan tahminlere göre oldukça farklılık göstermektedir. Bunun nedeni araştırıldığında 3. dönemde Katılım Bankalarının bilançolarında, yabancı para hareketinin oldukça fazla olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye'deki katılım bankalarının mevcut finansal durumlarını ortaya koymak ve gelecek öngörülerinde bulunmak amacıyla risk ve mali analiz teknikleri uygulanmıştır. Mali analiz tekniklerinden yatay ve dikey analiz, Vose software programı yardımıyla risk analizi yapılmış ve R programlama ile zaman serisi analizi yapılarak gelecek tahmininde bulunulmuştur.

2017 yılı küresel ekonomi açısından büyüme rakamlarının yüksek görüldüğü bir yıl olmuştur. İMF raporuna göre dünya ekonomisi 2017 yılında %3,9 oranında büyümüştür. Dünya ticaret hacminde ve sanayi üretimindeki artış, küresel ticarete destek olucu para politikaları, küresel ekonomideki konjonktürel risklerin düşürülmesi gibi çeşitli sebeplerle gerçekleşen bu büyüme Türkiye'de de görülmüş ve büyüme oranı tahminlerin üzerine çıkarak %7,4 olmuştur. Küresel ölçekteki bu büyüme Türkiye'deki sektörlerde de kendini hissettirmiş ve birçok ticari faaliyet alanında büyüme gerçekleşmiştir. Bankacılık sektöründe ise bu büyüme bankacılık çeşitlerine göre farklı oranlarda kendini göstermiştir. Katılım bankaları bankacılık sektöründe ortalamanın üzerine çıkarak başarı elde etmiştir. Bankacılık sektörünün ortalama büyümesi %18,8 olurken, çalışmada uygulanan yatay ve dikey mali analizler sonucunda da görüleceği gibi katılım bankalarının büyümesi %20,5 olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü %19, krediler %21, mevduat %17 yükselmiş, toplam kar ise %31 artmıştır. Katılım bankalarında ise 2017 yılı sonunda aktif büyüklüğü bir önceki yıla kıyasla %21, krediler %26, katılım fonları %26 büyümüş, net karı ise %43 oranında artmıştır. Yapılan analiz sonuçlarının değerlendirilmesi ve sektörle karşılaştırma sonuçlarına göre katılım bankacılığının gelecek yıllarda büyümesini devam ettireceği ve ekonomik sistem içerisindeki payını arttıracığı öngörülmektedir.

Katılım bankaları bankacılık sektörünün yaklaşık %5'ini oluşturmaktadır. Büyüme rakamlarındaki gelişmeye nazaran katılım bankalarının bankacılık sektörünün %5'ini teşkil etmesinin temel nedeni Bank Asya'nın kapanma süreci olmuştur. Bank Asya düşünülmeden veriler kıyaslandığında katılım bankalarının büyüme oranları bankacılık sektörünü büyümesinden çok daha fazla olacaktır. Katılım bankaları 2025

yılında %15’lik bir sektör payını hedeflemektedir. Büyüme rakamları incelendiğinde yıllar itibariyle katılım bankalarının sektördeki paylarını arttıracığı tahmin edilmektedir.

Türkiye’de bireysel emeklilik sistemiyle işleme konulan otomatik katılım sistemi kapsamında katılımcıları %67’si katılım bankalarını tercih etmişlerdir. Bu yüksek oran katılım bankalarının geniş müşteri portföyünü göstermekte ve katılım bankaları hakkında büyüme öngörümüzü desteklemektedir.

Katılım bankaları şube ve personel sayılarını arttırarak faaliyetlerine devam etmektedir. 2018 yılı 3. dönem itibariyle 2017 yılın aynı dönemine göre şube sayısı %5,71 artışla 1093, yine aynı dönemde personel sayısı %38 artışla 15.559 olmuştur. Bu artış katılım bankalarının sektördeki yerini genişlettiğine ve ekonomiye daha fazla katkı sağlayacağını göstermektedir. Bu artış finansal tablolar üzerinden öngörülen büyüme tahminlerini de destekleyici niteliktedir.

Türkiye’de ekonomik gelişmeyi ilerletmek için ticari hayatın yapı taşlarından küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri (KOBİ) desteklenmektedir. Bu anlamda 2017 yıl sonu itibariyle bankacılık sektörünün KOBİ’lere ayırdığı nakdi krediler %25 civarında iken, katılım bankalarında bu destek %35 olmuştur. Bu oranlar arttıkça katılım bankalarının daha da büyüyeceği ve ekonomik sisteme daha fazla katkı sağlayacağı aşikardır.

Ayrıca tez çalışmasında “Vose Software Risk Analizi” programı kullanılarak finansal tahminleme simülasyon yöntemi ile yapılmıştır. İsviçre Basel komitesinin almış olduğu kararlara göre finansal risk hesaplamalarında uzun vadede tahmin öngörülmemekte, ancak kısa vadede tahminler önerilmektedir. Bundan dolayı Katılım Bankalarının aktifler toplamının 1. dönemlerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Risk programında finansal tahminleme için Monte Carlo Simülasyonu yöntemi kullanılmış ve 1000 tekrar ile simülasyon çalıştırılmıştır.

Vose Risk simülasyon programı ile bulunan tahmin sonuçlarını, BDDK’nın 1. dönem sonuçları %95 olasılıkla karşılaştırıldığında %23 ve %99 olasılıkla ise %8 daha düşük tahmin edilmiştir. Bulunan en büyük değerle karşılaştırıldığında ise gerçekleşen ve tahmin edilen değerler arasında yakın sonuçlar bulunmuştur.

Elde edilen sonuçlara göre Katılım Bankalarına ilişkin aktif değerlerinin tahmininde Vose Risk Simülasyon programı ile bulunan en büyük değerin kullanılması önerilmektedir. Ayrıca çalışmamızda Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin bilanço verilerinin aktif değerlerinden yararlanılarak 2018 yılına ait dört dönemi için finansal tahmin yapılmıştır. Finansal tahminlemede R yazılım programı kullanılmıştır.

Katılım bankaları ilerleyen dönemlerde aktif büyüklüğünü ve sektördeki payını büyütmek için yeni bankacılık araçlarını devreye sokarak ürün yelpazesini genişletmelidir. Bu maksatla sukuk uygulaması genişlemeli ve çeşitlenmelidir. Sermaye piyasasına girilmeli, İslami ticaret normlarıca ürünler ortaya konmalıdır. Bunun yanında faizsiz sigorta olarak bilinen tekafül katılım bankalarında kullanılmalı, faiz hassasiyetli müşterilere alternatif sigorta hizmeti sunulmalıdır.

Katılım bankaları küresel ekonomideki olası riskleri yönetebildiği ve Türkiye'deki yatırım olanaklarını değerlendirdiği takdirde önümüzdeki süreçte büyüme devam edecektir. Türkiye'deki büyüme konusunda yeni katılım bankalarının açılması sektörü olumlu etkileyecektir. Yeni katılım bankaları ile ürün çıktıları artarak sektörün geleceğini daha parlak hale getirecek, ekonomiye daha fazla fon girişi olacak, ulusal ekonomiye katkılar sağlanacaktır. Bunun yanında katılım bankaları sektördeki paylarını arttırmak için bilinirliğini artırmaları gerekmektedir. Bu maksatla reklam ve tanıtım faaliyetlerini artırmaları katılım bankaları için faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2007). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akgüç, Ö. (1992). *100 Soruda Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akgüç, Ö. (2010). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Avcıol Baım Yayın.
- Aktepe, İ. E. (2013). *Sorularla Katılım Bankacılığı*. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Aktepe, İ. E. (2018). *Katılım Finans*. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Albaraka. (2016). Katılım Bankacılığı Sistemi, Çalışma Esasları ve Uygulaması. https://www.albaraka.com.tr/pdf/Katilim_Bankaciligi_Sistemi_Nedir_.pdf adresinden erişildi.
- Aras, O. N. ve Öztürk, M. (2011). Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 167–179.
- Arslan, E. ve Bora, A. (2016). 1990 – 2013 Yılları Arasında Özel Sermayeli Bankalar ile Yabancı Sermayeli Bankaların Faaliyetlerinin Oran Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 9–32.
- Askari, H., Iqbal, Z. ve Mirakhor, Am. (2015). *Introduction to Islamic Economics Theory and Application*. Singapore.
- Aydın, N., Başar, M. ve Coşkun, M. (2014). *Finansal Yönetim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Balala, M.-H. (2011). *Islamic Finance and Law Theory and Practice in a Globalized World*. <https://olc.worldbank.org/sites/default/files/Webinar-1-Islamic-Finance-PPP.PPTX> adresinden erişildi.
- Berk, N. (2015). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Bilge Eğitim Kurumları. (2016). *Finansal Tablolar ve Analizi*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.

- Bora, A. ve Arslan, E. (2011). Türk Kamu Bankalarının Karşılaştırmalı Analizi: 2003–2015 Dönemi. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 27-.
- Bora, A. ve Arslan, E. (2017). Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankaların 2015 Yılındaki Performanslarının Oran Analizi Yöntemi ile İncelenmesi. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 6–32.
- Brealey, R. A., Myers, S. C. ve Marcus, A. J. (2007). *İşletme Finansının Temelleri*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Bulut, H. İ. ve Er, B. (2012). *Katılım Finansmanı Katılım Bankacılığı ve Girişim Sermayesi*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Bumin, M. (2009). Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Analizi: 2002-2008. *Maliye Finans Yazıları Dergisi*, 23(84), 39–60.
- Çabuk, A. (2013a). Finansal Analiz Teknikleri. S. Önce (Ed.), *Finansal Tablolar Analiz* içinde (ss. 46–79). Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çabuk, A. (2013b). Finansal Tablolar ve Finansal Analiz. S. Önce (Ed.), *Finansal Tablolar Analizi* içinde (ss. 2–21). Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çabuk, A. (2013c). Finansal Analiz Teknikleri. S. Önce (Ed.), *Finansal Tablolar Analizi* içinde (ss. 46–79). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çambel, H. (2017). Katılım Bankaları Tarafından Uygulanan Fon Toplama ve Fon Kullandırma Yöntem ve Esasları. F. Kaya (Ed.), *Katılım Bankacılığı* içinde (ss. 125–146). İstanbul.
- Çelik, S. ve Doğan, İ. (2017). Katılım Bankacılığının Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi. F. Kaya (Ed.), *Katılım Bankacılığı* içinde (ss. 15–45). İstanbul.
- Çelik, S. ve Şahbalı, S. N. (2017). Katılım Bankalarının Konvansiyonel Bankalardan Ayıran Temel Farklılıkları ve Faizsiz Finansman Aracı Olarak Ortaklık Türleri. F. Kaya (Ed.), *Katılım Bankacılığı* içinde (ss. 107–123). İstanbul.
- Cornett, M. M., Adair, T. A. ve Nofsinger, J. (2016). *Finans*. (V. Sarıkovanlık, Ed.) *Finans*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Dereci, M. (2018). Faizsiz Finans. *Katılım Finans*, 9(1), 32–36.
- Dinç, Y. (2017). Katılım Bankalarında Performansın Bileşenleri; Özel Cari Hesapların Rolü. *Türkiye İslam İktisadi Dergisi*, 4(1), 67–84.
- Ekinci Demirelli, A. ve Gürcan, M. (2018). Kredilendirmede Risk Analizi ve Aktif Kredilendirme Sistemi. *International Journal of Economics Politics Humanities and Social Sciences*, 1(3), 171–183.
- Emir, M. ve Atukalp, M. E. (2018). Türk Bankacılık Sisteminde Mevduat Bankalarının Aktif Kalitesi ve Kârlılık Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(3), 577–600.
- Ersöz, F. ve Ersöz, T. (2018). *İstatistik I*. İstanbul: Elit Kültür Yayınevi.
- Göçer, K. (2015). Mali tablolar analizi: Pendik Belediyesi Örneği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, X(1), 139–162.
- Güngör, K. (2011). Bir Finansal Araç Olarak Katılım Bankacılığı: Tesbitler-Teklifler. A. Yabancı (Ed.), *Finansal Yeniler ve Açılımlar ile Katılım Bankacılığı* içinde (ss. 207–271). İstanbul.
- Gürsakal, N. (2018). *İstatistikte R İle Programlama*. Bursa: Dora Basım Yayın ve Dağıtım.
- Gürsoy, C. T. (2007). *Finansal Yönetim İlkeleri*. İstanbul: Doğu Üniversitesi Yayınları.
- Hazıroğlu, T. (2006). Katılım Bankacılığı Tarihçesi. *Bereket Dergisi*, (20), 4–7.
- Hazıroğlu, T. (2015). *Katılım Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek? *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 51–74.
- Karakahya, B. ve Çelik, S. (2017). Katılım Bankacılığı Finans Sistemi: Temel İlkeler ve Uygulama Esasları. F. Kaya (Ed.), *Katılım Bankacılığı* içinde (ss. 79–105). İstanbul.

- Karaman, H., Bardakoğlu, A. ve Apaydın, H. Y. (2009). *İlmihal II: İslâm ve Toplum*.
- Karapınar, A. ve Ayıkoğlu Zaif, F. (2013). *Finansal Analiz*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Keçek, G. ve Cinsler, V. (2008). Türkiye’de Faaliyette Bulunan Ticaret Bankalarının Performanslarına Göre Sınıflandırılmasında Etkili Olan Değişkenlerin Belirlenmesi Ve Bir Uygulama Denemesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22).
- Onat, O. K. (2016). Serbest Yatırım Fonlarında Finansal Analiz: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Serbest Yatırım Fonları zerinde Bir Araştırma. *AÇ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 1–23. doi:10.22466/acusbd.v2i2.5000193734
- zdemir, M. (2016). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- zglbaş, N. (2006). Türkiye’de Kamu Hastanelerinin Finansal Durum Değerlendirmede Kullanabilecekleri Bir Yöntem Trend Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (29), 129–139.
- zulucan, A. ve Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açıısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85–108. <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000465> adresinden erişildi.
- Özyürek, H. ve Erdoğan, E. (2011). Finansal Kurumlarda Mali Analiz ve Bir Uygulama. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 229–238.
- Qureshi, F. A. ve Millett, M. M. An Introduction to Islamic Finance (1999). Harvard Business School.
- Rodoplu, B. C. (1997). Bereket Dergisi 1. Sayı.pdf. *Bereket Dergisi*, 1(1), 8–9.
- şahin, O. (2011). Bankalarda Risk Yönetimi: Kazakistan rneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Üniversitesi*, 16(1), 315–332.
- Sarıtaş, H. ve Saray, C. (2012). Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Performansının Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 23–37.
- Savcı, M. (2006). *Mali Tablolarda Analizi*. İstanbul: Aktif Yayınevi.

- Selimler, H. (2015). Sorunlu Kredilerin Analizi, Banka Finansal Tablo Ve Oranları Etkisinin Değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 7(12), 131–172. doi:10.14784/jfrs.74107
- Sevim, Ş., Bozdoğan, T. ve Canbolat, M. A. (2009). Kredi Taleplerin Değerlendirmesinde Bilgisayar Destekli Mali Analiz Sonuçlarının Puanlanması ve Bir Model Denemesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*, 2(2), 83–101.
- Terzi, A. (2013). Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı, Kitabına Uydurmak mı? *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9).
<http://dergipark.gov.tr/ksbd/issue/16222/169887> adresinden erişildi.
- TKBB. (2015). *Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015 - 2025*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği. İstanbul: TKBB Yayınları.
- TKBB. (2018a). Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır? 20 Temmuz 2018 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf> adresinden erişildi.
- TKBB. (2018b). TKBB Veri Seti. 30 Kasım 2018 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti> adresinden erişildi.
- TKBB. (2018c). TKBB Banka Bilgileri. 30 Kasım 2018 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri#1708> adresinden erişildi.
- Tuna, K. (2009). *Finansal Risk Yönetimi*. İstanbul.
- Tunç, H. (2016). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayıncılık. doi:10.15713/ins.mmj.3
- Türk Dil Kurumu. (2018). Türk Dil Kurumu Katılım Tanımı.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c08e231bd6914.03884025 adresinden erişildi.
- Türkiye Finans. (2018). Türkiye Finans Kilometre Taşları. 30 Kasım 2018 tarihinde <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-kilometre-taslari.aspx> adresinden erişildi.

Uçkun, N. ve Girginer, N. (2011). Türkiye'deki Kamu ve Özel Bankaların Performansının Gri İlişki Analizi ile İncelenmesi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (21), 46–66.

Usmani, M. M. T. (2002). *Introduction to Islamic Finance*. Karachi.

Yanpar, A. (2015). *İslâmi Finans: İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.

Yurttadur, M. ve Demirbaş, H. (2016). Türkiye ' de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *İGÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 89–117.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılım Bankacılığı Sektöründe Yatay Analizin Aktif Kalemlere Uygulanması	59
Tablo 2. Katılım Bankacılığı Sektöründe Yatay Analizin Pasif Kalemlere Uygulanması	63
Tablo 3. Katılım Bankacılığı Sektöründe Dikey Analizin Aktif Kalemlere Uygulanması	69
Tablo 4. Katılım Bankacılığı Sektöründe Dikey Analizin Pasif Kalemlere Uygulanması	73
Tablo 5. Aktif Ana Kalemlerin Yıl Sonu Artış Oranları	80
Tablo 6. Pasif Ana Kalemlerin Yıl Sonu Artış Oranları	80
Tablo 7. 2017 Yılı Tahmini Çeyrek Değerleri	88
Tablo 8. 2018 Yılı Tahmini Çeyrek Değerleri	88

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Normal Dağılım Grafiği.....	50
Şekil 2. Logaritmik Normal Dağılım Grafiği	51
Şekil 3. Binom Dağılımı Grafiği	52
Şekil 4. Poisson Dağılımı Grafiği	53
Şekil 5. Üçgen dağılım fonksiyonu	54
Şekil 6. Katılım Bankacılığı Sektörü Aktif Kalemleri (Yatay Analiz)	62
Şekil 7. Katılım Bankacılığı Sektörü Pasif Kalemleri (Yatay Analiz)	66
Şekil 8. Katılım Bankacılığı Sektörü Aktif Kalemleri (Dikey Analiz)	72
Şekil 9. Katılım Bankacılığı Sektörü Pasif Kalemleri (Dikey Analiz)	76
Şekil 10. Aktif Kalemlerde Türk Parasındaki Değişim	77
Şekil 11. Aktif Kalemlerde Yabancı Paradaki Değişim	77
Şekil 12. Pasif Kalemlerde Türk Parasındaki Değişim	78
Şekil 13. Pasif Kalemlerde Yabancı Paradaki Değişim	79
Şekil 14. Katılım Bankacılığı Sektörü Aktif Kalemleri Yıl Sonu Görünümleri (Milyon TL)	79
Şekil 15. Katılım Bankacılığı Sektörü Pasif Kalemleri Yıl Sonu Görünümleri (Milyon TL)	80
Şekil 16. Aktif Sonuç Değişkenin Log Normal Dağılım Grafiği.....	82
Şekil 17. Nakit Değerler ve Merkez Bankası Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları.....	82
Şekil 18. Bankalar Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları.....	83
Şekil 19. Krediler ve Alacaklar Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları	84
Şekil 20. Aktif Toplam Değere İlişkin Risk Analizi Sonuçları	84
Şekil 21. Pasif Sonuç Değişkenin Log Normal Dağılım Grafiği.....	85
Şekil 22. Toplanan Fonlar Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları	86
Şekil 23. Pasif Değişkenine İlişkin Risk Analizi Sonuçları	87
Şekil 24. 2018 Yılı Tahmin Grafiği	89

EKLER

Ek-1 Aktif Kalemler

	2012 / Dönem				2013 / Dönem				2014 / Dönem			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Nakit Değerler Ve Merkez Bankası	8.229.262	7.266.548	9.715.116	10.795.985	10.241.456	13.361.551	13.909.938	14.412.639	14.948.836	16.919.572	16.128.206	16.502.322
2. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Fv (Net)	88.443	99.283	125.014	76.978	77.538	203.436	186.274	201.970	196.170	124.531	115.456	89.998
3. Bankalar	2.432.195	4.441.859	3.451.963	3.523.064	4.621.273	2.982.035	3.809.164	5.069.365	4.265.042	5.736.823	5.600.428	5.681.959
4. Para Piyasalarından Alacaklar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (Net)	872.997	894.616	772.173	2.159.505	3.050.384	3.033.885	3.999.256	4.155.111	4.873.352	5.233.472	5.402.493	5.599.869
6. Krediler Ve Alacaklar	42.328.112	45.399.658	47.845.474	49.545.183	52.494.561	58.555.057	62.892.566	66.373.460	64.332.890	65.202.856	67.755.387	68.165.276
7. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar (Net)	135.379	137.959	59.449	365.815	587.044	585.210	738.644	745.390	1.082.685	1.093.484	1.082.926	1.351.709
8. İştirakler (Net)	113.756	113.756	116.756	117.389	117.389	117.389	113.178	63.536	63.536	63.536	54.830	8.422
9. Bağlı Ortaklıklar (Net)	232.954	242.803	242.803	245.353	292.586	304.350	354.154	337.460	361.838	292.097	388.139	411.328
10. Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları) (Net)	0	0	0	0	0	0	0	11.000	21.000	21.000	21.000	21.000
11. Kiralama İşlemlerinden Alacaklar	567.005	617.699	684.257	811.639	983.070	1.286.634	1.679.125	1.874.555	2.002.113	2.194.368	2.633.648	3.003.034
12. Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13. Maddi Duran Varlıklar (Net)	1.147.415	832.158	873.712	1.023.489	999.377	1.006.679	1.060.108	1.214.871	1.225.948	1.395.108	1.371.522	1.485.274
14. Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Net)	58.307	62.958	70.316	83.364	87.559	90.951	98.569	122.079	124.902	127.775	137.544	157.690
15. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (Net)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16. Vergi Varlığı	64.350	69.858	77.337	58.667	60.000	76.051	79.073	96.831	98.441	81.016	107.127	137.349
17. Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faal. İlişkin D.Var.(Net)	56.282	56.739	57.481	40.718	209.890	210.479	202.298	114.925	260.907	317.887	173.100	219.416
18. Diğer Aktifler	446.085	296.919	480.614	646.852	842.536	1.227.383	1.613.755	1.228.479	1.588.020	1.573.193	1.563.675	1.394.557
Aktif Toplam	56.772.542	60.532.813	64.572.465	69.494.001	74.664.663	83.041.090	90.736.102	96.021.671	95.445.680	100.376.718	102.535.481	104.229.203

Ek-1 Aktif Kalemler (Devamı)

	2015 / Dönem				2016 / Dönem				2017 / Dönem			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Nakit Değerler Ve Merkez Bankası	18.244.604	17.058.537	21.056.807	18.013.192	16.678.617	20.210.962	19.832.039	20.723.190	20.035.688	21.249.228	21.711.674	24.607.578
2. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Fv (Net)	125.854	109.250	206.895	158.017	168.099	243.936	169.057	301.170	797.839	1.139.330	1.330.004	1.267.520
3. Bankalar	4.663.961	7.207.788	6.105.508	6.404.042	6.846.137	4.954.780	4.936.922	8.470.705	8.057.741	7.772.347	6.990.873	6.187.778
4. Para Piyasalarından Alacaklar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (Net)	5.645.613	6.178.973	6.037.904	5.793.518	6.061.917	7.240.092	7.907.663	9.135.977	9.822.924	10.892.116	10.124.205	10.726.419
6. Krediler Ve Alacaklar	71.868.246	74.951.868	77.952.200	73.113.584	76.160.597	78.019.091	78.175.768	84.359.135	87.312.948	91.171.411	98.378.993	106.795.750
7. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar (Net)	1.582.718	1.692.305	1.614.131	1.651.783	1.513.292	1.555.599	1.155.689	1.451.135	1.275.368	1.295.518	1.172.158	1.203.331
8. İştirakler (Net)	8.422	8.930	55.338	4.719	4.719	4.719	4.719	4.719	9.438	9.438	9.438	9.616
9. Bağlı Ortaklıklar (Net)	411.328	582.145	582.145	304.662	305.462	305.462	349.913	355.163	473.699	383.297	383.347	383.347
10. Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları) (Net)	31.000	31.000	31.000	31.000	31.000	31.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000	40.000
11. Kiralama İşlemlerinden Alacaklar	3.328.726	3.667.041	4.103.976	3.691.556	3.741.331	3.822.757	3.869.227	4.121.727	4.162.295	4.060.270	4.182.147	4.273.792
12. Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar	871	19.222	69.601	48.627	39.378	53.183	60.775	111.124	122.709	113.461	120.764	147.489
13. Maddi Duran Varlıklar (Net)	1.460.725	1.460.325	1.532.831	1.501.735	1.532.086	1.607.389	1.590.331	1.705.007	1.718.784	1.864.245	1.899.684	1.925.137
14. Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Net)	158.989	202.054	202.032	197.605	225.240	225.665	234.521	248.640	253.407	256.007	257.473	300.414
15. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (Net)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25.458	25.419
16. Vergi Varlığı	148.398	138.258	193.446	214.391	190.273	156.684	172.095	224.764	221.185	213.066	171.415	265.729
17. Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faal. İlişkin D.Var.(Net)	232.398	226.634	189.471	57.191	63.046	135.490	146.321	235.947	286.034	352.014	440.961	471.420
18. Diğer Aktifler	1.576.592	1.854.902	2.097.961	1.182.618	1.170.664	1.665.890	1.382.665	1.288.447	1.717.644	2.241.827	1.033.687	1.362.618
Aktif Toplam	109.488.445	115.389.232	122.031.246	112.368.240	114.731.858	120.232.699	120.027.705	132.776.850	136.307.703	143.053.575	148.272.278	159.993.357

Ek-2 Pasif Kalemler

	2012 / Dönem				2013 / Dönem				2014 / Dönem			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Toplanan Fonlar	40.522.598	43.203.302	46.147.974	49.151.455	53.113.309	56.421.265	59.758.645	63.210.195	60.994.594	64.190.058	65.119.572	66.787.545
2. Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Borçlar	39.970	52.246	58.458	22.449	18.304	105.094	97.437	125.606	83.662	49.392	87.917	36.790
3. Alınan Krediler	6.472.770	7.658.846	8.228.367	8.626.147	9.557.524	12.266.368	13.255.764	15.661.319	15.664.044	17.573.758	18.465.892	19.261.656
4. Para Piyasalarına Borçlar	0	0	0	0	0	555.505	2.065.580	1.854.860	2.780.055	1.733.741	1.943.332	1.781.243
5. İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Muhtelif Borçlar	1.019.056	1.280.141	1.420.082	1.620.459	1.365.507	1.707.136	1.977.683	1.848.654	1.782.091	1.852.806	2.016.993	1.967.236
7. Diğer Yabancı Kaynaklar	927.679	600.502	645.264	1.820.207	693.691	918.263	2.083.863	1.454.081	1.909.241	2.169.216	1.941.049	1.176.127
8. Kiralama İşlemlerinden Borçlar	248.428	251.119	250.027	246.481	266.708	279.190	300.606	309.645	410.087	395.454	460.108	464.958
9. Riskten Korunma Amaçlı Türev Fin. Borçlar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3.168	51.547
10. Karşılıklar	732.880	794.372	838.727	868.302	988.173	1.068.844	1.127.664	1.162.786	1.153.560	1.089.615	1.120.310	1.305.403
11. Vergi Borcu	122.835	152.117	152.152	150.729	144.043	161.687	169.869	151.565	151.638	165.029	177.792	195.187
12. Satış Amaçlı Elde Tutulan Ve Durdurulan Faal. İlişkin D.Var. Borçları (Net)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13. Sermaye Benzeri Krediler	354.447	368.184	356.561	361.661	816.567	1.268.114	916.155	1.410.316	1.427.582	1.397.082	1.510.570	937.018
14. Özkaynaklar	6.450.101	6.668.180	6.912.283	5.027.532	7.700.837	8.289.624	7.616.882	8.832.644	9.089.126	9.760.567	9.688.778	8.559.101
Pasif Toplamı	56.890.764	61.029.009	65.009.895	67.895.422	74.664.663	83.041.090	90.736.102	96.021.671	95.445.680	100.376.718	102.535.481	104.229.203

Ek-2 Pasif Kalemler (Devamı)

	2015 / Dönem				2016 / Dönem				2017 / Dönem			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Toplanan Fonlar	68.772.340	72.084.637	77.147.938	71.902.563	71.705.419	74.534.586	74.178.320	84.792.436	89.221.191	94.340.311	99.885.486	107.310.745
2. Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Borçlar	96.442	114.606	113.164	104.877	255.801	130.297	54.599	154.266	76.029	144.574	65.467	122.768
3. Alınan Krediler	21.212.888	21.112.120	22.788.925	20.437.918	20.834.578	21.098.010	22.048.000	24.204.088	25.065.937	25.046.416	25.355.611	28.004.925
4. Para Piyasalarına Borçlar	2.092.593	2.827.008	1.684.386	2.503.581	2.359.489	3.242.695	2.608.055	2.434.931	515.166	616.942	1.313.574	2.003.778
5. İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Muhtelif Borçlar	2.034.344	2.226.267	2.391.793	1.843.892	2.074.114	2.278.041	1.909.960	2.242.153	2.450.593	2.979.465	1.991.701	1.964.697
7. Diğer Yabancı Kaynaklar	1.401.077	1.830.829	1.918.146	1.282.358	1.211.560	2.065.650	1.762.894	965.934	1.284.954	1.807.913	665.369	657.367
8. Kiralama İşlemlerinden Borçlar	447.295	452.611	427.048	401.990	499.607	504.960	522.449	104.997	50.733	50.606	0	0
9. Riskten Korunma Amaçlı Türev Fin. Borçlar	113.000	138.360	484.608	383.193	245.235	283.407	315.847	490.504	477.286	405.603	379.819	327.591
10. Karşılıklar	1.342.129	1.631.997	1.710.314	1.239.313	1.263.328	1.331.630	1.360.344	1.347.703	1.365.756	1.466.065	1.537.757	1.741.835
11. Vergi Borcu	176.079	195.479	194.829	178.550	141.715	142.293	172.730	161.045	179.640	228.063	157.883	266.991
12. Satış Amaçlı Elde Tutulan Ve Durdurulan Faal. İlişkin D.Var. Borçları(Net)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13. Sermaye Benzeri Krediler	1.985.483	2.435.714	2.759.713	2.562.314	3.509.040	3.577.094	3.734.762	4.383.083	3.804.380	3.662.774	3.721.821	3.947.839
14. Özkaynaklar	9.814.775	10.339.604	10.410.382	9.527.691	10.631.972	11.044.036	11.359.745	11.495.710	11.816.039	12.304.843	13.197.790	13.644.821
Pasif Toplamı	109.488.445	115.389.232	122.031.246	112.368.240	114.731.858	120.232.699	120.027.705	132.776.850	136.307.703	143.053.575	148.272.278	159.993.357

Ek-3 R Program Kodları

```
> veri<-read.csv("C:/Users/pc/Desktop/Veri_ARIMA2017.csv")
> veri
  Aktif Toplam
1    56772542
2    60532813
3    64572465
4    69494001
5    74664663
6    83041090
7    90736102
8    96021671
9    95445680
10   100376718
11   102535481
12   104229203
13   109488445
14   115389232
15   122031246
16   112368240
17   114731858
18   120232699
19   120027705
20   132776850

>veri<-ts(veri, frequency=4)
>Tahmin_Ceyrek2017 <- forecast(veri,h=4)
> Tahmin_Ceyrek2017
Point   Forecast   Lo 80   Hi 80   Lo 95   Hi 95
6 Q1    137561661 130127252 144996069 126191714 148931608
6 Q2    142347291 131526606 153167977 125798481 158896101
6 Q3    147132922 133500298 160765546 126283623 167982221
6 Q4    151918552 135733580 168103524 127165773 176671331
Forecast method: ETS(M,A,N)
Model Information:
ETS(M,A,N)
Call:
ets(y = object, lambda = lambda, biasadj = biasadj, allow.multiplicative.trend =
allow.multiplicative.trend)
Smoothing parameters:
  alpha = 0.9999
  beta  = 0.0227
Initial states:
  l = 51680697.2049
  b = 5249552.954
sigma: 0.0422
  AIC   AICc   BIC
673.7832 678.0689 678.7619
```

```

Error measures:
      ME  RMSE  MAE  MPE  MAPE  MASE  ACF1
Training set -1019992 4432407 2750101 -1.061948 2.625072 0.1830317 -0.1100324
Forecasts:
  Point Forecast  Lo 80  Hi 80  Lo 95  Hi 95
6 Q1  137561661 130127252 144996069 126191714 148931608
6 Q2  142347291 131526606 153167977 125798481 158896101
6 Q3  147132922 133500298 160765546 126283623 167982221
6 Q4  151918552 135733580 168103524 127165773 176671331
> summary(Tahmin_Ceyrek2017)

```

Forecast method: ETS(M,A,N)

Model Information:

ETS(M,A,N)

Call:

```
ets(y = object, lambda = lambda, biasadj = biasadj, allow.multiplicative.trend =
allow.multiplicative.trend)
```

Smoothing parameters:

alpha = 0.9999

beta = 0.0227

Initial states:

l = 51680697.2049

b = 5249552.954

sigma: 0.0422

AIC AICc BIC

673.7832 678.0689 678.7619

Error measures:

```

      ME  RMSE  MAE  MPE  MAPE  MASE  ACF1
Training set -1019992 4432407 2750101 -1.061948 2.625072 0.1830317 -0.1100324
Point  Forecast  Lo 80  Hi 80  Lo 95  Hi 95
6 Q1  137561661 130127252 144996069 126191714 148931608
6 Q2  142347291 131526606 153167977 125798481 158896101
6 Q3  147132922 133500298 160765546 126283623 167982221
6 Q4  151918552 135733580 168103524 127165773 176671331

```

> autoplot(Tahmin_Ceyrek2017)

> veri2<-read.csv("C:/Users/pc/Desktop/Veri_ARIMA2018.csv")

> veri2

Aktif.Toplam

1 56772542

2 60532813

3 64572465

4 69494001

5 74664663

6 83041090

7 90736102

8 96021671

```

9 95445680
10 100376718
11 102535481
12 104229203
13 109488445
14 115389232
15 122031246
16 112368240
17 114731858
18 120232699
19 120027705
20 132776850
21 136307703
22 143053575
23 148246822
24 159967938
>Tahmin_Ceyrek2018 <- forecast(veri2,h=4)
>Tahmin_Ceyrek2018
Forecast method: ETS(M,A,N)
Model Information:
ETS(M,A,N)
Call:
ets(y = object, lambda = lambda, biasadj = biasadj, allow.multiplicative.trend =
allow.multiplicative.trend)
Smoothing parameters:
alpha = 0.9999
beta = 1e-04
Initial states:
l = 51550559.2902
b = 5249553.4229
sigma: 0.0391
AIC AICc BIC
811.6320 814.9653 817.5222
Error measures:
ME RMSE MAE MPE MAPE
Training set -731131.4 4291535 2680636 -0.8440073 2.441648
MASE ACF1
Training set 0.1575865 -0.07098825
Forecasts:
Point Forecast Lo 80 Hi 80 Lo 95 Hi 95
7 Q1 165215020 156944226 173485814 152565933 177864108
7 Q2 170462751 158574456 182351046 152281173 188644329
7 Q3 175710481 160914021 190506941 153081248 198339714
7 Q4 180958211 163598396 198318026 154408665 207507757

>autoplot(Tahmin_Ceyrek2018)

```


ÖZGEÇMİŞ

Muhammed Enes SAYIN, 1992 yılında Ankara’da doğdu. Orta öğrenimini Ankara Aziziye Anadolu Lisesinde tamamladı. Karabük Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümünden 2015 yılında mezun oldu. 2017 yılında Karabük Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Aktüerya ve Risk Yönetimi Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak göreve başladı ve halen bu görevi sürdürmektedir. Muhammed Enes SAYIN evlidir.

